

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра економіки і підприємництва

«На правах рукопису»

УДК 658.29

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ П.В.Круш
 (підпис) (ініціали, прізвище)

“ ” _____ 2018 р.

Магістерська дисертація

зі спеціальності 051 «Економіка»

зі спеціалізації «Економіка підприємства»

**на тему: «Управління процесами формування витрат на ТОВ БВК ПМК-226 з метою
підвищення його ефективності»**

Виконала: студентка II курсу, групи УЕ-71мп

Токарська Юлія Олександрівна _____

Науковий керівник: доц., к.е.н., Ткаченко Тетяна Петрівна

Консультант з економіко-математичного розділу:

доц., к.е.н, Кузьмінська Наталія Леонідівна _____

Консультант з нормоконтролю:

доц., к.е.н, Кривда Олена Віталіївна _____

Рецензент: доц., к.е.н, Єрешко Юлія Олександрівна _____

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.

Студент _____

Київ – 2018

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра економіки і підприємництва

Рівень вищої освіти - другий (магістерський) за освітньо-професійною
програмою

Спеціальність 051 «Економіка»

Спеціалізація «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

(підпис) П.В. Круш
(ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студентки

Токарська Юлія Олександрівна

1. Тема дисертації: «Управління процесами формування витрат на ТОВ БВК ПМК-226 з метою підвищення його ефективності»

Науковий керівник дисертації: Ткаченко Т.П., к.е.н., доц.

Затверджені наказом по університету від «12» 09 2018 р. №3506-с

2. Строк подання студентом дисертації 03.12.2018 р.

3. Об'єкт дослідження сукупність процесів організації, планування та управління процесами формування витрат на підприємстві.

4. Предмет дослідження: напрями та методи управління процесом формування витрат.

5. Перелік завдань, які потрібно розробити: розглянуто економічну суть управління витратами, класифікацію методів та резервів їх зниження :

- досліджено характеристику показників собівартості;
- розглянуто організаційно-економічні особливості діяльності підприємства;
- досліджено економічний, фінансовий стан підприємства;
- визначено основні напрямки управління витратами;
- досліджено ефективність модернізації матеріально-технічної бази на ТОВ «БВК ПМК-226»
- зроблено відповідні висновки.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу таблиць і рисунків.

7. Орієнтовний перелік публікацій 3 фахові статті, 2 нефахові статті та 4 тез.

8. Консультанти розділів дисертації

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Консультант з економіко - математичного розділу	К.е.н. Кузьмінська Н.Л., доцент кафедри економіки і підприємництва КПП ім. Ігоря Сікорського		
Нормоконтроль	Доц., к.е.н. Кривда О.В., доцент кафедри економіки і підприємництва КПП ім. Ігоря Сікорського		

9. Дата видачі завдання 20.09.2017 р.

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1.	Затвердження теми науковим керівником	20. 09. 2017 р.	
2.	1-й розділ написання магістерської дисертації	03. 09. 2018 р.	
3.	2-й розділ написання магістерської дисертації	08. 10. 2018 р.	
4.	3-й розділ написання магістерської дисертації	19. 11. 2018 р.	
5.	Попередній захист магістерської	23. 11. 2018 р.	

	дисертації		
6.	Строк подання магістерської дисертації на кафедру ЕіП	03. 12. 2018 р.	
7.	Захист магістерської дисертації	з 17.12.2018 р. по 22.12.2018 р.	

Студент

(підпис)

Токарська Ю.О.

(ініціали, прізвище)

Науковий керівник дисертації

(підпис)

Ткаченко Т.П.

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська дисертація Токарської Юлії Олександрівни на тему: «Управління процесами формування витрат на ТОВ БВК ПМК-226 з метою підвищення його ефективності», напрям підготовки 8.03050401 «Економіка підприємства», НТУУ «КПІ ім. І.Сікорського», 2018, Київ.

Магістерська дисертація складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків, додатків. Робота виконана в обсязі 128 сторінок, містить 12 рисунків, 34 таблиці та 4 додатків.

Метою магістерської дисертації є обґрунтування науково-методичних засад та надання практичних рекомендацій щодо удосконалення управління витратами підприємства з метою підвищення його ефективності.

Об'єктом дослідження є сукупність процесів організації, планування та управління процесами формування витрат на підприємстві.

Предметом дослідження є напрями та методи управління процесом формування витрат.

Для вирішення поставлених завдань у роботі було використано такі методи: діалектичний; статистичний та графічного аналізу; формування таблиць, діаграм, графіків; логічного аналізу та системний; розрахунково-аналітичний, рядів динаміки і порівняльний; економіко-математичного моделювання та прогнозування; методи сучасних комп'ютерних технологій обробки економічної інформації, зокрема, пакет прикладних програм MSExcel, Statistika.

У роботі запропоновано вдосконалити процес управління витратами ТОВ «БВК ПМК 226» шляхом впровадження GPS-системи контролю палива та оновлення матеріально-технічної бази.

Ключові слова: управління витратами, управління процесом формування витратами, витрати, підприємство, модернізація, шляхи вдосконалення, GPS-система.

ABSTRACT

Master dissertation of Tokarska Yuliya on the topic: "Management of the processes of cost formation at LLC BMK PMK-226 in order to increase its efficiency", the direction of preparation 8.03050401 "Enterprise Economics", NTUU "KPI im. I. Sikorsky, 2018, Kyiv.

The master's dissertation consists of an introduction, 3 chapters, general conclusions, appendices. The work is done in volume of 128 pages, contains 12 figures, 34 tables and 4 applications.

The purpose of the master's thesis is to substantiate the scientific and methodological principles and provide practical recommendations for improving the management of the expenses of the enterprise in order to increase its efficiency.

The object of the study is a set of processes organization, planning and management processes of cost formation at the enterprise.

The subject of the study is the directions and methods of managing the process of formation of costs.

The following methods were used to solve the tasks: dialectical; statistical and graphical analysis; formation of tables, diagrams, graphs; logical analysis and system; calculation-analytical, series of dynamics and comparative; economic-mathematical modeling and forecasting; methods of modern computer technologies for the processing of economic information, in particular, the package of applications MSExcel, Statistics.

The paper proposes to improve the cost management process of BVK PMK 226 LLC by introducing a GPS-fuel control system and updating the material and technical base.

Key words: cost management, process cost management, expenses, enterprise, modernization, ways of improvement, GPS-system.

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	18
1.1. Науковий погляд до визначення сутності витрат та процесів їх управління.	18
1.2. Процеси управління витрат на підприємствах різних галузей народного господарства та їх особливості	29
1.3. Методичні підходи та складові системи обліку та аналізу динаміки витрат на підприємстві.....	34
Висновки до розділу I	45
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ТОВ БВК ПМК-226.....	47
2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ БВК ПМК-226	47
2.2. Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ БВК ПМК-226	54
2.3. Аналіз системи управління витратами на ТОВ БВК ПМК-226	88
2.4. Кореляційно- регресійний аналіз чинників впливу на управління процесами формування витрат.....	102
Висновки до розділу II.....	108
РОЗДІЛ III. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ТОВ БВК ПМК- 226.....	112
3.1. Пропозиції щодо удосконалення управління процесами формування витрат на ТОВ БВК ПМК-226.....	112
3.2. Обґрунтування економічної ефективності впровадження пропозицій з метою удосконалення управління витратами на ТОВ «БВК ПМК -226»	117
3.3. Прогнозування тенденцій зміни економічної ефективності діяльності ТОВ БВК ПМК-226 в умовах запропонованих заходів.	125
Висновки до розділу III	131
ВИСНОВКИ.....	133
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	137
ДОДАТКИ.....	146

ВСТУП

Актуальність дослідження. Умови ринкової економіки потребують від підприємства підвищення ефективності виробництва, конкурентноздатності продукції і послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління виробництвом, активізації підприємництва. Всі ці вимоги дуже сильно змінили умови функціонування вітчизняних промислових підприємств, які для того щоб вижити в умовах жорсткої конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках, повинні проявляти ініціативу і бережливість, щоб підвищити ефективність виробництва. В іншому випадку вони можуть опинитися на межі банкрутства[1].

Оцінка сучасного стану проблеми. Стан економіки в Україні переживає не легкі часи, але поступово удосконалюється. Зміни, які здійснюються в економіці значно впливають на діяльність українських підприємств.

За розвитком ринкових умов господарювання, підприємства збільшують свою самостійність та відповідальність. Всі перетворення та зміни економіки автоматично викликають потребу у вдосконаленні управління витратами підприємств.

Для цього потрібно залучати здобутки міжнародного досвіду, що дозволять підприємствам України протистояти конкурентній боротьбі, отримувати максимальний прибуток, мінімізувати витрати та забезпечити рентабельність.

Будівництво, як галузь, є однією з найпріоритетніших в економіці будь-якої країни. Саме ця галузь поряд з промисловістю, охороною здоров'я, військовою галуззю та освітою займає одне з основних місць у формуванні ВВП.

Будівництво включає в себе багато напрямів, серед яких основними є будівництво доріг, житлове та капітальне будівництво. А в останні роки, коли Україна тримає курс на реформування, у будівельних підприємств стала

проблема удосконалення методів та способів управління витратами, методами їх формування та вдосконалення системи обліку витрат. Українським підприємствам дуже корисно залучати здобутки світового досвіду у цій галузі, але такі зміни потребують загальнодержавної підтримки, регулювання та фінансування.

Даній науковій проблемі приділяють увагу наступні українські науковці, такі як: З.В. Задорожний, А.М. Дідик, С.Б. Гнатів, О.А. Тугай, К.А. Ягмур, О.В. Романенко О.В., Шелковникова [2] , але незважаючи на достатньо велику кількість публікацій необхідно відмітити, що потребує подальших доробок потребує зниження операційних витрат будівельної галузі.

Мета дослідження є дослідження економічної сутності та практичних рекомендацій щодо управління процесами формування витрат з метою підвищення ефективності підприємства.

Для досягнення цієї мети в роботі були поставлені та вирішені такі **завдання** :

- розглянуто економічну суть управління витратами, класифікацію методів та резервів їх зниження :
- досліджено характеристику показників собівартості;
- розглянуто організаційно-економічні особливості діяльності підприємства;
- досліджено економічний, фінансовий стан підприємства;
- визначено основні напрямки управління витратами;
- досліджено ефективність модернізації матеріально-технічної бази на ТОВ «БВК ПМК-226»
- зроблено відповідні висновки.
- удосконалено теоретичне уявлення та розкриття сутності поняття витрат, алгоритм дослідження та формування витрат та систему контролю за формуванням витрат.
- застосування кореляційно-регресійного аналізу;
- впровадження системи контролю палива.

Об'єктом дослідження є сукупність процесів організації, планування та управління процесами формування витрат на підприємстві.

За базу дослідження обрано ТОВ «БВК ПМК-226», яке займається будівництвом та супутніми будівельними роботами.

Предметом дослідження є напрями та методи управління процесом формування витрат.

Методи дослідження. В роботі були застосовані наступні методи: аналізу (при розрахунках фінансових показників) та синтезу, індукція та дедукція(теоретичні дослідження, вивчення літератури та наукових посібників та статей), графічний та табличний методи (для представлення результатів аналізу). В ролі конкретного інструментарію проведеного дослідження виступали методи економічного аналізу, зокрема статистичні методи, моделювання та прогнозування.

Наукова новизна отриманих результатів:

Уточнено: теоретичне та практичне висвітлення витрат будівельно-монтажних робіт, доведено необхідність планування собівартості БМР, визначено мету планування, наведено приклади планування за кожним елементом операційних витрат. Наведено складання калькуляції для будівельних підприємств[2].

Дістали подальшого розвитку:

- для успішного планування собівартості було запропоновано «ефект кривої досвіду», який показав як зменшити свої витрати разом із збільшенням об'ємів робіт[2].
- досліджуються сучасні концепції які використовуються в процесі управління витратами, а саме: концепцію витрато-утворюючих чинників, концепцію доданої вартості, концепцію ланцюжка цінностей, концепцію трансакційних витрат, концепцію ABC та, відповідно, наведено їх теоретичну характеристику[2];
- визначено основні теоретичні особливості, переваги та недоліки концепції ланцюжка цінностей.

В результаті проведеного дослідження розглянуто та досконало вивчено економічна сутність управління процесами формування витрат та надано перелік рекомендацій щодо усунення недоліків виявлених у результаті дослідження.

Практичного значення магістерської дисертації набули розробка та економічне обґрунтування напрямів щодо удосконалення управління процесами формування витрат ТОВ «БВК ПМК 226», а саме оновлення матеріально технічної бази та впровадження GPS-системи контролю палива.

Матеріали проведеного дослідження в подальшому можуть бути використані для будь-якого підприємства будівельної галузі з метою управління витратами.

Публікації. Ткаченко Т. П. Економічне обґрунтування зниження собівартості будівельно-монтажних робіт. / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Сучасні проблеми економіки і підприємництво. – 2017. – №19. – С. 235–241 ;Ткаченко Т. П. Проблеми та перспективи фінансування будівельної галузі в Україні / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Сучасні проблеми економіки і підприємництво. – 2017. – №20. – С. 158–163 Ткаченко Т. П. Концепції управління витратами та їх використання у формуванні витрат підприємств будівельної галузі України / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка. – 2018. – №5 Красношاپка В. В. Управління витратами на підприємствах будівельної галузі за умов використання концепції ланцюжка цінностей / В. В. Красношاپка, Ю. О. Токарська. // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка. – 2018. – №6.; Ткаченко Т. П. Шляхи зниження операційних витрат при виконанні будівельно-монтажних робіт / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка. – 2018. – №7; Ткаченко Т. П. Шляхи зниження собівартості будівельно-монтажних робіт на підприємствах галузі будівництва / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Матеріали XV International Applied and Theoretical Research Conference «Entrepreneurship Development as a National Economy Growth Factor». – 2016. –

№15. – С. 225..; Ткаченко Т. П. Сутність та значення собівартості продукції як економічної категорії / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Матеріали XV International Applied and Theoretical Research Conference «Entrepreneurship Development as a National Economy Growth Factor». – 2016. – №15. – С. 128..; Ткаченко Т. П. Проблеми фінансування галузі будівництва в Україні / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції присвяченій до 120-річчя КПП імені Ігоря Сікорського. – 2018. – №17. – С. 32.; Ткаченко Т. П. Принципи формування і класифікація виробничих витрат / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська. // Міжнародна науково-практична конференція “Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право в Україні та світі”. – 2018. – С. 58.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1. Науковий погляд до визначення сутності витрат та процесів їх управління.

Розуміння витрат в економічній літературі має неоднозначний характер. Нормативна та наукова література трактує їх по різному. Відсутність єдиної думки зумовлює певні труднощі у визначенні чіткого змісту та ролі витрат у діяльності підприємства. Серед видатних українських науковців, які висвітлювали тему витрат, можна виділити таких: Ф.Ф. Бутинець, С. В. Мочерний, Ю.С. Цал-Цалко, Куліковська А.Ю. та інші. Всі ці вчені приділяли багато уваги саме визначенню та вивченню витрат, що є вартістю всіх ресурсів, які були понесені для забезпечення розвитку підприємства.

Відповідно П(с)БО 16 «Витрати», витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення його за рахунок вилучення або розподілу між засновниками) [3].

Для кожного підприємства без винятку важливо контролювати та управляти власними витратами для досягнення максимального ефекту – тобто мінімізувати їх. Функції управління витратами показано на рисунку 1.1.

Прогнозування та планування виконується на стадії розробки управлінських рішень, підготовка інформації щодо очікуваних витрат, які будуть понесені під час впровадження нововведень.

Координація і регулювання (контроль витрат) це поточне порівняння фактичних витрат з плановими. Дозволяє виявити відхилення і прийняти оперативні заходи по їх усуненню.

Аналіз дозволяє визначити ефективність виконання плану витрат. Результати досягнень порівнюються з плановими, фіксуються всі відхилення і на основі них робляться висновки.

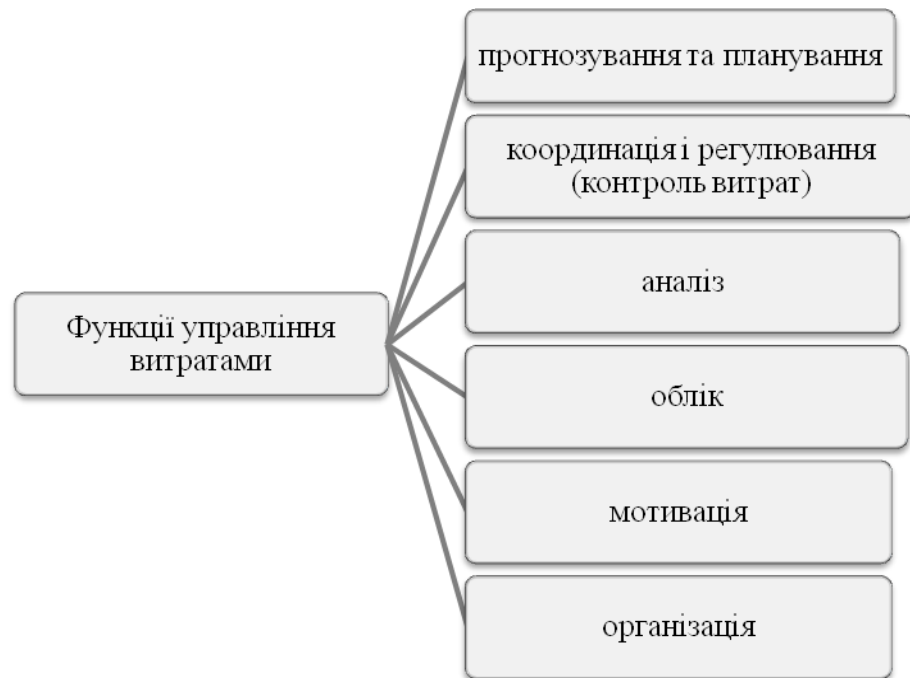

Рисунок 1.1 – Функції управління витратами

Джерело складено автором

Облік дозволяє спостерігати, вимірювати та реєструвати всі факти витрачання ресурсів у процесі діяльності підприємства

Мотивація – пошук способів взаємодії з працюючим персоналом та можливості впливу на нього з метою дотримання плану витрат та можливої економії.

Організація – це порядок управління витратами на підприємства, визначення місць виникнення витрат, центри витрат та центрів відповідальності за їх понесення.

Центри відповідальності – це такий структурний підрозділ підприємства, який очолює менеджер, що приймає управлінські рішення в межах наданої йому компетенції. Він несе відповідальність за виконання показників діяльності. Типи центрів відповідальності показано на рисунку 1.2.

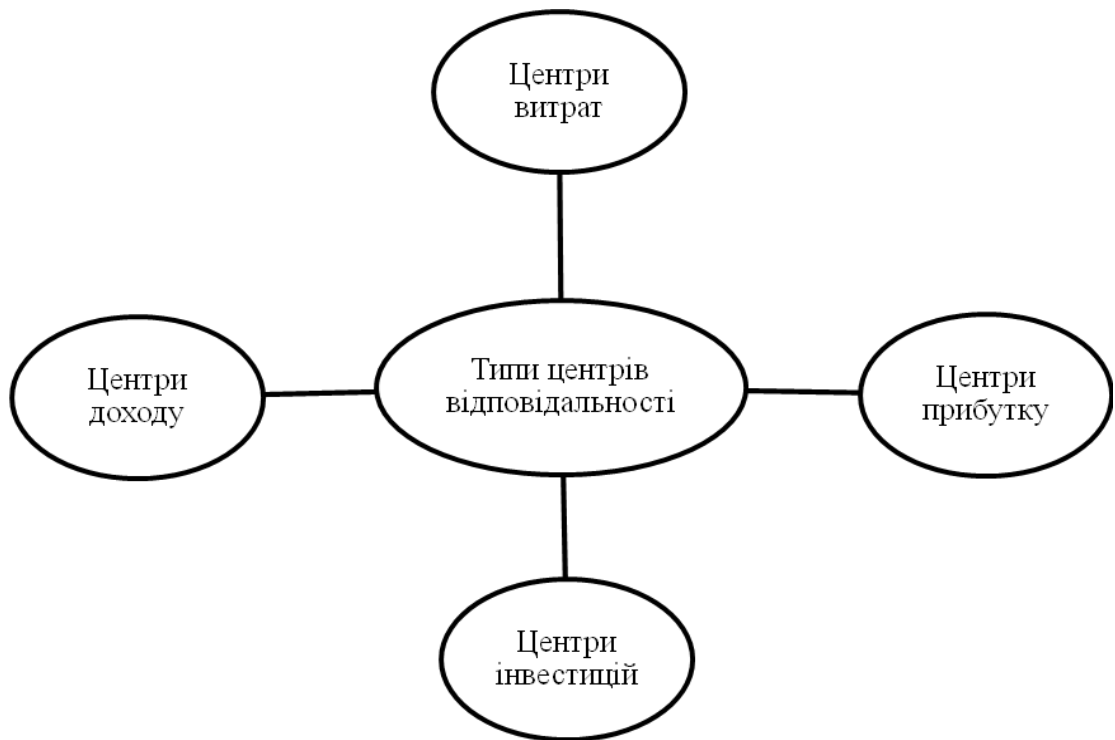

Рисунок 1.2 – Типи центрів відповідальності

Джерело складено автором

Центри витрат – відповідають за понесення витрат в процесі діяльності.

Центри доходу – відповідають за доходи, які мають принести підприємству. Центром доходу може бути підрозділ, які реалізують продукцію чи послуги та приносять підприємству виручку (магазин, або оптова база)

Центри прибутку – контроль за витратною та дохідною частиною.

Центри інвестицій – здійснення інвестицій та розрахунок їх окупності.

Методи управління витратами визначаються через їх певні концепції.

Концепція, як економічний термін (*conceptio*) має наступний переклад з латинської мови:

- Система поглядів, те чи інше розуміння явищ, процесів;
- Єдиний визначений задум, провідна думка буд-якого твору чи наукової праці.

У своїй природі концепція має бути гнучкою, інтегрованою, відкритою, включаючи в себе прийоми та способи, методи та методики, моделі та схеми.

Іноземні та вітчизняні науковці у своїх дослідженнях відокремили основні базові концепції управління витратами [4]:

- Концепція витрато утворюючих чинників;
- Концепція доданої вартості;
- Концепція ланцюжка цінностей;
- Концепція альтернативних витрат;
- Концепція трансакційних витрат;
- Концепція ABC;
- Концепція стратегічного позиціонування [4].

Першою була сформована Концепція витрато утворюючих чинників яка має назву традиційного управління витратами (управління цільовими витратами) була винайдена на заході у 80-х роках XX століття. Ця концепція базується на існуванні стохастичної або факторної залежності величини повних витрат підприємства від різноманітних чинників, вплив яких визначається сукупністю показників і визначає аналіз витрато утворюючих чинників в їх взаємовпливі та взаємозв'язку [4].

Основи концепції витрато утворюючих чинників визначені теорією виробництва та теорією витрат. Теорія виробництва сформувалася у 30-х роках минулого століття на основі досліджень залежностей між витрачанням виробничих ресурсів і кількістю виготовленої продукції. Ця теорія базується на дослідженні кількісних пропорцій між затраченими та виготовленими благами, визначенні ефективних точок виробництва за буд-яких технологічних умов та формуванні виробничих взаємозалежностей за допомогою виробничих функцій. В залежності від варіантів організації і технології виробництва в науковій літературі запропоновано декілька виробничих функцій, серед яких є класична виробнича функція (закон доходу), неокласичні виробничі функції (Кобба-Дугласа, CES), виробничі функції Леонтьєва, Гутенберга, Хайнена, Клока тощо.

Ці функції розглядають взаємозалежності між затратами факторів виробництва (виробничих ресурсів) та обсягами кінцевої продукції що дають можливість визначити, за якою комбінації факторів виробництва отримується максимальна кількість продукції. Але якщо певний обсяг продукції

виготовляється при різних комбінаціях одних і тих же факторів, виробничі функції не можуть встановити, яка із можливих комбінацій є для підприємства найбільш ефективною, тобто забезпечує мінімальні витрати і максимальний прибуток.

Саме це викликало потребу у вдосконаленні теорії виробництва, яка була доповнена теорією витрат, у рамках якої виробничі функції використовуються для постановки і вирішення економічних задач. Методологічною основою теорії витрат є логічний зв'язок між моделями виробництва та моделями витрат. У функціях витрат враховують такі чинники впливу на їх величину, як обсяги витрачання факторів виробництва (кількісні показники) і ціни факторів виробництва (вартісні показники). Оптимальною вважається та комбінація факторів, за якої забезпечується виготовлення певного обсягу продукції з мінімальними витратами, що при заданій виробничій програмі означає максимізацію прибутку.

Наступною є Концепція доданої вартості, яка має особливу роль в управлінні витратами. За цією концепцією усі види діяльності, які призводять до витрат, поділяються на такі, що приносять підприємству додаткову вартість (тобто їх наявність є виправданою), і такі, що не приносять підприємств додаткової цінності. Саме останні витрати, в даному випадку, розглядаються як найбільш перспективні з точки зору зниження витрат[5].

В межах цієї концепції складові витрат розглядаються на всіх стадіях примноження вартості, починаючи із витрат на закупівлю сировини й матеріалів і закінчуючи реалізацією вже власної продукції, робіт, послуг. Основним моментом такого підходу до управління витратами є максимізація різниці (доданої вартості) між закупівлями і реалізацією. Однак, за таких умов зі сфери уваги випадає велика частина матеріальних витрат, що є важливим для матеріалоємних виробництв.

Потрібно зауважити, що з позицій стратегічного позиціонування ця концепція розглядається як вузька і небезпечна, оскільки [6]:

1. З одного боку, починається дуже пізно і не дозволяє використовувати в своїх інтересах зв'язки з постачальниками, оскільки багато управлінських рішень може бути зведено нанівець через їх неузгодженість з ланцюжком цінностей постачальників;

2. З іншого боку, закінчується дуже рано і відкидає всі можливості використання зв'язків з клієнтами, оскільки для успішного позиціонування на ринку необхідно враховувати не тільки власні витрати, але і витрати споживача після купівлі товару або отримання послуги .

Концепція ланцюжка цінностей Кожне підприємство повинно розглядатися у контексті загального ланцюга цінності видів економічної діяльності, що створюють цінність, але лише як складова цього ланцюга. Поняття ланцюга цінності вперше запропонував М.Портер у 1985. Модель ланцюга цінності базується на тому, що будь-який продукт купується на ринку лише тому, що він володіє деякою цінністю, за яку покупець готовий заплатити [7].

Кожна складова ланцюга розглядається як необхідна чи ні у виробничому процесі, так і з позиції спожитих нею ресурсів. Наступним кроком визначається керуючий фактор - параметр, який характеризує вартість здійснення конкретної операції. Шляхом контролю за керуючими факторами та перебудови ланцюга утворення вартості досягаються стійкі переваги над конкурентами [7].

Для того, щоб досягнути мети потрібно розглядати утворення вартості не лише в масштабі одного підприємства, а й у всій галузі, тобто потрібно враховувати процес визначення вартості від видобутку ресурсів до сервісного обслуговування готової продукції. Такий масштаб дає змогу визначити частину галузевого ланцюга утворення вартості, де підприємство може реалізувати одну зі своїх стратегій, що буде відповідати стратегічному галузевому оточенню [7].

Отже концепція ланцюжка цінностей базується на розширювальному підході до управління витратами і пропонує враховувати витрати впродовж усього ланцюжка цінностей у рамках узгодженого набору видів діяльності від вихідних джерел сировини до готової продукції або послуг, отриманих

кінцевими користувачами. Акцент в даному випадку робиться не тільки на процесах, що відбуваються всередині фірми, а значно ширше виходячи за межі конкретного підприємства [7].

Наступна концепція управління витратами - Концепція альтернативних витрат – базується на двох умовах [4]:

- 1) кожний ресурс обмежений;
- 2) кожний вид ресурсу повинен мати два альтернативних варіанти його застосування.

Концепція альтернативних витрат або витрат втрачених можливостей базується на визначенні, що в процесі управління витратами потрібно приділяти увагу не тільки реальним витратам ресурсів (коштів, матеріальних цінностей, інших активів) при виконанні господарських процесів і операцій, але й втрачену вигоду, яка спричинена прийняттям одного рішення і відмовою від іншого (альтернативного). Управління витратами має здійснюватися на основі мінімізації сукупних витрат, тобто суми реальних витрат підприємства та втраченої вигоди [4].

Концепція альтернативної вартості витрат ще має назву витрат упущених можливостей. Витрати виробництва ґрунтуються на двох основних положеннях, наведених на рис. 1.3.

Рисунок 1.3 – Положення визначення витрат виробництва.

Джерело складено автором

Концепція альтернативної вартості має своє поширення на наступні операції, які узагальнені на рис.1.4

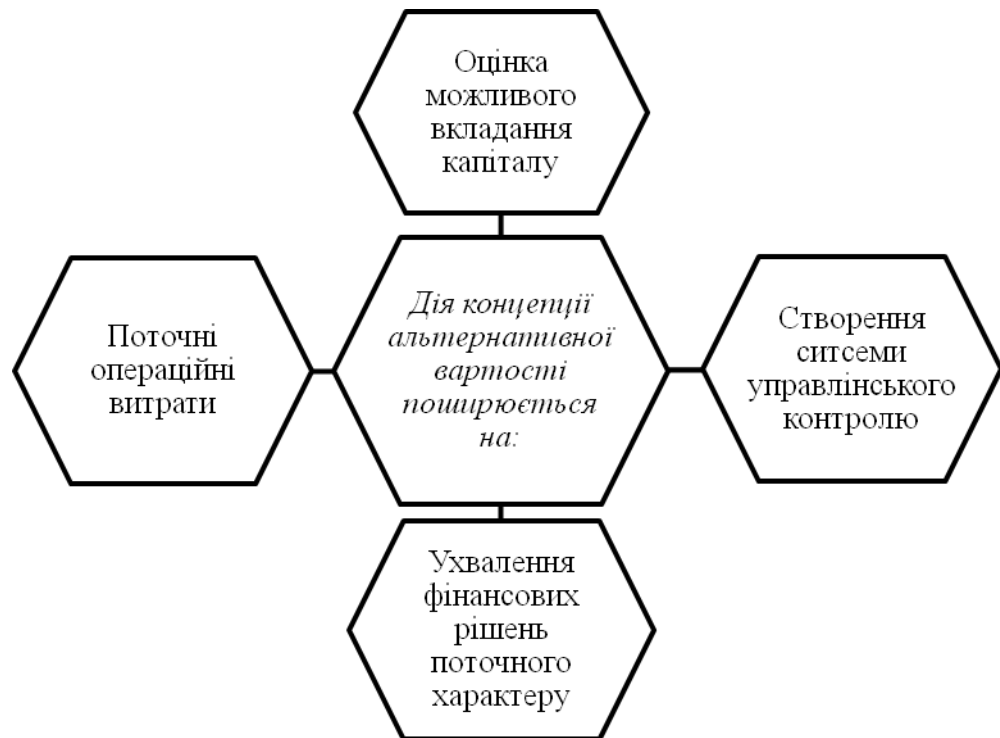

Рисунок 1.4 – Поширення концепції альтернативної вартості

Джерело складено автором

Тому, коли підприємство використовує ресурси (обмежені) у виробництві певного товару, то саме така кількість ресурсу не використовується у виробництві іншого товару (тобто була альтернативна можливість використання). Альтернативні витрати ще називаються цінами шансу при іншому варіанті використання ресурсів. Взагалі, кожне підприємство, сплачує за ресурси стільки, скільки необхідно для утримання їх у своєму розпорядженні. Подібні витрати упущених можливостей, які пов'язані з оплатою ресурсів за рахунок грошових коштів підприємства, мають назву явних витрат [4].

Концепція трансакційних витрат уперше була використана економістом Рональдом Гаррі Коузом у 1937 році, якому у 1991 році було присуджено Нобелівську премію в галузі економіки за «піонерські роботи з проблем трансакційних витрат і прав власності». Його дві статті, що вийшли друком з інтервалом майже у чверть століття: «Природа фірми» (1937 р.) і «Проблема соціальних витрат» (1960 р.) здійснили переворот у баченні економічної дійсності, стали джерелом розвитку нової хвилі мікроекономічного аналізу без

складних математичних моделей і, по суті, генерували цілий ряд наукових концепцій. Р. Коуз зазначив, що без врахування трансакційних витрат, які у більшості відсутні у сучасній економічній теорії, неможливо: по–перше, зрозуміти, як працює економічна система; по–друге, продуктивно проаналізувати проблеми, які виникають; по–третє, отримати основу для розробки політичних рекомендацій [4].

Розвиток і становлення теорії трансакційних витрат як цілісної наукової концепції пов'язано з роботами таких вчених, як А.Алчян, Г.Демсец, К.Ерроу, С.Чанг, Й.Барцель, М.Дженсен, Д.Норт, О. Вільямсон Г.Козаченко, Г.Макухін та інші. В сучасній економічній теорії трансакційні витрати як економічну категорію трактують неоднозначно. Узагальнюючи трактування економічної категорії трансакційних витрат можна стверджувати, що до них відносяться витрати, пов'язані з накопиченням та обробкою інформації, проведенням переговорів і прийняттям рішень, контролем та юридичним захистом виконання контрактів в умовах ринку [4].

Основні визначення трансакційних витрат узагальнено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Основні визначення трансакційних витрат

Автор	Трактування та визначення витрат
М.Дженсен і У.Меклінг	Витрати моніторингу за поведінкою агента і витрат його самообмеження.
Й.Барель	Витрати вимірювання якості товару
Д.Норт	Витрати на оцінку корисних властивостей об'єкта обміну та забезпечення прав підприємців, витрати соціальних, політичних та економічних інститутів
О.Вільямсон	1.Вартість проектування, обговорення та страхування гарантій умов угоди. 2.Витрати, пов'язані з поганою адаптацією до непередбачуваних подій і мають місце з порушенням відповідності механізму угод обставинам їх реалізації. 3.Організаційні та експлуатаційні витрати, пов'язані з використанням певних структур управління з метою усунення конфліктних ситуацій. 4.Витрати, пов'язані зі страхуванням точного виконання контрактних зобов'язань.
Г.Козаченко Г.Манухін	Витрати, що пов'язані зі специфікою та захистом прав власності. Витрати на утримання вищих установ, добровільні внески в інші організації. Витрати на вимірювання та виконання гарантійного ремонту, обслуговування й обміну бракованої продукції. Витрати, що пов'язані із опортуністичною поведінкою партнерів.

Джерело: складено автором на основі джерела [4]

В сучасній економічній теорії України теорія трансакційних витрат є однією з найголовніших, саме їм приділяється найбільша увага провідних економістів та вчених, адже вони вважаються прихованими, тому їх визначення та облік є дуже проблематичним. Трансакційні витрати приховані між накладними витратами. Але незважаючи на все це, вони мають суттєвий вплив на загальний рівень витрат, на собівартість продукції та в кінці на формування ціни виробленої продукції [4].

Концепція функціонального менеджменту (activity – based management – ABM) або менеджменту на основі функціональних витрат (activity – based – cost management – ABCM) сформована на основі функціонального методу обліку і калькулювання витрат (методу калькулювання витрат на основі видів діяльності). розробленого в середині 80-х років минулого століття американськими вченими Р. Купером і Р. Капланом. Концепція функціонального менеджменту ґрунтується на визначенні ролі і впливу видів діяльності, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції та формуванням цінності для споживачів на витрати підприємства. Згідно з цією концепцією управління витратами суб'єкта господарювання має здійснюватися на основі управління основними видами його діяльності, зокрема такими як виробництво продукції, пакування продукції, переналагодження обладнання, управління виробництвом, маркетинг і збут продукції тощо.

За основу концепції ABC покладено економічний розрахунок реальної собівартості товарів, робіт, послуг, що не потребує обов'язкового відображення даних у рамках головної книги. Такі розрахунки не потребують щомісячного моніторингу і не коректуються із закриттям бухгалтерських рахунків наприкінці кожного місяця. Вони виконуються поза бухгалтерськими регістрами і мають довгостроковий характер. Тимчасовою рамкою цих розрахунків є півріччя або рік.

Найефективніше концепція ABC визначається в тих випадках, коли з накладних витрат виокремлюють витрати стратегічного характеру (дослідження і розробки, маркетинг і розповсюдження) і витрати розглядають у

повному обсязі, незалежно від того, наскільки точно їх оцінено у виробничому сегменті поточного (нинішнього) ланцюжка цінностей. Перевага концепції ABC - можливість відображення загальних витрат на здійснення будь-якої операції або виробництво одиниці продукції, що вдосконалює інформаційне прийняття рішень [4].

Ключова ідея концепції стратегічного позиціонування – включення до сфери управлінського обліку й аналізу витрат інформації про стратегічний розвиток підприємства, галузі й економіки загалом. Традиційно облік і аналіз витрат розглядають з позиції оцінки відбитих у бухгалтерському обліку господарських операцій, здійснених у результаті альтернативних управлінських рішень. Однак облік є не самоціллю, а засобом досягнення успіху в бізнесі. Тому оцінку прийнятим на підприємстві системі і методології обліку ватро давати з позиції їхньої відповідності чи невідповідності прийнятої стратегії розвитку [6].

Концепція стратегічного управління витратами (стратегічного позиціонування) уперше була винайдена в 90-х роках 19 століття відомими в США експертами з стратегічного використання інформації про витрати Дж. Шанком і В. Говіндараджаном. Викладена ними концепція полягає у включенні до сфери управлінського обліку та аналізу витрат докладної інформації про стратегічний розвиток підприємства, галузі й економіки в цілому. Докладна інформація про витрати застосовується з метою розробки стратегії компанії на досягнення конкурентних переваг. Стратегічне позиціонування впливає на процеси управління витратами підприємства в залежності від його стратегічного вибору створення конкурентних переваг. Згідно з М. Портером, підприємство може досягти успіху у конкурентному суперництві, або підтримуючи низькі витрати (лідерство на основі витрат), або пропонуючи споживачам різноманітну продукцію, що перевершує конкурентів (стратегія диференціації продукції). Цілком очевидно, що підходи до управління витратами будуть різнитись в залежності від стратегічного позиціонування [5].

Інформація про витрати в тій чи іншій формі важлива для всіх підприємств, але різні стратегії потребують різних поглядів на витрати. Власне, концепція стратегічного позиціонування припускає гнучкий підхід до управління витратами, визначаючи його організацію залежно від того, наскільки лідерство за витратами потрібне для підприємства з погляду досягнення конкурентної переваги

Для того, щоб система управління витратами була ефективною, в основу її формування має бути покладена концепція, яка враховує особливості діяльності підприємства, його структуру, стадію життєвого циклу продукції та підприємства загалом. Підприємство повинно самостійно вибирати концепцію управління витратами, яка максимально сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності та прибутковості на ринку [6].

Витрати мають неоднозначний характер щодо свого трактування. Для більш детального дослідження концепцій витрат застосовую методи, тобто концепції, першою з яких була сформована Концепція витрато утворюючих чинників. Отже із вищенаведеного дослідження можна зробити наступні висновки, що концепції витрат є за своєю суттю неоднорідними. Одні концепції базуються на основах бухгалтерського обліку і базуються саме на бухгалтерських характеристиках витрат, а інші концепції розглядають витрати не лише в бухгалтерському, а в економічному аспектах.

1.2. Процеси управління витрат на підприємствах різних галузей народного господарства та їх особливості

Управління витратами — процес формування витрат по їх видах, місцях і носіях при постійному контролі та стимулюванні їх зменшенню. Управління є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства.

Метою управління витратами є зниження або оптимізація витрат на одиницю виробленої продукції, підвищення рентабельності господарських процесів, видів діяльності. Мінімізація співвідношення «витрати-дохід»,

максимізація створюваної на підприємстві цінності, оптимізація структури витрат та рівня ризику господарської діяльності [8].

Основними принципами управління витратами є:

- системний підхід до управління витратами;
- впровадження ефективних методів оптимізації витрат;
- недопущення наднормативних витрат і втрат;
- удосконалення інформаційного забезпечення управління витратами;
- встановлення взаємозв'язку між величиною витрат і конкретними працівниками підприємства за допомогою створення центрів відповідальності;
- підвищення зацікавленості виробничих підрозділів підприємства та центрів відповідальності за зниження витрат;
- поєднання зниження витрат із забезпеченням високої якості продукції; – здійснення прогностичних розрахунків собівартості;
- складання обґрунтованих нормативних калькуляцій та контроль за їх дотриманням;
- виявлення відхилень до або під час здійснення виробничого процесу з метою попередження виробничих втрат та кращого використання ресурсів;
- управління витратами на всіх стадіях виробничо-збутового циклу виробу.

Управління витратами – процес формування витрат за їх видами, місцями виникнення і носіями під час контролю їх рівня та стимулюванні зниження.

Управління витратами наведено схематично:

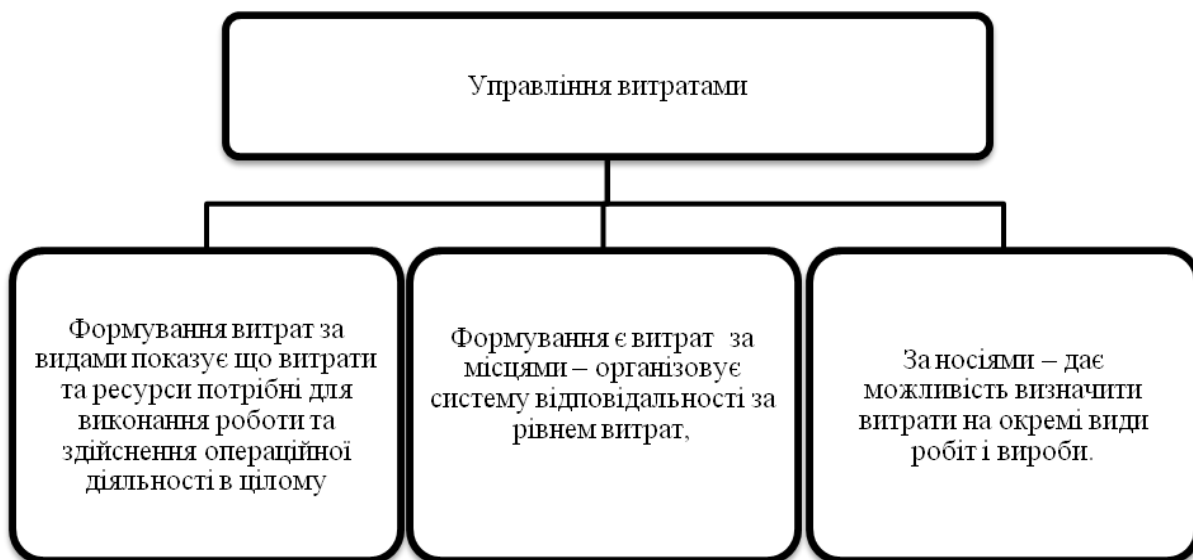

Рисунок 1.5 – Управління витратами

Джерело складено автором

Склад системи управління витратами показано на рисунку 1.6.

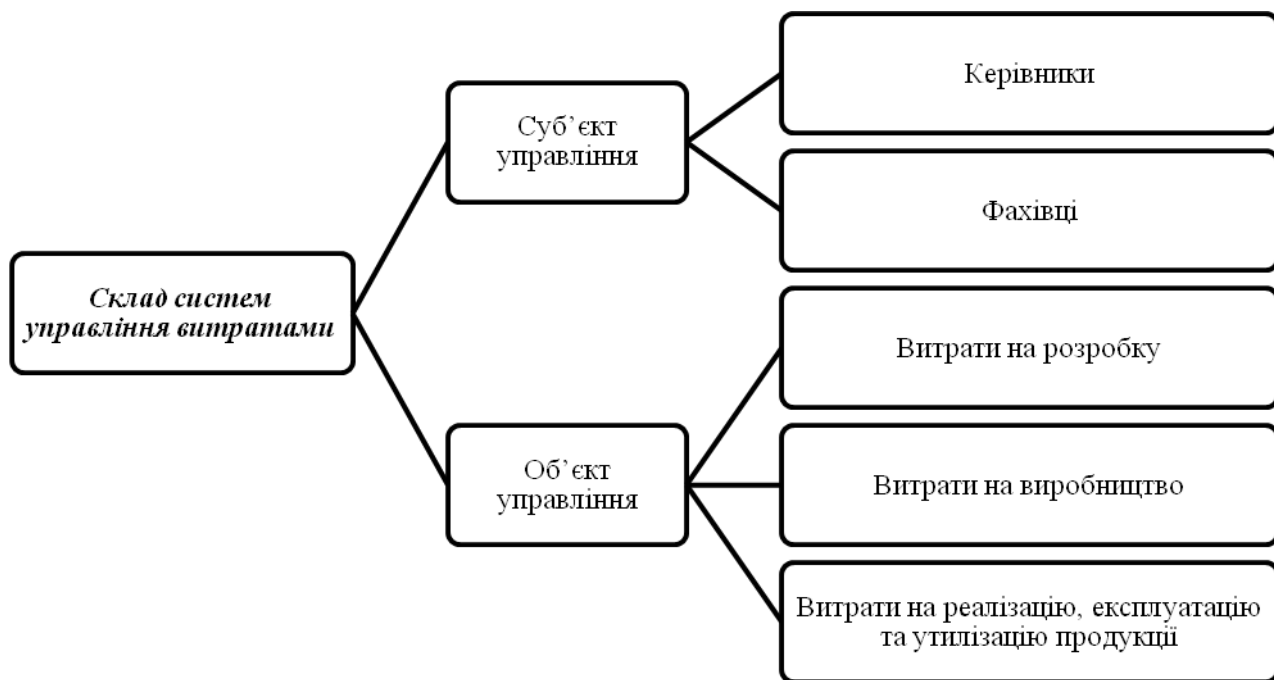

Рисунок 1.6 – Склад системи управління витратами

Джерело складено автором

Щодо аспектів управління витратами, розрізняють два види, які показано на рис. 1.7.

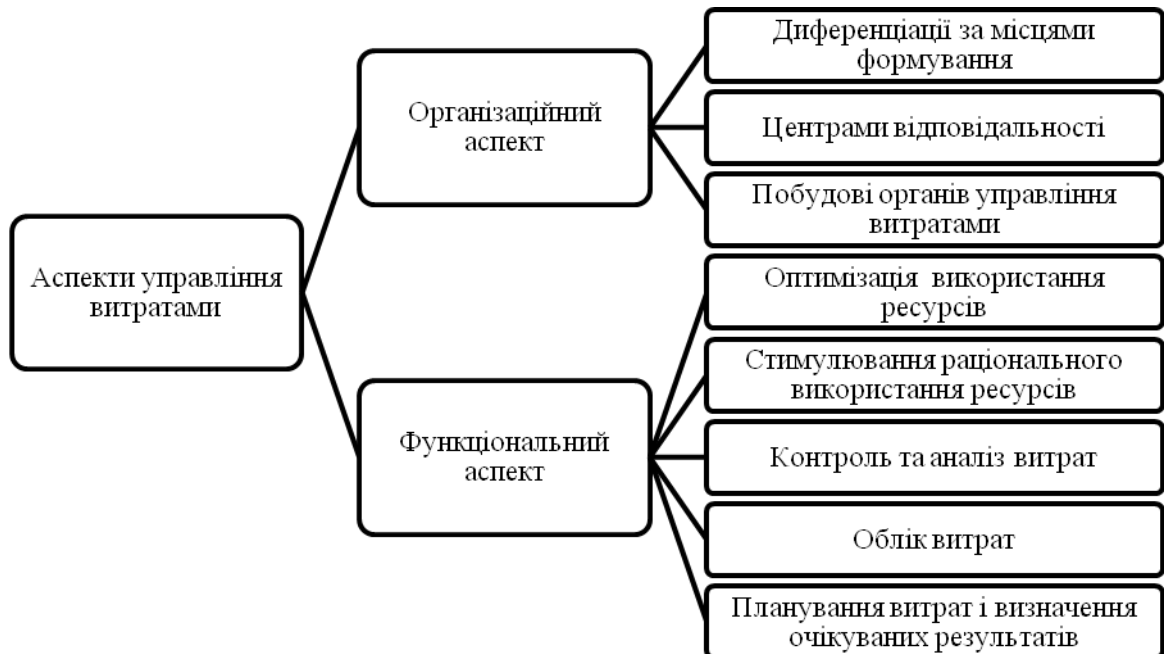

Рисунок 1.7 – Аспекти управління витратами

Джерело складено автором

На підприємствах окремі функції управління витратами виконують функціональні підрозділи (відділ нормування, планово-економічний відділ, бухгалтерія), на малих підприємствах вся ця робота може виконуватись декількома працівниками чи навіть одним фахівцем (бухгалтером-економістом). В системі управління витратами суттєве значення має визначення місць витрат і організація центрів відповідальності за рівень останніх [9].

Управління витратами на підприємствах різних галузей народного господарства мають свої особливості, переваги та недоліки [9].

В таблиці 1.2 коротко охарактеризовано процеси управління витратами на підприємствах різних галузей народного господарства

Таблиця 1.2 – Процеси управління витратами на підприємствах галузей народного господарства

№ п/п	Галузь народного господарства	Характеристика управління витратами
1	Лісова галузь	Побудова аналітичного обліку в розрізі статей витрат за такими об'єктами: лісосіки, рубань, молодняки, насадки. Витрати узагальнюються на бюджетному рахунку 23 «виробництво» на субрахунку 231 «витрати по лісовому господарству за рахунок бюджетних коштів». З метою

		забезпечення повноцінного обліку використовують субрахунки 235 та 234 з доповненням третього порядку.
2	Машинобудівна галузь	Загалом на підприємствах низька система управління витратами – це сприяє непропорційному завантаженню виробничих потужностей. Використовується позамовний метод калькулювання з напівфабрикатним зведенням витрат ливарного виробництва та елементами нормативного методу
3	Будівельна галузь	Управління витратами здійснюється переважно за центрами відповідальності. Суттєву частку складають матеріальні витрати. Для визначення планової собівартості складають калькуляцію. Класифікація витрат створюється підприємством самостійно. У будівельному виробництві використовуються два види договору - договір з фіксованою ціною та договір «витрати плюс». В українських підприємствах більше використовують договір з фіксованою ціною, який передбачає фіксовану суму на виконання робіт та винагороду за них. Облік витрат ведеться за одним із трьох методів, яке підприємство вибирає самостійно на свій розсуд.

Продовження таблиці 1.2

4	Легка промисловість	Методи первинного обліку витрат і формування внутрігосподарської звітності застосовують залежно від видів продукції і послідовності обробки сировини і основних матеріалів, з яких виготовляється продукція. В залежності від організації виробничого процесу і його оснащення засобами праці, з врахуванням асортименту виробів, його постійності і частоти оновлень, виготовлення партій раніше освоєних виробів чи виробів оновленого асортименту та деяких інших умов.
5	Сільське господарство	Поділ витрат на змінні та постійні. Витрати на збір урожаю вважаються умовно-змінними, так як залежать від його наявності. У тваринництві вихід продукції залежить від годівлі. У бджолярстві годівля сімей восени та взимку може вплинути на їх силу та на вихід кінцевої продукції. Методика формування витрат залежить від ряду відмінностей
	Харчова промисловість	Процес формування собівартості здійснюється під впливом різних факторів, до собівартості включають витрати, які залежать від роботи підприємств. Характеризуються застарілістю обліку, недосконалістю первинних документів, відсутністю використання сучасних прогресивних методів і процедур зниження собівартості.

Джерело: складено автором на основі [9]

Управління витратами має у собі мету, основні принципи та аспекти. Щодо підприємств різних галузей народного господарства: лісова, сільськогосподарська, машинобудівна, будівельна, харчова та легка мають свої суттєві відмінності.

1.3. Методичні підходи та складові системи обліку та аналізу динаміки витрат на підприємстві

Основними нормативними документами, що регламентують облік виробничих витрат є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 та Інструкція по застосуванню Плану рахунків, НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(с)БО 16 «Витрати», П(с)БО 17 «Податок на

прибуток», П(с)Бо 25 «Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва» та Податковим кодексом України [10].

Основним документом, який визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні для всіх підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 № 996-XIV зі змінами і доповненнями [10].

В цьому законі розглядаються такі питання [10]:

- визначення термінів, що покладені в основу ведення обліку;
- основні принципи бухгалтерського обліку;
- валюта ведення бухгалтерського обліку;
- порядок державного регулювання бухгалтерського обліку;
- порядок організації і ведення бухгалтерського обліку;
- загальні вимоги до фінансової звітності;
- мета упорядкування фінансової звітності;
- валюта звітності;
- порядок упорядкування звітності, включаючи консолідовану і зведену фінансову звітність;
- звітний період;
- порядок подання та оприлюднення фінансової звітності;
- основні принципи фінансової звітності;
- державне регулювання фінансової звітності.

Одним із основних нормативних документів є План рахунків бухгалтерського обліку застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (крім банків і бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб [10].

Для обліку витрат виробництва Планом рахунків передбачено рахунок 23 «Виробництво».

Наступним нормативним документом є Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке затверджене на зміну П(С)БО 1, П(С)БО 2, П(С)БО 3, П(С)БО 4 та П(С)БО 5 наказом Міністерства фінансів України №73 від 7.02.2013 року. Згідно НП(с)БО 1 визначається мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів [11].

Таблиця 1.3 - Склад витрат та порядок їх визнання

П(С)БО 16 «Витрати»	Податковий кодекс України
Визнання витрат	
Витрати – це зменшення активів, збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства(за винятком його зменшення внаслідок вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони були здійснені.	Витрати – суми будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, які здійснюються для впровадження господарської діяльності платника в результаті яких відбувається зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань внаслідок чого відбуваються зменшення власного капіталу.
Склад витрат	
До виробничої собівартості продукції включаються: - Прямі матеріальні витрати; - Прямі витрати на оплату праці; - Інші прямі витрати; - Змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати. Виробнича собівартість продукції зменшується на справедливую вартість супутньої продукції, яка реалізована та вартість супутньої продукції в оцінці можливого її використання, що використовується на самому підприємстві.	Витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування складаються з: - Витрати операційної діяльності; - Інші витрати. Собівартість виготовленої продукції складається з витрат, прямо пов'язаних з виробництвом таких товарів, а саме: - Прямі матеріальні витрати; - Прямі витрати на оплату праці; - Амортизацію виробничих основних засобів та нематеріальних активів; - Вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом; - Інших прямих витрат, у тому числі з придбання електричної енергії. До складу інших витрат включають: - Адміністративні витрати, спрямовані на обслуговування та управління виробництвом; - Витрати на збут; - Інші операційні витрати.

Джерело: складено автором на основі джерела [11]

Ціль обліку витрат на виробництво й калькулювання собівартості продукції укладається у своєчасному, повному і достовірному визначенні фактичних витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції, вирахуванні фактичної собівартості окремих видів і всієї продукції, контролі за використанням ресурсів і коштів. Безперервний поточний облік витрат у місцях виникнення витрат, повсякденного виявлення можливих відхилень від установлених норм, причин і винуватців цих відхилень повинен задовольняти вимогам оперативного керування виробництвом [12].

Організація первинного обліку витрат включає в себе системне надходження первинних носіїв інформації про господарські операції. Первинні документи про витрати надходять з різних ділянок, тому бухгалтер підприємства практично збирає необхідну інформацію та систематизує її на рахунку 23 «Виробництво» і проводить калькуляцію собівартості продукції.

Відпуск матеріалів зі складу у виробництво здійснюється на підставі лімітно-забірних карток. На фактично витрачені матеріали складається акт витрат. У звіті дається пояснення перевитрати або економії за матеріалами. Списання матеріалів і віднесення їхньої вартості на витрати виробництва провадяться на підставі зазначеного вище акту. Облік витрат розподіляється за видами та елементами, що показано в рис. 1.8 [12].

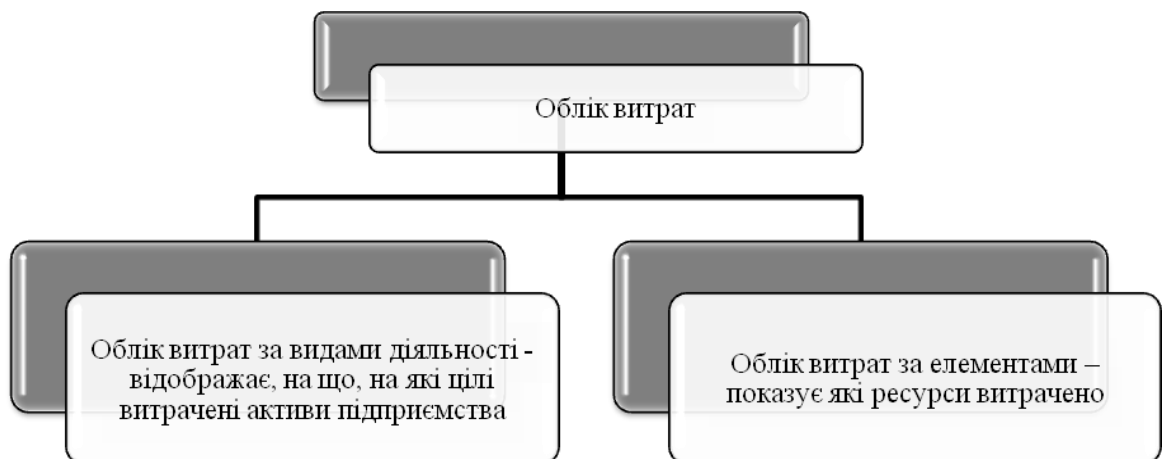

Рисунок 1.8 – Облік витрат

Джерело складено автором

Класифікація видів діяльності, яка використовується для обліку витрат, наведена на рис.1.9.

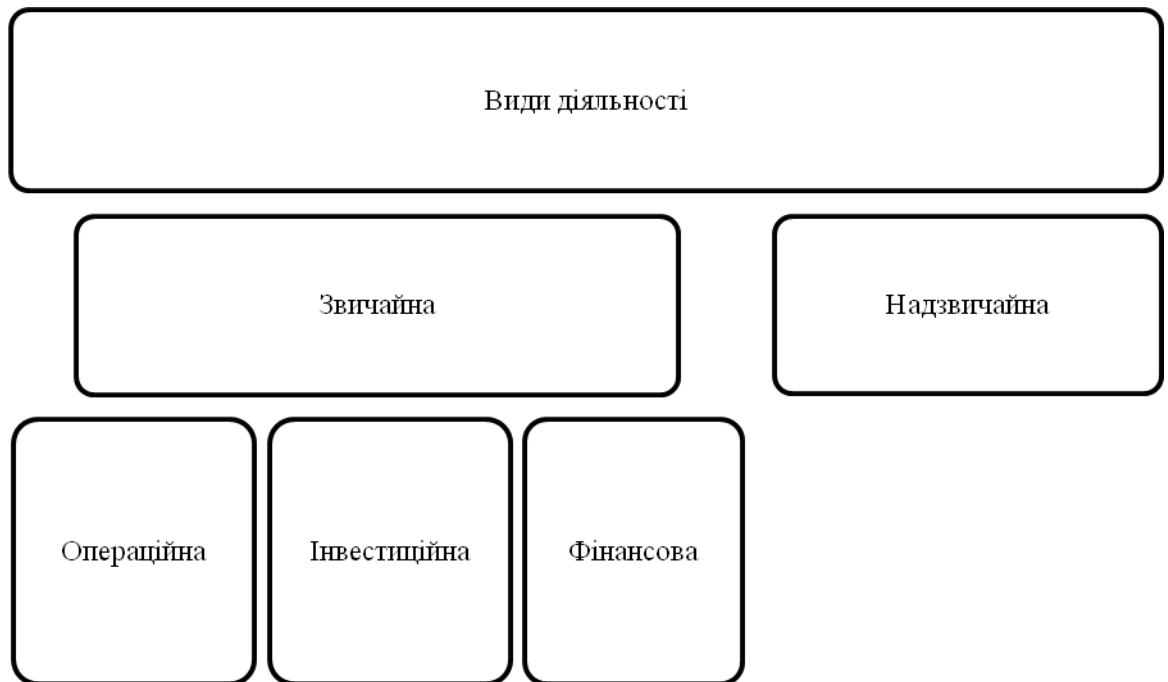

Рисунок 1.9 – Класифікація видів діяльності

Джерело складено автором

Таблиця 1.4 - Характеристика видів діяльності підприємства

№п/п	Вид діяльності	Характеристика
1	Звичайна діяльність	будь-яка діяльність підприємства, а також операції, які забезпечують її або виникають внаслідок здійснення такої діяльності.
2	Операційна діяльність	основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.
3	Основна діяльність	операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, послуг), що є визначальною метою створення підприємства та забезпечують основну частину його доходу.
4	Інвестиційна діяльність	придбання та реалізація тих необоротних активів, а також фінансових інвестицій, які є складовою еквівалентів грошових коштів.
5	Фінансова діяльність	діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.
6	Надзвичайна діяльність	операції або події, які відрізняються від звичайних і не відбуваються часто або регулярно.

Джерело складено автором на основі джерела [12]

Витрати, пов'язані зі здійсненням операційної діяльності (операційні витрати), включають: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати [9].

Елемент витрат представляє собою сукупність економічно однорідних витрат.

За елементами операційні витрати поділяються на матеріальні, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати. На рис.1.10 представлений взаємозв'язок розглянутих класифікацій витрат операційної діяльності [9].

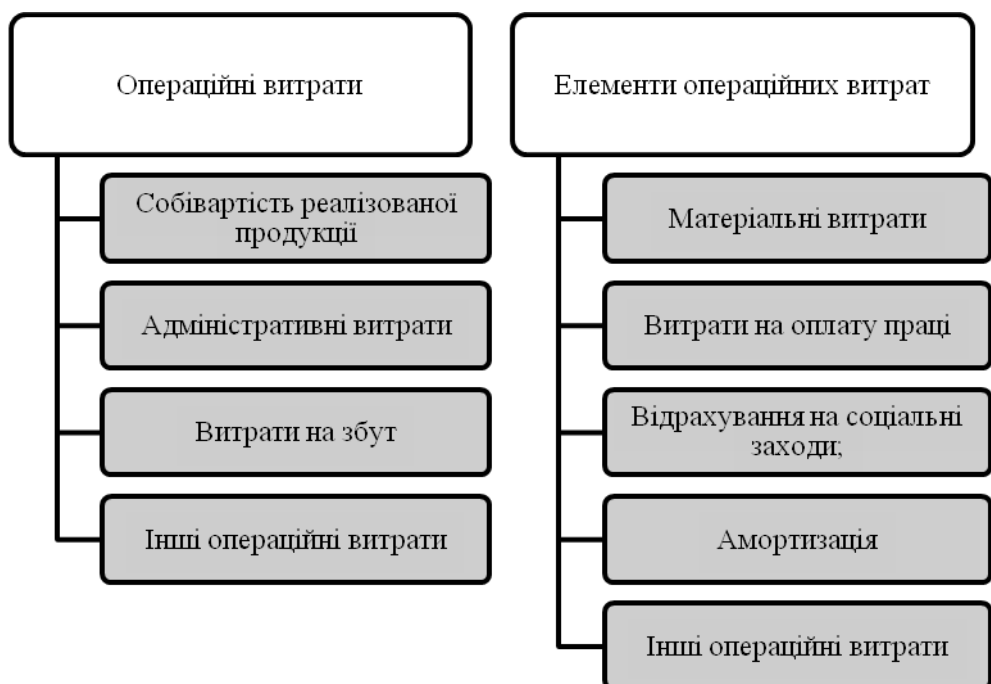

Рисунок 1.10 - Витрати операційної діяльності

Джерело складено автором

Для обліку витрат підприємства можуть використовувати рахунки класів 8 та 9, причому ведення рахунків класу 9 є обов'язковим для всіх підприємств, крім суб'єктів малого підприємництва, а також організацій діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності. Рішення щодо застосування рахунків класу 8 приймається підприємством самостійно [9].

Рахунки класу 9 "Витрати діяльності" застосовуються для узагальнення інформації про витрати звичайної діяльності та витрати на запобігання надзвичайним подіям і ліквідацію їх наслідків. Структура рахунків класу 9

збігається з вимогами до визнання складу і оцінки витрат, викладених у П(С)БО 16 [9].

За дебетом рахунків класу 9 відображаються суми витрат, а за кредитом списання суми витрат в кінці звітного року або щомісяця на рахунок 79 "Фінансові результати".

Аналіз витрат підприємства є основою для їх прогнозування. Особливо важливого значення набуває ретельний економічний аналіз в умовах самостійного прогнозування витрат підприємства [13].

В сучасних умовах господарювання підприємства прагнуть максимізувати свої доходи, які забезпечують їх розвиток і надати соціальні гарантії працівникам. Зниження та оптимізація витрат підприємства сприяє як зростанню прибутку, так і найбільш раціональній організації трудового процесу [13].

Аналіз витрат підприємства проводиться в декілька етапів, які передбачають проведення такої аналітичної роботи [13]:

- аналіз зміни розміру і рівня витрат у цілому по підприємству (припускає загальну оцінку змін розміру і рівня отриманих витрат у порівнянні з попередніми аналітичними періодами. Така оцінка виробляється на основі розрахунку абсолютного відхилення загального обсягу, рівня витрат і темпів росту (зниження) окремих показників);
- аналіз зміни обсягу і рівня витрат щодо окремих статей (елементів), а також за структурою витрат (дозволяє виявити зміни в розмірі витрат щодо окремих елементів (статей), а також зміни в структурі витрат. Дослідження структури питомої ваги окремих елементів витрат у їх загальному обсязі дають можливість визначити більш вагомі та критичні статті витрат, зміни яких визначають тенденцію в розвитку витрат у цілому по підприємству);
- аналіз зміни обсягу і рівня умовно - змінних і умовно-постійних витрат підприємства (для проведення цього етапу аналізу проводиться угруповання витрат у залежності від еластичності до обсягів діяльності. Отримана інформація дає можливість визначити зміни обсягу і рівня витрат

змінних і постійних, що необхідно для управління не тільки витратами, але й обсягами виробництва підприємства (визначення «межі беззбитковості»));

- аналіз зміни обсягу, рівня та складу витрат щодо інших кваліфікаційних ознак (у залежності від мети і глибини дослідження);
- кількісна оцінка факторів, що впливають на формування витрат у цілому по підприємству та щодо окремих елементів витрат.

Важливе значення в процесі управління витратами має інформація та методичні підходи до її аналізу. При проведенні одночасних аналітичних досліджень для одержання узагальненої інформації схема аналізу повинна бути раціонально уніфікованою. На сучасному етапі розвитку українських підприємств в основу системи управління витратами покладені міжнародні або національні стандарти бухгалтерського обліку, а саме П(С)БО №16 „Витрати || [13].

Для проведення порівняльного аналізу (наприклад, з метою порівняння з середніми, а також кращими показниками по галузі, з метою визначення конкуретних переваг) за ряд років можливо сформувати аналітичну інформацію на основі фінансової звітності, зокрема ф. №2 „Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) || , яка є єдиною доступною інформацією, для зовнішніх користувачів, стосовно витрат підприємства [13].

Важливим етапом аналізу витрат діяльності підприємства є аналіз структури витрат та її зміни [4, с.277]. Визначивши склад витрат, які враховують у собівартості виготовлення продукції, можна надати характеристику структури витрат. Структура витрат залежить від особливостей технологічного та організаційного рівня підприємства, якості сировини, кваліфікації робітників і відповідного рівня оплати їх праці тощо [13].

Оптимальна структура витрат сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, тому так необхідно проводити аналіз динаміки показників ресурсоспоживання на основі структуризації витрат [13].

Дані обліку витрат та їх аналізу є вихідними для здійснення контролю. Контроль витрат дає можливість отримувати конкретну та повну інформацію про всі витрати підприємства.

За часом здійснення контролю існують наступні види контролю

- Попередній контроль виконується до початку реалізації планів.
- Проміжний контроль проводиться під час виконання планових завдань
- Заключний - наприкінці планового періоду.

Основну частину всіх витрат складають витрати на сировину, матеріали, роботи та послуги виробничого характеру. Існують наступні методи контролю витрачання сировини та матеріалів, що узагальнено в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Методи контролю сировини та матеріалів

№ п/п	Методи	Характеристика методів
1	Метод сигнального документування	Використовується для фіксації відхилень, що виникли внаслідок заміни або витрачання сировини та матеріалів понад норми.
2	Метод розкредиту партіями	Використовується коли з одного матеріалу виготовляється декілька деталей. Кожну партію матеріалів, що відпускається у виробництво супроводжує розкредитний лист, де міститься інформація про кількість матеріалу, та кількість продукції що має бути виготовлення.
3	Метод наступних розрахунків за даними інвентаризації	Використовується за недоцільності використання інших методів. Сутність полягає у визначенні фактичних витрат матеріалів на підставі даних про вхідні залишки на робочих місцях, надходження протягом періоду зі складу та також кількості матеріалів, що повернулися з робочих місць на кінець розрахункового періоду.

Джерело складено автором

Отже, управління витратами - складний економічний процес, що спрямований на формування оптимального рівня витрат підприємства. Налагоджена система управління витратами дає змогу доцільно використовувати та економити ресурси і отримувати максимальну віддачу від них.

Управління витратами включає в себе [13]:

- організацію обліку витрат;

- аналіз структури витрат та її вплив на результати діяльності підприємства;
- обґрунтовані управлінські рішення;
- планувати рівень витрат;
- планування прибутку з урахуванням обсягів здійснюваних витрат та змін у ринковому середовищі;
- дієва система мотивації працівників до контролю та зменшення витрат;
- контроль рівня витрат та заходи для їх зменшення

Управління витратами - система цілеспрямованого впливу на склад, структуру і поведінку витрат та всі чинники всіх етапах формування і їх розподілу [14].

Основним завданням управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме оптимізація витрат.

Процес оптимізації діяльності підприємства - пошук методів господарювання, за яких підприємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами [14].

Оптимізація витрат – процес планування, обліку, аналізу, контролю витрат та прийняття рішень щодо подальшої економічної політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників. Планування здійснюється з метою визначення рівня витрат для забезпечення ефективної роботи підприємства, а також обчислення прибутку, який буде отримано за певного рівня та структури витрат [14];

Облік – дає можливість спостерігати, ідентифікувати та реєструвати факт витрачання ресурсів у процесі діяльності підприємства [14];

Аналіз здійснюється для визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу відповідних факторів на їх рівень;

Організація та контроль – визначення місць формування витрат і центрів відповідальності з метою виявлення причин перевитрат або економії та виявлення відповідальних за це осіб [14];

Прийняття рішень у сфері витрат здійснюються з метою обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, виборі техніки та технології, формуванні товарного асортименту підприємства тощо [14].

Аналіз витрат здійснюється за такими основними напрямками [14]:

- аналіз структури витрат, її динаміки та оптимальності для отримання прибутку;
- аналіз динаміки витрат за узагальненими показниками та факторів їх змін, пошук можливостей усунення факторів зростання витрат;
- аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції;
- аналіз загальних факторів зміни собівартості за статтями;
- аналіз собівартості одиниці продукції з метою їх здешевлення (без зниження якісних параметрів) та підвищення конкурентоспроможності;
- виявлення резервів зниження собівартості.

Аналіз структури витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності діяльності підприємства та розроблення перспективних планів його розвитку, оскільки дає змогу виявити резерви зниження собівартості і відповідно підвищення рентабельності компанії [14].

Визначення поняття «витрати» трактується Податковим кодексом України та П(с)БО 16 «Витрати». Облік витрат ведеться за видами діяльності та елементами. Для обліку витрат Планом рахунків передбачено 8 та 9 класи, останній є обов'язковим для використання всіма підприємствами без винятку [13].

Мета аналізу витрат – їх прогнозування. Аналіз проводиться в декілька етапів. повноцінний облік та аналіз є джерелом для здійснення контролю витрат (контроль проводиться за методами, наведеними в пункті).

Управління витратами – це сукупний процес, який включає в себе облік, аналіз та планування щодо прийняття обґрунтованих рішень для забезпечення ефективної роботи підприємства [12].

Висновки до розділу I

Для того, щоб система управління витратами була ефективною, в основу її формування має бути покладена концепція, яка враховує особливості діяльності підприємства, його структуру, стадію життєвого циклу продукції та підприємства загалом. Підприємство повинно самостійно вибрати концепцію управління витратами, яка максимально сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності та прибутковості на ринку [11].

Витрати мають неоднозначний характер щодо свого трактування. Для більш детального дослідження концепцій витрат застосовую методи, тобто концепції, першою з яких була сформована Концепція витрато утворюючих чинників. Отже із вищенаведеного дослідження можна зробити наступні висновки, що концепції витрат є за своєю суттю неоднорідними. Одні концепції базуються на основах бухгалтерського обліку і базуються саме на бухгалтерських характеристиках витрат, а інші концепції розглядають витрати не лише в бухгалтерському, а в економічному аспектах.

Управління витратами має у собі мету, основні принципи та аспекти. Щодо підприємств різних галузей народного господарства: лісова, сільськогосподарська, машинобудівна, будівельна, харчова та легка мають свої суттєві відмінності.

Аналіз структури витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності діяльності підприємства та розроблення перспективних планів його розвитку, оскільки дає змогу виявити резерви зниження собівартості і відповідно підвищення рентабельності компанії [12].

Визначення поняття «витрати» трактується Податковим кодексом України та П(с)БО 16 «Витрати». Облік витрат ведеться за видами діяльності та елементами. Для обліку витрат Планом рахунків передбачено 8 та 9 класи, останній є обов'язковим для використання всіма підприємствами без винятку.

Мета аналізу витрат – їх прогнозування. Аналіз проводиться в декілька етапів. повноцінний облік та аналіз є джерелом для здійснення контролю витрат (контроль проводиться за методами, наведеними в пункті).

Управління витратами – це сукупний процес, який включає в себе облік, аналіз та планування щодо прийняття обґрунтованих рішень для забезпечення ефективної роботи підприємства.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ТОВ БВК ПМК-226

2.1. Загальна характеристика діяльності ТОВ БВК ПМК-226

Товариство з обмеженою відповідальністю «Будівельно-виробнича компанія ПМК-226» створено на підставі рішення засновника від 26 листопада 2013 року згідно законів «Про Господарські товариства» та «про режим іноземного інвестування» і здійсню свою діяльність згідно чинного законодавства та Статуту.

Основними напрямками діяльності ТОВ «БВК ПМК-226» є:

- виконання робіт з будівництва, реконструкції, ремонту транспортних та інженерних мереж і систем;
- виконання робіт з будівництва, реконструкції та ремонту природоохоронних та інших водогосподарчих об'єктів та об'єктів сільського господарства;
- виконання робіт з будівництва, реконструкції, ремонту об'єктів промислового, громадського та жилого будівництва;
- надання послуг автотранспортом, машинами і механізмами, експедиторських послуг, у тому числі і для населення;
- випуск продукції виробничо-технічного призначення, придбання та реалізація транспортних засобів.
- Та інші основні та додаткові види діяльності, визначення Статутом товариства.

ТОВ «БВК ПМК-226» має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банку, а також фірмову марку та товарний знак і реєструється у відповідності до чинного законодавства, круглу печатку та інші печатки в установах банку та штампи зі своїм найменуванням.

Майно Товариства складають основні та оборотні засоби, а також інші цінності, вартість яких відображена в самостійному балансі Товариства.

Джерелами формування майна товариства є:

- грошові та матеріальні вклади засновника;
- доходи, одержані від реалізації продукції, робіт та послуг;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення та дотації з бюджетів;
- придбання майна в інших організацій та у громадян;
- безоплатні та благодійні внески;
- інші джерела, які не заборонені законодавчими актами України.

Для забезпечення діяльності Товариства було створено Статутний капітал у розмірі – 1000,00 грн. У створенні Статутного капіталу бере участь Григоренко Тетяна Іллівна, розмір її долі у Статутному капіталі-100%.

Вищим органом Товариства є Засновник. До компетенції Засновника належить:

1. визначення основних напрямків діяльності Товариства;
2. внесення змін до Статуту;
3. обрання та відкликання членів ревізійної комісії.

Виконавчим одноособовим органом є директор, якого призначає засновник і передає йому свої повноваження. Він вирішує усі питання діяльності Товариства.

На підприємстві існує певна ієрархічність рівнів управління: вищій, середній, та нижчий рівень управління.

До вищого рівня належать Засновник Товариства, основні обов'язки та функції якого визначені Статутом. До середнього рівня на ТОВ «БВК ПМК-226» належать директор підприємства, який здійснює управління та керівництво над адміністративним підрозділом, відділом бухгалтерського обліку та виробничим підрозділом та. До нижчого рівня управління відносяться працівники дільниці. До кожного підрозділу на підприємстві визначено та затверджено перелік посад та кількість штатних одиниць та визначені їх посадові оклади, які повинні бути задіяні у роботі підприємства для

забезпечення його функціонування та вчасного виконання будівельно-монтажних робіт.

На підприємстві затверджено посадові інструкції адміністративного персоналу та інженерно-технічних працівників. Ведеться кадровий облік працівників, наявності наказів, особових справ, трудових книжок, копій дипломів. Всі працівники обов'язково повинні бути ознайомлені з наказами підприємства.

Товариство здійснює оперативний та бухгалтерський облік своєї діяльності, а також веде статистичну звітність та подає її у встановленому порядку й обсязі органам державної статистики.

Прибуток Товариства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та інших витрат.

Товариство утворює резервний фонд у розмірі 25 % Статутного капіталу. Резервний фонд формується за рахунок відрахувань від прибутку до досягненням фонду вказаної величини.

Збитки Товариства покриваються за рахунок Резервного фонду.

ТОВ «БВК ПМК-226» має право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність.

Припинення діяльності Товариства може бути з двох причин 6

- Рішенням Засновниці;
- Іншими причинами, передбаченими законодавством України.

Всі види діяльності, які виконує ТОВ «БВК ПМК-226» визначені Статутом товариства відповідно до вимог чинного законодавства.

На Підприємстві ТОВ «БВК ПМК-226» організацію будівельних робіт покладено на профтехнічний відділ. Він займається складанням кошторисів вартості будівельно-монтажних робіт.

Кошторис будівництва – це проектна документація, яка містить в собі всі витрати, які необхідні для виконання конкретних будівельно-монтажних робіт на конкретному будівельному об'єкті [15].

Організація будівельно - монтажних робіт та будівельного виробництва на ТОВ «БВК ПМК-226» повинна забезпечувати цілеспрямованість організаційних, технічних і технологічних рішень і заходів на виконання зобов'язань по контрактах на будівництво об'єктів (введення їх в дію з необхідною якістю і в обумовлені терміни) при дотриманні виробничо-господарських, економічних та інших інтересів учасників будівництва [15].

Виконанню робіт на об'єктах повинен передувати комплекс заходів і робіт по підготовці будівельного виробництва, що забезпечують можливість здійснення будівництва у відповідності з умовами підрядних контрактів і взаємозв'язану діяльність усіх його учасників [15].

Підготовка будівельного виробництва ТОВ «БВК ПМК-226» включає загальну організаційно-технічну підготовку, підготовку до будівництва об'єкта, підготовку будівельної організації і підготовку будівельно-монтажних робіт. Підготовка виробництва в обсязі, необхідному для початку будівельно-монтажних робіт на об'єкті повинна бути виконана до початку будівництва [15].

Будівництво об'єкта повинно здійснюватися на основі попередньо розроблених рішень по організації будівництва і технології виконання робіт, які повинні бути відображені в проектно-технологічній документації. Ця документація є невід'ємною складовою частиною документації на будівництво, поряд з проектно-кошторисною документацією та робочими кресленнями. До її складу входить проект організації будівництва і проект виконання робіт. Склад і зміст проектно-технічної документації, необхідної для здійснення робіт на об'єкті, встановлюються у контракті на його будівництво в залежності від виду будівництва, складності об'єкта, форм взаємодії учасників будівництва [15].

До початку виконання будівельно-монтажних (в тому числі підготовчих) робіт на об'єкті замовник повинен одержати дозвіл на виконання будівельно-монтажних робіт в органах державного архітектурно-будівельного контролю передати підрядній організації ТОВ «БВК ПМК-226» будівельний майданчик і

оформлені у встановленому порядку документи, необхідні для його повноцінного використання.

При реконструкції (технічному переозброєнні) замовник передає також необхідний фронт робіт на об'єкті. До основних робіт по будівництву об'єкта або його частини ТОВ «БВК ПМК-226» дозволяється приступати лише після відведення майданчика (траси) для його будівництва, влаштування необхідних огорожень будівельного майданчика (охоронних, захисних або сигнальних) і створення геодезичної основи [15].

До початку зведення будівель та споруд необхідно виконати зняття родючого шару ґрунту, складування його в спеціально відведених місцях для подальшого використання для рекультивації земель, вертикальне планування будівельного майданчика, роботу по водовідведенню, влаштування постійних та тимчасових внутрішньомайданчикових доріг, під'їздів та інженерних мереж (каналізації, водо-, тепло-, енергопостачання), необхідних на період будівництва та передбачених проектом організації будівництва і проектами виконання робіт, забезпечення будови протипожежним водопостачанням, зв'язком та засобами пожежогасіння. В тих випадках, коли будівельний майданчик розташований на території, яка підлягає впливу несприятливих природних і техногенних явищ та геологічних процесів (селі, лавини, зсуви, обвали, заболоченість, підтоплення, просідання, підроблені території), після створення геодезичної розбивочної основи до початку виконання внутрішньомайданчикових підготовчих робіт повинні бути виконані за спеціальними проектами роботи по захисту території від вказаних процесів [15].

Завершення зовнішньомайданчикових і внутрішньомайданчикових підготовчих робіт в обсязі, що забезпечує будівництво об'єкта або його черги, повинно бути підтверджене актом, складеним замовником і генпідрядчиком за участю субпідрядних організацій, що виконували роботи підготовчого періоду, профспілкового комітету генпідрядчика та представників територіальних органів Державного нагляду [15].

Після завершення окремих етапів робіт (зведення підземної, надземної частин будівель тощо) ТОВ «БВК ПМК-226» повинно своєчасно звільняти майданчик від тимчасових будівель і споруд, як тільки в них відпаде необхідність, керуючись будгєнпланом для відповідних стадій будівництва. При цьому особливу увагу належить звертати на своєчасність відключення і розбирання мереж тимчасового водо-, енерго-, газо-та теплопостачання [15].

Закінчені будівництвом об'єкти ТОВ «БВК ПМК-226» здаються замовнику в експлуатацію. Здача-прийняття об'єкта оформляється актом КБ 3, підписання якого визначає момент передачі об'єкта у власність замовника. До нього додається Акт приймання виконаних будівельних робіт форми КБ-2в. Етапи здачі-прийняття, обов'язки сторін при цьому, необхідність в програмі випробувань, способи розв'язання взаємних претензій та інше, а також гарантійні строки експлуатації по об'єкту в цілому і окремих видах робіт слід встановлювати у контракті на будівництво об'єкта [15].

Важливою умовою безперебійної роботи підприємства є повна забезпеченість потреби в матеріальних ресурсах. Вони можуть бути зовнішніми і внутрішніми. До зовнішніх джерел відносяться матеріальні ресурси, що надходять від постачальників відповідно до укладених договорів. Внутрішні джерела - це скорочення відходів сировини, використання вторинної сировини, власне виготовлення матеріалів і напівфабрикатів, економія матеріалів у результаті впровадження досягнень науково-технічного прогресу [18].

Реальна потреба в завезенні матеріальних ресурсів з боку - це різниця між загальною потребою у визначеному виді матеріалу і сумою власних внутрішніх джерел її покриття [18].

На ТОВ «БВК ПМК-226» потреба в залучені додаткових матеріальних ресурсів постає тоді, коли підприємство починає роботу над новим об'єктом. Саме після заключення будівельного контракту і визначення суми контракту, виробничо-технічний відділ на чолі з головним інженером складає кошторис витрат, які будуть понесені під час роботи на об'єкті. Тоді і виникає потреба в залучені нових матеріальних, виробничих та можливо трудових ресурсів.

У своєму розпорядженні ТОВ «БВК ПМК-226» має певний склад важкої техніки, декілька автомобілів, самохвали, грейдери, компресори та інше. Але бувають випадки, коли ТОВ «БВК ПМК-226» потрібно залучати техніку зі сторони. Тоді товариство оформлює договір оренди механізму і використовує його для роботи.

Коли виникає потреба в залученні додаткових трудових ресурсів, ТОВ «БВК ПМК-226» набирає робітників та заключає з ними трудові угоди або контракти.

Будівництво, як галузь має багато особливостей, що відрізняє його від інших галузей економіки. ТОВ БВК «ПМК-226» має такі галузеві особливості:

- Для забезпечення необхідних побутових умов і належного рівня техніки безпеки під час будівництва у ТОВ БВК «ПМК-226» виникає потреба використання тимчасових будівель і споруд, до яких належать: огорожі, майстерні, розчинні вузли, тимчасові інженерні мережі й споруди, приоб'єктні склади тощо.

- Будівництво на ТОВ БВК «ПМК-226» може здійснюватися господарським або підрядним способом, в залежності від об'єкту будівництва. При господарському способі – підприємство виконує роботи власними силами, а при підрядному – залучає інші організації.

- Організаційно-технічною особливістю ТОВ БВК «ПМК-226» як будівельної організації є наявність без цехової структури, тому загальновиробничі витрати обліковують як накладні на 91 рахунку «Загальновиробничі витрати».

- Для всіх будівельних підприємств без винятку існують єдині методичні засади формування собівартості будівельно-монтажних робіт. ТОВ БВК «ПМК-226» користується державними стандартами, які регламентують порядок визначення собівартості будівельно-монтажних робіт та оформлення проектно-кошторисної документації.

- ТОВ БВК «ПМК-226» завжди працює за контрактами із фіксованою ціною. Контракт із фіксованою ціною - договір про будівництво, який

передбачає фіксовану (тверду) ціну всього обсягу робіт за будівельним контрактом або фіксовану ставку за одиницю кінцевої продукції, що випускатиметься на об'єкті будівництва.

- Питому вагу всіх витратах будівництва на ТОВ БВК «ПМК-226» займають витрати, що пов'язані із експлуатацією будівельних машин та механізмів, тому їх узагальнюють в одну окрему статтю калькуляції.

- Питома вага будівельних контрактів ТОВ БВК «ПМК-226» є державними замовленнями, що фінансуються із державного бюджету. Тому робота підприємства залежить від прийняття бюджету.

- Ще одною особливістю діяльності ТОВ БВК «ПМК-226» є сезонність робіт. Більшість будівельних робіт не виконуються взимку через їх специфіку.

ТОВ БВК ПМК-226 – підприємство будівельної галузі, напрямки діяльності якого визначені Статутом. Вищим керівним органом є Засновник Товариства, середнім – директор.

За організацію будівельних робіт несе відповідальність виробничо-технічний відділ. До початку робіт на будівельному майданчику Замовник повинен отримати дозвіл на будівництво. Закінчені роботи здаються Замовнику Актом КБ-3. ТОВ БВК ПМК-226 має свої особливості, серед яких найпоширенішими є: використання тимчасових споруд, сезонність робіт, питому вагу витрат складають витрати пов'язані з експлуатацією будівельних машин та механізмів.

2.2. Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ БВК ПМК-226

Для того, щоб здійснити аналіз діяльності підприємства необхідно провести аналіз фінансово-економічного стану підприємства на основі фінансової звітності. Для того, щоб провести даний аналіз слід розрахувати та проаналізувати наступні групи показників, а саме: показники ліквідності, фінансової незалежності, прибутковості, поточної діяльності тощо.

Щодо аналізу основних основних фондів підприємства, то дана група економічного аналізу передбачає розрахунок фондомісткості, фондоозброєності, фондovіддачі, коефіцієнтів зносу, оновлення та вибуття основних виробничих засобів (таблиця 2.2).

Таблиця 2.1 - Показники основних фондів

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відносне відхилення (+, -)				Нормативне значення
						2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.	
Коефіцієнт оновлення основних фондів	0,003	0,016	0,002	0,010	0,344	-94,7	-99,9	-95,5	-66,7	> 0,1
Коефіцієнт вибуття основних фондів	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,0	0,0	0,0	0,0	> 0,1
Коефіцієнт зносу основних фондів	0,265	0,303	0,345	0,383	0,284	-98,9	-98,9	-98,9	-99,3	< 0,5
Фондовіддача	0,688	0,765	0,959	1,280	1,179	-98,9	-98,7	-98,7	-99,1	Збільшення
Фондомісткість	1,454	1,308	1,043	0,781	0,848	-99,1	-99,2	-99,3	-98,9	Зменшення
Фондоозброєність	329,594	350,813	419,469	529,875	658,875	-98,9	-98,8	-98,7	-98,8	Збільшення
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	0,648	0,528	0,561	0,748	1,171	-99,2	-98,9	-98,7	-98,4	Збільшення
Тривалість одного обороту оборотних засобів	555,749	681,807	641,861	481,125	307,538	-98,8	-99,1	-99,3	-99,4	Зменшення

Джерело складено автором

Коефіцієнт оновлення основних фондів – характеризує частку нових, введених в експлуатацію у звітному періоді основних фондів у складі усіх основних фондів, наявних на кінець звітного періоду. Можна зробити такий висновок, що оновлення основних фондів ТОВ «БВК ПМК-226», з 2013 по 2016 мають не значні коефіцієнти приросту, які не відповідають нормативному значенню, а в 2017 році відбулося підвищення [17].

Коефіцієнт вибуття основних засобів показує яка частка основних засобів з якими підприємство розгортало діяльність у звітному періоді вибули з різних причин. На підприємстві даний коефіцієнт на кінець звітного періоду складає -0%. Даний коефіцієнт є меншим за коефіцієнт оновлення і це вказує на те, що частка основних засобів які оновилися перевищує частку вибулих засобів на підприємстві. Вибуття не відбулося, тобто суттєвого руху основних фондів не було.

Коефіцієнт зносу показує рівень фізичного зносу основних засобів. Даний показник в межах норми і показує, що стан матеріально-технічної бази підприємства стабільний.

Показник фондівіддачі відображає значення отриманого доходу від реалізації продукції припадає на вартість основних засобів. Збільшення фондівіддачі свідчить про ефективне використання основних засобів порівняно з минулими роками. [19]

Показник фондомісткості, відображає вартість основних фондів на одиницю випущеної продукції. Максимальні значення даного показники спостерігаються у 2013 та 2014 роках та становлять 1,454 та 1,308. Зниження даного показника вказує на зниження обсягів реалізації на підприємстві [19].

Фондоозброєність відображає забезпеченість персоналу основними засобами, вартість основних засобів припадає на одного працівника. Максимальне значення спостерігається у 2017 році та становить 658,538. Збільшення даного показника являється позитивним явищем даного показника. [20].

За даними проведених розрахунків можна зробити висновок, що підприємство з кожним роком покращує свої показники матеріально-технічного стану.

Стан оборотних коштів на ТОВ «БВК ПМК-226» характеризується наявністю їх на певну дату.

Ефективність використання оборотних коштів ТОВ «БВК ПМК-226» характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих коштів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу будівельної продукції та будівельно-монтажних робіт на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення будівництва.

Порівняння наявності власних оборотних коштів з поточною потребою в них дає змогу визначити брак або надлишок власних оборотних коштів на ТОВ «БВК ПМК-226».

Реалізація цілей та завдань управління персоналом на ТОВ «ПМК-226» здійснюється через кадрову політику.

Кадрова політика підприємства – це система принципів, ідей та вимог, що визначають основні напрямки роботи з персоналом, її форми та методи.

Основною метою кадрової політики ТОВ «БВК ПМК-226» є забезпечення діяльності персоналу, його цілісного збереження, розвитку відповідно до потреб підприємства та чинного законодавства.

За забезпечення ефективної організації кадрової політики на ТОВ «БВК ПМК-226» несе відповідальність інспектор відділу кадрів. Саме він відповідає за забезпечення підприємства персоналом, за підготовку та перепідготовку, підвищення кваліфікації окремих штатних одиниць, якщо це передбачено чинним законодавством. Інспектор відділу кадрів складає накази на прийняття на роботу, відпустку, декретну відпустку для жінок та звільнення.

Також на інспектора відділу кадрів ТОВ «ПМК-226» покладено такі обов'язки, як:

1. формування сприятливого психологічного клімату на підприємстві;

2. розвиток соціальних відносин;
3. забезпечення рівних можливостей ефективної праці.

Політику оплати праці на ТОВ «БВК ПМК-226» визначає інспектор відділу кадрів та інженер з організації праці та заробітної плати керуючись чинним законодавством України.

Оплата праці на ТОВ «БВК ПМК-226»- це будь-який заробіток, обчислений, як правило, у грошовому виразі, що його за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги.

На ТОВ «БВК ПМК-226» діє система вилати основної та додаткової заробітної плати. Основна заробітна плата залежить від результатів праці й визначається тарифними ставками, відрядними розцінками, посадовими окладами, які прописані штатним розписом, а також надбавками й доплатами в розмірах, не вищих за встановлені чинним законодавством. Рівень додаткової оплати праці здебільшого залежить від кінцевих результатів діяльності підприємства. Зазвичай до додаткової оплати праці відносять премії, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, а також надбавки й доплати, не передбачені чинним законодавством або встановлені понад розміри, дозволені останнім. За розрахунками середньої структури середньомісячного заробітку персоналу на виробничих підприємствах України протягом кількох останніх років, основна заробітна плата й додаткова оплата праці становлять відповідно 70—80 і 20—30% від загальної величини цього заробітку [21].

Нарахування заробітної плати працівників ТОВ «БВК ПМК-226» покладено на головного бухгалтера підприємства, а виплату на бухгалтера касира.

Заробітна плата на ТОВ «БВК ПМК-226» виплачується двічі на місяць — 7 числа та 25 кожного місяця.

Розмір оплати праці працівникам визначено штатним розписом, в якому прописані посадові оклади. Посадовий оклад визначається керівником

товариства індивідуально для кожного працівника, але має бути не менше ніж розмір мінімальної заробітної плати.

Підприємство здійснює нарахування на фонд оплати праці а також здійснює відрахування із заробітної плати працівників у розмірах, встановленим чинним законодавством.

Реалізація цілей та завдань управління персоналом на ТОВ «ПМК-226» здійснюється через кадрову політику.

Кадрова політика підприємства – це система принципів, ідей та вимог, що визначають основні напрямки роботи з персоналом, її форми та методи.

Основною метою кадрової політики ТОВ «БВК ПМК-226» є забезпечення діяльності персоналу, його цілісного збереження, розвитку відповідно до потреб підприємства та чинного законодавства.

Основні цілі кадрової політики ТОВ «БВК ПМК-226» наведено на рисунку 2.1

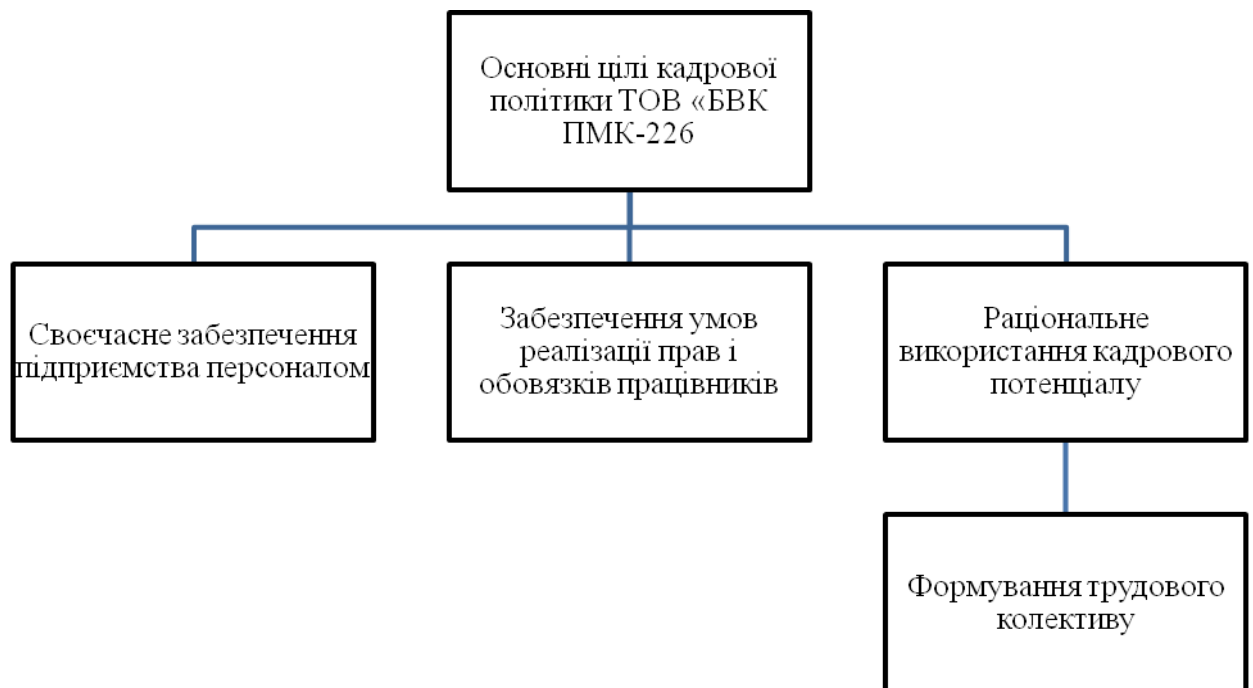

Рисунок 2.1 – Цілі кадрової політики ТОВ «БВК ПМК-226»

Джерело складено автором

За забезпечення ефективної організації кадрової політики на ТОВ «БВК ПМК-226» несе відповідальність інспектор відділу кадрів. Саме він відповідає за забезпечення підприємства персоналом, за підготовку та перепідготовку, підвищення кваліфікації окремих штатних одиниць, якщо це передбачено чинним законодавством. Інспектор відділу кадрів складає накази на прийняття на роботу, відпустку, декретну відпустку для жінок та звільнення.

Також на інспектора відділу кадрів ТОВ «ПМК-226» покладено такі обов'язки, як:

4. формування сприятливого психологічного клімату на підприємстві;
5. розвиток соціальних відносин;
6. забезпечення рівних можливостей ефективної праці.

Політику оплати праці на ТОВ «БВК ПМК-226» визначає інспектор відділу кадрів та інженер з організації праці та заробітної плати керуючись чинним законодавством України.

Оплата праці на ТОВ «БВК ПМК-226»- це будь-який заробіток, обчислений, як правило, у грошовому виразі, що його за трудовим договором власник або вповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги.

На ТОВ «БВК ПМК-226» діє система вилати основної та додаткової заробітної плати. Основна заробітна плата залежить від результатів праці й визначається тарифними ставками, відрядними розцінками, посадовими окладами, які прописані штатним розписом, а також надбавками й доплатами в розмірах, не вищих за встановлені чинним законодавством. Зазвичай до додаткової оплати праці відносять премії, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, а також надбавки й доплати, не передбачені чинним законодавством або встановлені понад розміри, дозволені останнім. За розрахунками середньої структури середньомісячного заробітку персоналу на виробничих підприємствах України протягом кількох останніх років, основна заробітна плата й додаткова оплата праці становлять відповідно 70—80 і 20—30% від загальної величини цього заробітку.

Нарахування заробітної плати працівників ТОВ «БВК ПМК-226» покладено на головного бухгалтера підприємства, а виплату на бухгалтера касира.

Розмір оплати праці працівникам визначено штатним розписом, в якому прописані посадові оклади. Посадовий оклад визначається керівником товариства індивідуально для кожного працівника, але має бути не менше ніж розмір мінімальної заробітної плати [22].

Підприємство здійснює нарахування на фонд оплати праці а також здійснює відрахування із заробітної плати працівників у розмірах, встановленим чинним законодавством [22].

Таблиця 2.2 – Показники оплати праці ТОВ «БВК ПМК – 226»

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Середньоспискова чисельність працівників	32	32	32	32	32
Коефіцієнт обороту з прийому	2,50	2,031	1,68	2,21	2,9
Коефіцієнт обороту з вибуття	2,56	1,969	1,71	1,87	2,3
Коефіцієнт плинності кадрів	1,40	1,75	1,0	1,28	2,1
Продуктивність праці у трудових вимірниках, нормо-годин	641,53	656,0	580,0	538,06	517,57
Продуктивність праці у натуральних показниках, штук/год	0,0014	0,0016	0,0017	0,0017	0,0016
Середня заробітна плата кожної категорії працівників, тис. грн./міс.					
- усіх працівників	3,27	4,31	4,65	4,49	4,76
- робітників	2,66	3,51	3,79	3,66	3,88

Джерело складено автором

Важливим моментом вивчення руху кадрів є визначення його кількісних показників. Зміну чисельності робітників за певний період часу називають оборотом кадрів.

Таблиця 2.3 - Рух кадрів робітників на підприємстві

Показник	Кількість осіб
Списковий склад робітників на початок звітнього року	560
Робітники, яких прийнято протягом року	30
Переведено в робітники з інших категорій персоналу і непромислових служб	7
Робітники, які вибули протягом року, в тому числі:	29
— переведені на інші підприємства у зв'язку із закінченням дії договору	3
— на навчання, в армію, на пенсію та ін.	3
— за власним бажанням	4
— звільнені за прогули, порушення трудової дисципліни	15
— з причин службової невідповідності	4
Переведено робітників в інші категорії	
Робітники за списком на кінець звітнього року	566
Робітники, які мали прогул з початку року	4
Випадки прогулу з початку року	
Робітники, які перебували у списковому складі протягом року	550

Джерело складено автором

Рух робочих кадрів характеризується такими коефіцієнтами.

1. Коефіцієнт обороту найму визначають як відношення кількості всіх прийнятих робітників до середньооблікової чисельності [23]:

$$k_n = \frac{30 \cdot 100}{558} = 5.38\%$$

2. Коефіцієнт обороту звільнень визначають як відношення кількості звільнених робітників до їх середньооблікової чисельності:

$$k_z = \frac{29 \cdot 100}{558} = 5.2\%$$

3. Коефіцієнт загального обороту визначають як відношення кількості прийнятих і звільнених до середньооблікової чисельності робітників:

$$k = \frac{(30 + 29) \cdot 100}{558} = 10.58\%$$

4. Коефіцієнт плинності робочої сили визначають як відношення кількості робітників, звільнених за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни та з причин службової невідповідності, до середньооблікової чисельності всіх робітників:

$$k_m = \frac{19 \cdot 100}{558} = 3.4\%$$

Плинність кадрів — особливий об'єкт дослідження, оскільки її скорочення є основним резервом підвищення продуктивності праці. Для того щоб передбачити заходи, спрямовані на скорочення плинності та закріплення кадрів, треба з'ясувати причини звільнення робочих кадрів. Ці відомості можна отримати, провівши соціологічні дослідження. Для оцінки постійності кадрів використовують показник кількості робітників, які перебувають у списках протягом року [23]:

$$k_n = \frac{550 * 100}{558} = 98.6\%$$

Показником стабільності складу робітників є середній стаж роботи. У процесі аналізу доцільно визначити склад і кількість осіб, які працюють на підприємстві тривалий час [24].

Найдоцільнішим є аналіз показників руху робочих кадрів у динаміці років, що свідчить про вжиті підприємством заходи і про їх ефективність [25].

У результаті оцінки ступеня стабільності та плинності кадрів оцінюють причини плинності, розробляють заходи щодо її зменшення [25].

В даний час на багатьох вітчизняних підприємствах затрати на виробництво і реалізацію продукції перевищують відповідні доходи. З проблемою постійного зростання собівартості стикаються навіть ті підприємства, які мають відносно високий і стабільний попит на виготовляється. Тому найбільшу актуальність набувають питання, пов'язані з розробкою заходів щодо зниження собівартості [25].

На підприємстві затверджено посадові інструкції адміністративного персоналу та інженерно-технічних працівників. Ведеться кадровий облік працівників, наявності наказів, особових справ, трудових книжок, копій дипломів. Всі працівники обов'язково повинні бути ознайомлені з наказами підприємства [26].

Відділ праці на ТОВ «БВК ПМК-226» функціонує на чолі з інженером з організації праці та заробітної плати.

Основними завданнями та обов'язками відділу праці на ТОВ «БВК ПМК-226» є [27]:

1. Забезпечує організацію процесів праці і управління на підприємстві згідно з його цілями і стратегією, спрямованими на виробництво високоякісної, конкурентоспроможної продукції, на основі раціонального потенціалу кожного робітника, застосування ефективних форм і методів мотивації праці і науково обґрунтованих трудових нормативів з метою підвищення продуктивності праці і якості виконання робіт.

Схематично організаційну структуру можна представити на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2. Організаційна структура ТОВ «БВК ПМК-226»

Джерело: складено автором

2. Організовує підготовку перспективних та річних планів з праці і заробітної плати, кошторисів витрат на утримання апарату управління,

розроблення завдань щодо зниження трудомісткості продукції (робіт, послуг) і календарних планів перегляду норм трудових витрат. Забезпечує доведення затверджених планів до структурних підрозділів підприємства. Забезпечує впровадження прогресивних технологій створення трудових нормативів на якісно новому рівні, широке використання персональних комп'ютерів, автоматизованих робочих місць нормувальників, розробку нових форм подавання нормативів у вигляді математичної залежності витрат праці від перемінних факторів.

3. Аналізує ефективність застосування чинних форм і систем оплати праці, матеріального та морального заохочення, забезпечує розроблення пропозицій щодо вдосконалення, а також проектів положень про преміювання працівників підприємства. Керує проведенням робіт з вивчення трудових процесів і аналізу організації та умов праці на підприємстві і виявлення резервів зростання продуктивності праці, а також розробленням заходів щодо вдосконалення розподілу і кооперації праці, поліпшення використання робочого часу, атестації та раціоналізації робочих місць, прийомів і методів праці, скорочення застосування важкої фізичної праці, створення сприятливих умов праці тощо.

4. Готує пропозиції щодо впровадження і підвищення ефективності колективних форм організації та оплати праці, а також застосування централізовано розроблених типових проектів організації праці працівників і окремих підрозділів підприємства. Організовує роботу з нормування праці, своєчасного перегляду норм, упровадження науково обґрунтованих нормативів з праці, удосконалення нормування на основі застосування міжгалузевих, галузевих та інших прогресивних нормативів з праці, розширення сфери нормування праці робітників з погодинною оплатою праці та керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців.

5. Аналізує ефективність застосування діючих форм і систем оплати праці, матеріального і морального стимулювання, забезпечує розробку пропозицій з впровадження прогресивних форм оплати і стимулювання праці, а

також розробку положень про преміювання працівників підприємства стосовно конкретних умов їх діяльності, здійснює контроль за правильністю застосування цих положень. Забезпечує контроль за витратами фондів оплати праці і матеріального заохочення, застосуванням форм і систем заробітної плати, тарифних ставок та розцінок, посадових окладів, установленням розрядів робітникам і категорій працівникам.

6. Проводить роботу з удосконалення організаційних структур управління, організації та механізації праці працівників, розроблення положень про структурні підрозділи підприємства і посадових інструкцій працівникам, штатних розписів згідно з нормативами чисельності та встановленим фондом оплати праці. Забезпечує контроль за раціональним використанням фонду оплати праці, а також підготовку пропозицій з вдосконалення управління виробництвом. Забезпечує контроль за витрачанням коштів на соціальні виплати та пільги, виплати за різними видами соціального страхування, на навчання і підвищення кваліфікації персоналу.

7. Керує розробленням організаційних заходів, що запобігають необґрунтованому скороченню чисельності працівників на підприємстві у разі змін на підприємстві обсягів виробництва (регулювання робочого часу, переміщення на інші ділянки роботи, введення скороченого робочого тижня, ранішого виходу на пенсію тощо). Бере участь у розгляді проектів розширення і реконструкції підприємства. Спільно з відповідними підрозділами підприємства бере участь у підготовці проектів кошторисів використання фондів соціально-культурних заходів і житлового будівництва за основними напрямками їх витрачання, проекту колективного договору і забезпечує контроль за його виконанням.

8. Організовує контроль за дотриманням на підприємстві трудового законодавства, постанов, розпоряджень та інших нормативних актів з питань організації праці, заробітної плати та управління виробництвом. Забезпечує ведення обліку показників з праці та складання встановленої статистичної звітності. Організовує проведення семінарів, лекцій і консультацій з питань

організації і оплати праці для працівників підприємства, бере участь у розробленні умов конкурсів професійної майстерності і заходів з розвитку творчої активності працівників, розповсюдженні передового досвіду. Керує працівниками відділу, координує діяльність підрозділів підприємства і надає їм методичну допомогу у вирішенні питань організації праці, її оплати та управління виробництвом.

Відділ бухгалтерського обліку на ТОВ «БВК ПМК-226» має таку структуру, наведену на рисунку 2.3

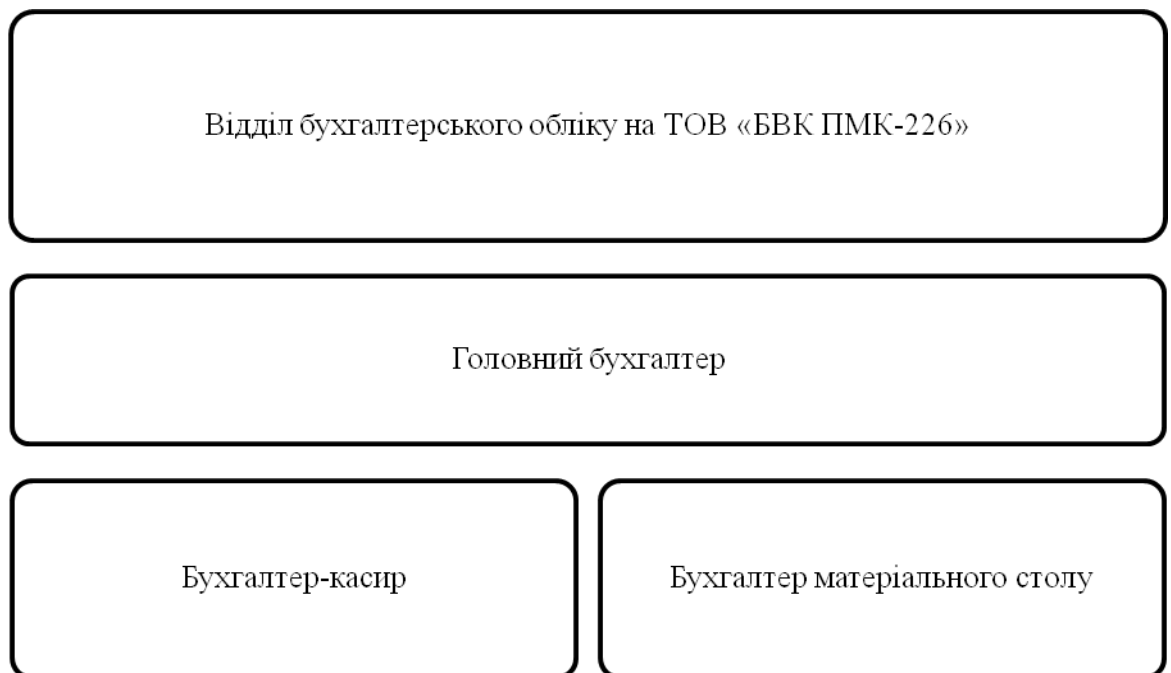

Рисунок 2.3 -Структуру відділу бухгалтерії на підприємстві ТОВ «БВК ПМК-226»

Джерело складено автором

Бухгалтерія підприємства – це структурний підрозділ, що здійснює бухгалтерський облік господарської діяльності.

Основними функціями бухгалтерії ТОВ «БВК ПМК-226» є:

- Інформаційна;
- Контрольна;
- Аналітична.

Відділ бухгалтерської служби На ТОВ «БВК ПМК-226» очолюється головним бухгалтером, до основних функцій якого відносяться [28]:

1. організація бухгалтерського обліку на підприємстві, тобто визначає техніку та технологію бухгалтерського обліку, приймає участь у формуванні облікової політики;
2. керує діяльністю бухгалтерської служби, розподіляє обов'язки між працівниками, контролює виконання покладених на них завдань;
3. забезпечує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій, наданням оперативної інформації, правильністю нарахування та своєчасним перерахуванням податків до Державного бюджету та інших платежів, складанням і поданням бухгалтерської звітності встановленим органам у відповідні терміни, дотриманням встановлених правил проведення інвентаризації;
4. бере участь у роботі юридичної служби підприємства з питань оформлення матеріалів щодо відшкодування втрат від недостач і крадіжок майна;
5. організовує підвищення кваліфікації керівників та фахівців бухгалтерської служби.

Основними напрямками діяльності бухгалтерії ТОВ «БВК ПМК-226» є [28]:

- безперервне ведення бухгалтерського обліку;
- організація бухгалтерського обліку відповідно до законодавства та установчих документів, забезпечення дотримання встановлених єдиних методологічних принципів бухгалтерського обліку;
- дотримання правил документообігу і технології обробки облікової інформації;
- контроль над дотриманням порядку оформлення первинних документів;

- систематизація інформації, що міститься в первинних документах на рахунках бухгалтерського обліку в регістрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку в тому періоді, в якому вони були здійснені [36,ст..159];
- для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності проведення інвентаризації активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка;
- забезпечення складання і подання на основі даних бухгалтерського обліку у встановлені законом терміни фінансової, податкової, статистичної звітності.

Фінансова робота ТОВ «БВК «ПМК-226» складається з процедур різного рівня складності та відповідальності.

Перший рівень ставить наступні задачі [29]:

- а) прийняття фінансових рішень по перспективах розвитку підприємства і поточній діяльності;
- б) залучення джерел інвестування та їх використання; в) проведення фінансової політики.

Підприємство обирає зручну для нього форму організації фінансової роботи, виходячи з конкретних умов господарювання, структури управління, наявності територіально відокремлених підрозділів (філій, представництв).

Організаційний механізм господарювання – це сукупність правил, організаційно-правових нормативів і стандартів, що визначають та регулюють структуру фінансового управління [29].

Він також включає в себе [29]:

- обов'язки, права та відповідальність органів управління і управлінських працівників, організацію процесу їхньої діяльності;
- розподіл робіт між різними виконавцями;

- оснащення управлінської праці засобами оргтехніки, чисельність працівників в управлінні, матеріальне і моральне стимулювання їхньої праці [29,ст. 54].

Отже, організаційний механізм охоплює організацію структури управлінської системи і організацію процесу функціонування системи, якою управляють.

Організація фінансового управління підпорядковується певним емпіричним правилам [29]:

- єдність мети;
- розумна ієрархія;
- стійкість;
- безперервне удосконалення;
- пряме підпорядкування;
- обсяг контролю;
- порівнянність, відповідність даним повноваженням;
- виключення, пріоритет завдань;
- комбінування.

Централізованим елементом організаційного механізму є структура управління, за допомогою якої поєднуються різні центри фінансового управління, регламентуються внутрішні зв'язки і досягається стійка система службових взаємовідносин між структурними підрозділами і працівниками апарату управління на ТОВ «БВК ПМК-226» [29].

Структура фінансового управління – це упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів системи, що визначає поділ праці і службових зв'язків між фінансовими підрозділами і працівниками апарату управління з підготовки, прийняття і реалізації управлінських рішень. Вона організаційно закріплює функції за структурними підрозділами та працівниками і регламентує потоки [29].

Основні напрями фінансової роботи на ТОВ «БВК ПМК-226» - фінансове планування, оперативна і контрольно-аналітична робота.

Важливою задачею фінансової служби на ТОВ «БВК ПМК-226» є [29]:

- виконання зобов'язань перед бюджетом, банками, постачальниками та працівниками товариства;
- організація розрахунків;
- контроль за використанням власних та позикових коштів;
- організація фінансового менеджменту.

На ТОВ «БВК ПМК-226» відділ економічного аналізу відсутній.

Його функції виконую бухгалтерія підприємства, планово-економічний відділ та фінансовий відділ.

Організація процесу будівництва дуже складна і довготривала задача. На Підприємстві ТОВ «БВК ПМК-226» організацію будівельних робіт покладено на профтех відділ. Він займається складанням кошторисів вартості будівельно-монтажних робіт.

Кошторис будівництва – це проектна документація, яка містить в собі всі витрати, які необхідні для виконання конкретних будівельно-монтажних робіт на конкретному будівельному об'єкті [29].

Організація будівельно - монтажних робіт та будівельного виробництва на ТОВ «БВК ПМК-226» повинна забезпечувати цілеспрямованість організаційних, технічних і технологічних рішень і заходів на виконання зобов'язань по контрактах на будівництво об'єктів (введення їх в дію з необхідною якістю і в обумовлені терміни) при дотриманні виробничо-господарських, економічних та інших інтересів учасників будівництва.

Виконанню робіт на об'єктах повинен передувати комплекс заходів і робіт по підготовці будівельного виробництва, що забезпечують можливість здійснення будівництва у відповідності з умовами підрядних контрактів і взаємозв'язану діяльність усіх його учасників. Підготовка будівельного виробництва ТОВ «БВК ПМК-226» включає загальну організаційно-технічну підготовку, підготовку до будівництва об'єкта, підготовку будівельної організації і підготовку будівельно-монтажних робіт [30].

Підготовка виробництва в обсязі, необхідному для початку будівельно-монтажних робіт на об'єкті повинна бути виконана до початку будівництва. Будівництво об'єкта повинно здійснюватися на основі попередньо розроблених рішень по організації будівництва і технології виконання робіт, які повинні бути відображені в проектно-технологічній документації.[30]. Ця документація є невід'ємною складовою частиною документації на будівництво, поряд з проектно-кошторисною документацією та робочими кресленнями. До її складу входить проект організації будівництва і проект виконання робіт. Склад і зміст проектно-технічної документації, необхідної для здійснення робіт на об'єкті, встановлюються у контракті на його будівництво в залежності від виду будівництва, складності об'єкта, форм взаємодії учасників будівництва [30].

До початку виконання будівельно-монтажних (в тому числі підготовчих) робіт на об'єкті замовник повинен одержати дозвіл на виконання будівельно-монтажних робіт в органах державного архітектурно-будівельного контролю передати підрядній організації ТОВ «БВК ПМК-226» будівельний майданчик і оформлені у встановленому порядку документи, необхідні для його повноцінного використання. При реконструкції (технічному переозброєнні) замовник передає також необхідний фронт робіт на об'єкті. До основних робіт по будівництву об'єкта або його частини ТОВ «БВК ПМК-226» дозволяється приступати лише після відведення майданчика (траси) для його будівництва, влаштування необхідних огорожень будівельного майданчика (охоронних, захисних або сигнальних) і створення геодезичної основи. До початку зведення будівель та споруд необхідно виконати зняття родючого шару ґрунту, складування його в спеціально відведених місцях для подальшого використання для рекультивації земель, вертикальне планування будівельного майданчика, роботу по водовідведенню, влаштування постійних та тимчасових внутрішньомайданчикових доріг, під'їздів та інженерних мереж (каналізації, водо-, тепло-, енергопостачання), необхідних на період будівництва та передбачених проектом організації будівництва і проектами виконання робіт, забезпечення будови протипожежним водопостачанням, зв'язком та засобами

пожежогашіння. В тих випадках, коли будівельний майданчик розташований на території, яка підлягає впливу несприятливих природних і техногенних явищ та геологічних процесів (селі, лавини, зсуви, обвали, заболоченість, підтоплення, просідання, підроблені території), після створення геодезичної розбивочної основи до початку виконання внутрішньомайданчикових підготовчих робіт повинні бути виконані за спеціальними проектами роботи по захисту території від вказаних процесів [30].

Завершення зовнішньомайданчикових і внутрішньомайданчикових підготовчих робіт в обсязі, що забезпечує будівництво об'єкта або його черги, повинно бути підтверджене актом, складеним замовником і генпідрядчиком за участю субпідрядних організацій, що виконували роботи підготовчого періоду, профспілкового комітету генпідрядчика та представників територіальних органів Державного нагляду [30].

Після завершення окремих етапів робіт (зведення підземної, надземної частин будівель тощо) ТОВ «БВК ПМК-226» повинно своєчасно звільняти майданчик від тимчасових будівель і споруд, як тільки в них відпаде необхідність, керуючись будгепланом для відповідних стадій будівництва. При цьому особливу увагу належить звертати на своєчасність відключення і розбирання мереж тимчасового водо-, енерго-, газо-та теплопостачання [30].

Закінчені будівництвом об'єкти ТОВ «БВК ПМК-226» здаються замовнику в експлуатацію. Здача-прийняття об'єкта оформляється актом КБ 3, підписання якого визначає момент передачі об'єкта у власність замовника. До нього додається Акт приймання виконаних будівельних робіт форми КБ-2в. Етапи здачі-прийняття, обов'язки сторін при цьому, необхідність в програмі випробувань, способи розв'язання взаємних претензій та інше, а також гарантійні строки експлуатації по об'єкту в цілому і окремих видах робіт слід встановлювати у контракті на будівництво об'єкта [30].

Таблиця 2.4 - Показники виробничої діяльності

	Нормативне значення	2013	2014	2015	2016	2017
--	------------------------	------	------	------	------	------

Ступінь виконання виробничого завдання	1	0,867	0,625	0,700	0,886	1,000
Коефіцієнт ритмічності випуску продукції	ближче до 1	0,933	0,675	0,775	0,914	1,000
Коефіцієнт сортності продукції		0,183	0,064	0,121	0,137	0,000

Джерело складено автором

В сучасних умовах ринкової економіки кожне будівельне підприємство повинно проводити дослідження загальних умов збуту будівельної продукції. ТОВ «БВК ПМК-226» не є винятком.

Для вивчення можливих ринків збуту, товариство визначає такі стратегії маркетингу:

1. розвиток технології в будівельному виробництві у суміжних областях;
2. загальноекономічні ситуації;
3. політичні чинники;
4. культурні і демографічні чинники.

Маркетингова політики ТОВ «БВК ПМК-226» визначає такі два поняття збуту будівельної продукції та будівельно-монтажних робіт, як:

Прямий збут: При реалізації будівельної продукції функціонує прямий збут, тобто існує ринок «будівельна організація – споживач – замовник». У разі ринкових відносин головним стає робота на замовлення на заздалегідь відомий ринок. Терміни будівництва, проектно-кошторисну документацію, техніко-економічні характеристики об'єктів, застосовувані конструкції, будівельні матеріали заздалегідь обумовлюються [31].

Проблема збуту зводиться до дотримання договірної дисципліни і взаємних зобов'язань.

Особливе направлення у діяльності ТОВ «БВК ПМК-226» мають становити [31]:

- аналіз ринкових умов;
- розробка шляхів чи методів впровадження будівельної своєї продукції певний сегмент ринку;
- розширення обсягів збуту будівельної продукції.

Крім поширених систем продажу будівельної продукції – прямого збуту (власна збутова мережу), підрядних торгів (конкурсів), на ТОВ «БВК ПМК-226» практикується система збуту через незалежних ЗМІ і залежних посередників – дистриб'юторів, джоберів, агентів, брокерів[31].

Незалежний посередник набуває право власності продукції.

Залежний посередник не набуває цього правничий та здійснює збут своєї продукції основі комісійної винагороди.

Дистриб'ютори – торгові фірми, закупають у виробників продукцію з урахуванням контрактних відносин.

Брокери і агенти – це фірми чи окремі підприємства, які проводять збут своєї продукції основі комісійної винагороди.

Джоббери - це торгові фірми, які скуповують окремі види продукції для швидкого перепродажу.

Непрямой збут має переваги у певних ситуаціях, якими користується ТОВ «БВК ПМК-226»:

1. впровадження будівельної організації налаштувалася на нові ринки збуту;
2. наявність сильної конкуренції збутових підрозділам фірми;
3. витіснення з ринку конкуруючих фірм;
4. зацікавленість будівельної організації у забезпеченні замовника супутніми послугами;
5. перетворити незалежну система збуту до системи збуту через фінансово залежних посередників.

У кінцевому підсумку, в маркетингової стратегії збуту ТОВ «БВК ПМК-226» необхідно враховувати три чинника:

1. види будівельної продукції;
2. характери споживача;
3. географічну протяжність ринку

В умовах сучасної кризи, у відсутності фінансування будівельні підприємства у Миколаївському регіоні працюють не стабільно. Існує велика конкуренція між будівельними організаціями регіону.

За останні два роки суттєво погіршилася ситуація з виробництва будівельної продукції та будівельно-монтажних робіт.

За статистичними даними голови Миколаївської області індекс будівельної продукції у 2015 році суттєво скоротився в порівнянні з минулими роками. Обсяг продукції у будівництві будівель скоротився на 15,6%, у будівництві інженерних споруд – на 9%. За характером будівництва більшу частку становлять роботи з нового будівництва, реконструкції та технічного переозброєння (69,2%), поточні ремонти – 18,7%, капітальні ремонти – 12,1%. За інформацією роботодавців будівельних підприємств області негативна тенденція падіння показників індексу будівельної продукції поточного року головним чином пов'язана із кризовими явищами в економіці в цілому, зокрема, відсутністю фінансування та недостатньою кількістю замовлень на виконання будівельних робіт, високі відсоткові ставки за кредитами [32].

Отже, можна зробити висновок, що зменшення обсягів будівельних робіт, наявність заборгованості із виплати заробітної плати, робота частини будівельних підприємств в режимі скороченого робочого дня (тижня) або її призупинення на ряді об'єктів взагалі, з урахуванням відносно невисокого рівня заробітної плати та важких умов праці, дуже негативно вплинули на розвиток будівельної галузі в Миколаївській області в цілому [32].

В даний час на багатьох вітчизняних підприємствах затрати на виробництво і реалізацію продукції перевищують відповідні доходи. З проблемою постійного зростання собівартості стикаються навіть ті підприємства, які мають відносно високий і стабільний попит на виготовлення. Тому найбільшу актуальність набувають питання, пов'язані з розробкою заходів щодо зниження собівартості [26].

Для успішного функціонування ТОВ «БВК ПМК-226» повинно економно використовувати свої ресурси. Тому підприємство повинно контролювати свої грошові та матеріальні витрати.

Собівартість будівельних робіт – це всі витрати підприємства, які здійснювались у період виконання будівельних робіт, і які прямо віднесені на формування їх собівартості, тобто калькулювання (рис. 2.4) [26].

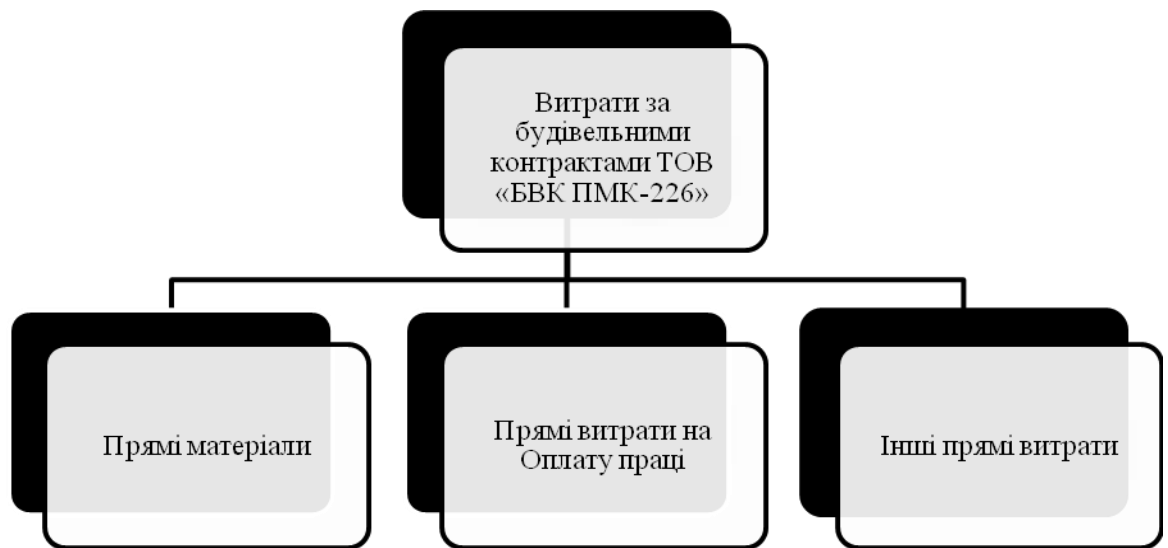

Рис. 2.4 - Витрати ТОВ «БВК ПМК-226» за будівельними контрактами

Джерело складено автором

Калькулюванням витрат, які безпосередньо стосуються конкретної одиниці виконаних будівельних робіт на ТОВ «БВК ПМК-226» займається виробничо-технічний відділ опираючись на Державні будівельно норми, які мають рекомендації щодо формування собівартості робіт будівельних підприємств [26].

Оцінці витрат, що включаються до собівартості будівельно-монтажних робіт, повинна приділятися особлива, оскільки вони зумовлюють рівень відпускних цін, а відповідно конкурентноспроможність і величину прибутку підприємства. ТОВ «БВК ПМК-226» можна надати такі рекомендації щодо зниження собівартості робіт[26]:

1. Впровадження інновацій, спрямованих на підвищення технічного рівня виробництва: механізація, автоматизація, компютеризація виробництва, застосування сучасних технологій, нових видів матеріалів, удосконалення конструкції виробу;

2. вдосконалення матеріального стимулювання персоналу, залучення інвестицій, впровадження прогресивних норм і нормативів [26].

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їх ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності, оздоровлення підприємств та виходу їх з кризового стану [26].

Фінансовий аналіз є одним із основних елементів фінансової політики підприємства. Для забезпечення якісного та докладного фінансового аналізу потрібно оволодіти загальними концептуально-методичними принципами у його підходах і трактуваннях. Фінансовий аналіз - це процес дослідження фінансового стану і основних результатів фінансово-господарської діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку, це засіб накопичення, трансформації й використання інформації фінансового характеру. Фінансовий аналіз є суттєвим елементом фінансового менеджменту та аудиту. Він виступає прерогативою найвищої ланки управлінських структур підприємства, спроможних впливати на формування фінансових ресурсів і потоки грошових коштів, ефективності управлінських рішень, пов'язаних із визначенням ціни продукції, заміною устаткування чи технології, економічного зростання підприємствах²⁶.

В умовах ринкових відносин питанню платоспроможності суб'єктів господарювання приділяється особлива увага [26].

Керівництво підприємства повинно мати достовірну інформацію про наявність коштів, необхідних для розрахунку із заробітної плати з персоналом, за платежами в бюджет з фінансовими органами, за товарно-матеріальні

цінності з постачальниками.

Під платоспроможністю розуміють наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які впливають із кредитних та інших операцій грошового характеру. Оцінку платоспроможності проводиться за даними балансу.

Таблиця 2.5 - Показники платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	Нормативне значення	
Коефіцієнт концентрації власного капіталу(автономії)	0,95	0,93	0,95	0,93	0,97	коливання	>0,5
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,05	0,06	0,04	0,07	0,03	коливання	разом з попереднім показником повинні бути =1
Коефіцієнт фінансової залежності	1,05	1,06	1,04	1,07	1,03	коливання	відсутнє, але має збільшуватись
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,48	0,49	0,52	0,46	0,35	коливання	>0,5
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,95	0,93	0,95	0,93	0,97	коливання	>0,5
Коефіцієнт забезпечення власними коштами	0,90	0,88	0,92	0,86	0,92	коливання	>0,5
коефіцієнт інвестування	-	1,37	2,06	2,11	1,59	колиаання	

Джерело складено автором

Коефіцієнт абсолютної ліквідності – це відношення найбільш ліквідної частини оборотних коштів: грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до поточних зобов'язань.

Показники ліквідності підприємства представимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Показники ліквідності підприємства

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	Нормативне значення	
Коефіцієнт покриття	10,75	9,03	13,86	7,58	13,05	+	>1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	10,40	9,01	13,80	7,55	12,99	+	>1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,74	0,49	0,14	0,03	0,11	-	збільшення (0,2-0,35)
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	17411	20744	22769	18042	14073	+	

Джерело складено автором

Отже, можна зробити висновок, що протягом року коефіцієнт абсолютної ліквідності тримається в межах встановленої норми. Підприємство має значний фінансовий ризик і потребує залучення нових ресурсів.

Коефіцієнт поточної ліквідності – це відношення грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, коштів, вкладених у дебіторську заборгованість, строк оплати якої не настав, та готової продукції до поточних зобов'язань.

На ТОВ «БВК ПМК-226» цей показник суттєво менший, ніж встановлений за нормами.

Коефіцієнт загальної ліквідності – це відношення оборотного капіталу до поточних зобов'язань. Нормативне значення коефіцієнта більше двох. Розрахунок цього показника за даними ТОВ «БВК ПМК-226» показав що підприємство не платоспроможне і це свідчить про проблеми з технічно-матеріальною базою та процесом збуту будівельних послуг [26].

Коефіцієнт термінової ліквідності показує чи спроможне підприємство у разі падіння обсягів реалізації послуг покрити зобов'язання за кредитом. Цей показник повинен бути більше ніж 1 [26].

ТОВ «БВК ПМК-226» не спроможне покрити свої зобов'язання за кредитами.

Отже, можна зробити загальний висновок, що підприємство має не задовільнений фінансовий стан. Всі показники значно відрізняються від встановлених норм. Для того, щоб подолати цю проблему, ТОВ «БВК ПМК-226» потрібно залучати грошові кошти, виробничі, матеріальні ресурси, щоб покращити своє становище та знизити значні ризики.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від шпроти ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, основними з яких є:

Коефіцієнт оборотності активів – відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів [26].

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів характеризує відношення виручки (валового доходу) від реалізації продукції, без урахування податку на додану вартість та акцизного збору до суми оборотних засобів підприємства. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про уповільнення обороту оборотних засобів [26].

Показники ділової активності підприємства представимо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 Показники ділової активності підприємства

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	Нормативне значення	
Коефіцієнт оборотності активів	0,29	0,26	0,31	0,43	0,53	коливання	збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	5,90	4,34	7,58	6,18	18,06	коливання	збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,97	0,73	0,76	1,21	1,40	+	збільшення
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	368,4	492,5	469,6	296,30	256,4	+	збільшення
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	60,92	82,80	47,47	58,19	19,92	коливання	збільшення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	6,24	30,38	29,85	64,36	0		збільшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів(фондовіддача	0,70	0,77	0,98	1,31	0,92		збільшення

)							
Коефіцієнт оборотності капіталу	0,31	0,28	0,32	0,46	0,55	+	збільшення

Джерело складено автором

Проаналізувавши показники даної групи, спостерігається збільшення, що пояснюється нестабільною ситуацією в країні відносно будівельного сектору економіки, неспроможністю потенційних споживачів здійснити повну заміну старої техніки на нову через нестачу коштів, а також постійними змінами у законодавстві щодо здійснення такого роду діяльності.

В таблиці 2.8 представлено показники рентабельності підприємства.

Таблиця 2.8 - Показники рентабельності підприємства

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	Нормативне значення	
Коефіцієнт рентабельності активів	0,065	0,167	0,166	0,171	0,226	-	>0
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,000	2,975	3,235	3,110	4,516	коливання	>0
Коефіцієнт рентабельності продажів	0,000	0,579	0,524	0,414	0,419	-	>0
Коефіцієнт рентабельності реалізації	0,000	9,099	4,326	3,027	0,000	-	>0

Джерело складено автором

Відповідно до отриманих показників можна сказати, що вони знаходяться в межах норми. Підприємству слід впроваджувати заходи, по підвищенню рівня доходу, а також, які оптимізують структуру фінансових ресурсів, для подальшого покращення отриманих показників, що вплинуть на максимізацію прибутку.

У сучасних ринкових умовах підприємство повинно самостійно визначати та прогнозувати параметри зовнішнього середовища, асортимент продукції та послуг, ціни, постачальників, ринки збуту, а головне – свої довгострокові цілі та стратегію їх досягнення. Цю частину планової роботи й охоплює розробка стратегічного плану. Швидкі зміни зовнішнього оточення вітчизняних підприємств стимулюють появу нових методів, систем і підходів до управління.

Стратегічний менеджмент - це управлінська діяльність по опрацюванню і реалізації рішень, направлених на повне та ефективне використання наявних ресурсів, спрямованих на виконання завдань поставлених перед організацією на перспективу.

Для оцінки факторів, які впливають на менеджмент підприємства проведемо PEST – аналіз в таблицях 2.9 та 2.10.

Таблиця 2.9 - PEST – аналіз ТОВ «БВК ПМК-226»

ОПИС ФАКТОРА	Вплив факторів	Експертна оцінка					Середня оцінка	Оцінка з поправкою
		1	2	3	4	5		
ПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ								
Відсутність стабільного законодавства	1	3	4	2	3	2	2,8	0,10
Відсутність державних програм з розвитку продукції	2	3	5	4	5	3	4,0	0,29
Податкова політика	2	3	2	1	3	3	2,4	0,17
...								
ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ								
Висока конкуренція	3	5	5	5	5	5	5,0	0,54
Свобода ведення бізнесу	3	5	4	4	3	4	4,0	0,43
Рівень безробіття	2	5	2	3	2	4	3,2	0,23
СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ								
Вимоги до якості продукції	3	3	4	3	2	5	3,4	0,36
Компетенція працівників	1	5	5	4	5	5	4,8	0,17
Низька платоспроможність населення	2	3	4	5	5	4	4,2	0,30
...								
ТЕХНОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ								
Використання сучасного обладнання	3	5	1	3	4	2	3,0	0,32
Нові продукти	3	4	2	3	4	5	3,6	0,39
Модернізація технологічного обладнання	3	3	5	5	3	4	4,0	0,43
...								
В сумі	28						44,4	

Джерело: складено автором

Таблиця 2.10 Реальна значимість впливу факторів згідно результатів PEST-аналізу

Політичні		Економічні	
Фактори	Вага	Фактори	Вага
Відсутність державних програм з розвитку продукції	0,29	Висока конкуренція	0,54
Відсутність стабільного законодавства	0,10	Свобода ведення бізнесу	0,43
Податкова політика	0,17	Рівень безробіття	0,23
Соціально-культурні		Технологічні	
Фактори	Вага	Фактори	Вага
Низька платоспроможність населення	0,30	Нові продукти	0,39
Вимоги до якості продукції	0,36	Модернізація технологічного обладнання	0,43
Компетенція працівників	0,17	Використання сучасного обладнання	0,32

Джерело складено автором

Для визначення можливостей підприємства ТОВ «БВК ПМК-226», а також загроз щодо його діяльності та сильних і слабких сторін проведемо SWOT-аналіз (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 SWOT - аналіз ТОВ «БВК ПМК-226»

Сильні сторони	Слабкі сторони
- сильна позиція на ринку за рахунок широкого асортименту продукції; - висока якість продукції, ціна за яку не являється високою; - впровадження у виробництво інновацій та постійна модернізація виробництва; - використання новітньої техніки, що дає можливість виготовляти високоякісну продукцію; - ефективність науково-дослідницької роботи	- можливість скорочення частки ринку та конкурентних позицій; - знання колишніх партнерів про діяльність підприємства, про його виробництво та інші вагомні деталі; - можливість вийти з ринку через витрату конкурентних позицій на ринку; - можливість понести збитки внаслідок операційної діяльності підприємства
Можливості	Загрози
- розширення ринків збуту; - вихід на ринок нової продукції	- поява нових, більш сильних конкурентів; - конкуренція колишніх партнерів, які володіють раніше наданою їм інформацією; - коливання валютних курсів

Джерело: складено автором

Для того, щоб здійснити аналіз ефективності діяльності було досліджено фактори, які здійснюють вплив на діяльність.

Виділяють наступні фактори, за якими буде проводитися аналіз впливу: економічні фактори; соціальні фактори; політичні фактори; техніко-технологічні фактори.

Таблиця 2.12 Фактори впливу діяльності

Фактор	Вплив на діяльність підприємства
Економічні фактори	Спостерігається значна підтримка з боку держави у вигляді додаткових пільг, збільшенні фінансових ресурсів, що робить підприємство більш конкурентоспроможним. Підприємство є досить вимогливе до партнерів, постачальників, оскільки ненадійні партнери знижують ефективність діяльності, тому воно на діє перевагу надійним, провіреним ринком партнерам. Для того, щоб залишатися на ринку в конкурентних позиціях підприємство постійно аналізує конкурентний ринок.
Соціальні фактори	У своїй діяльності підприємство надає перевагу орієнтації на споживача, тому виготовляє ті товари та надає ті послуги, які задовольняють потреби споживчого ринку, так тільки тоді вони будуть користуватися попитом. Ще однією перевагою підприємства є екологічність виробництва, що є вагомим важилем щодо вибору споживача.
Політичні фактори	Підприємство має налагодженні відносини з державним органами, що надає можливість отримувати різні джерела фінансування за низькими цінами.
Техніко-технологічні фактори	Техніка, яка впроваджена на підприємстві є на високому рівні, що надає можливість виготовляти якісну продукцію, що конкурентною перевагою на ринку. Проводиться постійна модернізація виробництва та технологій. Науково-конструкторські підрозділи працюють на д розробкою тих деталей, які необхідні виробництву, що сприяє покращенню виробництва.

Джерело: складено автором

Отже, можна сказати на основі вище проведеного аналізу, що підприємство займає провідні позиції на ринку, але слід приймати більше до уваги конкурентний ринок та переорієнтувати стратегію на зростання, для того, щоб бути більш конкурентному на вітчизняному ринку.

Рисунок 2.5 – Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «БВК ПМК 226»

Джерело: складено автором

2.3. Аналіз системи управління витратами на ТОВ БВК ПМК-226

Будівництво, як галузь, є однією з найпріоритетніших в економіці будь-якої країни. Саме ця галузь поряд з промисловістю, охороною здоров'я, військовою галуззю та освітою займає одне з основних місць у формуванні ВВП.

Будівництво включає в себе багато напрямів, серед яких основними є будівництво доріг, житлове та капітальне будівництво [2].

В останні роки, коли Україна стоїть на шляху реформ, у будівельних підприємств стала проблема удосконалення методів та способів управління витратами, методами їх формування та вдосконалення системи обліку витрат. Українським підприємствам дуже корисно залучати здобутки світового досвіду

у цій галузі, але такі зміни потребують загальнодержавної підтримки, регулювання та фінансування [2].

Субjekтами управління витрат на ТОВ БВК ПМК-226 є директор, бухгалтерія та начальник технічного відділу.

Об'єктом управління є витрати на будівництво та реалізацію БМР.

Підприємство проводило в березні місяці роботи на будівництві дороги і понесло такі витрати[2]:

- списано матеріали згідно з матеріальним звітом — на суму 50000,00 грн;
- робота машин і механізмів — 100000,00 грн;
- послуги субпідряду — 25000 грн;
- витрати на електроенергію — 10000,00 грн;
- допоміжні матеріали (електроди, газ, кисень тощо) — 1000,00 грн;
- нараховано зарплату і ЄСВ: робітникам, зайнятим на БМР, — 50000,00 (ЄСВ — 11000,00 грн); машиністу — 2000 грн (ЄСВ — 760 грн); лінійним ІТР (майстер будівельної ділянки) — 5840 грн (ЄСВ — 2220 грн); апарату управління (адміністрація) — 10000 грн (ЄСВ — 2200,00грн);
- адмінвитрати (зв'язок,) — 10000,00 грн. Ці витрати є змінними;
- інші постійні витрати, пов'язані з виконанням БМР, — 15000,00 грн.

В березні підприємство не вело більше робіт, окрім вищевказаних.

В таблиця 4 визначемо калькуляцію БМР

Таблиця 2.13 - Калькуляція собівартості БМР по будівництву дороги у м. Миколаїв

Статті витрат	Фактична собівартість БМР				
	Прямі витрати			ЗЗВ	
	матеріальні	Оплата праці	Інші прямі	Змінні	Постійні розподілені
матеріали	50000,00	-	-	-	-
Експлуатація машин та механізмів	-	-	100000,00	-	-
Послуги субпідряду	-	-	25000,00	-	-
Електроенергія	-	-	10000,00	-	-
Допоміжні	1000,00	-	-	-	-

матеріали					
Заробітна плата та ЄСВ					
-робітникам, зайнятим на БМР		50000,00	11000,00	2000,00+760,00	
-машиніст		5840,00	2220,00		
-лінійні ІТР					
-адміністрація					10000,00+2200,00

Продовження таблиці 2.13

Адміністративні витрати				10000,00	
Інші постійні витрати					15000,00

Джерело: складено автором

Кожне будівельне підприємство повинно здійснювати планування собівартості БМР. Такі плани складаються на основі договорів підряду, або за кожним з видів будівельно-монтажних робіт.

Метою планування собівартості будівельно-монтажних робіт на підприємства є [2]:

1. Визначити які витрати повинні бути понесені для здійснення будівельних робіт.
2. Організація управлінського обліку будівельного підприємства.
3. Ціна тендерної пропозиції.

Даними, які можуть бути використані для подібної операції можуть бути проектно-кошторисна документація, договори підряду та багато інших носіїв інформації. Під час здійснення розрахунків підприємство повинно чітко оцінювати свої потужності та можливості виконання тих чи інших робіт. Всі витрати, які планує будівельна організація повинні виходити з чіткого розуміння фізичних обсягів виконання та потреб будівельної організації [2].

Для визначення планової собівартості на будівельних підприємствах складають плановий кошторис (калькуляцію), витрати за такою калькуляцією розраховуються відповідно до обсягів роботи, яка передбачена планом [2].

Планові витрати за елементом «Матеріальні затрати» можуть розраховуватися за одним із методів [2]:

- За планово-розрахунковими нормативами матеріальних затрат на 1 млн грн..вартості БМР. Розрахунок проводиться за даними минулих періодів за допомогою інформації бухгалтерського обліку та з урахуванням індексу інфляції.

- За фізичними обсягами збільшених видів БМР на об'єктах будівництва.

Планові витрати за статтею «Витрати на оплату праці» обчислюються за планово-розрахунковими нормативами витрат на оплату праці на 1 млн грн вартості БМР [2].

Планові витрати «Відрахування на соціальні заходи» обчислюються за розмірами, які встановлено на законодавчому рівні.

Елемент «Амортизація» розраховується відповідно до норм чинного законодавства та облікової політики будівельного підприємства.

Елемент «Інші операційні витрати» розраховуються за планово-розрахунковими нормами відповідно до фактичних витрат минулих періодів.

Одним із методів, за допомогою якого можна знизити собівартість певного виду будівельно-монтажних робіт або окремої складовою є застосування методу кривої досвіду, суть якої полягає в такій закономірності: витрати на одиницю продукції, які вимірюються в стабільних грошових одиницях, зменшуються на фіксований процент при кожному подвоєнні випуску продукції. "ефект досвіду" стосується тільки тих витрат, які перебувають під контролем організації (витрати виробництва чи реалізації); витрати треба вимірювати у стабільних грошових одиницях, тобто без урахування впливу інфляції; "ефект досвіду" найкраще простежується для певних фаз життєвого циклу — впровадження товару на ринок і зростання [2].

Для будівельного підприємства застосування такої моделі може мати наступний вигляд: при виконанні будь-якого виду БМР їх собівартість буде складати умовно 10000,00 грн., а вже собівартість наступних, ідентичних попереднім роботам складатиме 8000,00 грн., тобто собівартість другої одиниці БМР складатиме 80% від першої. Тобто для того, щоб розрахувати собівартість третьої одиниці БМР потрібно $8000,00 * 0,8 = 6400,00$

А четвертої одиниці $6400,00 * 0,8 = 5120,00$.

Нахил «кривої досвіду» буде дорівнювати 0,8 [2].

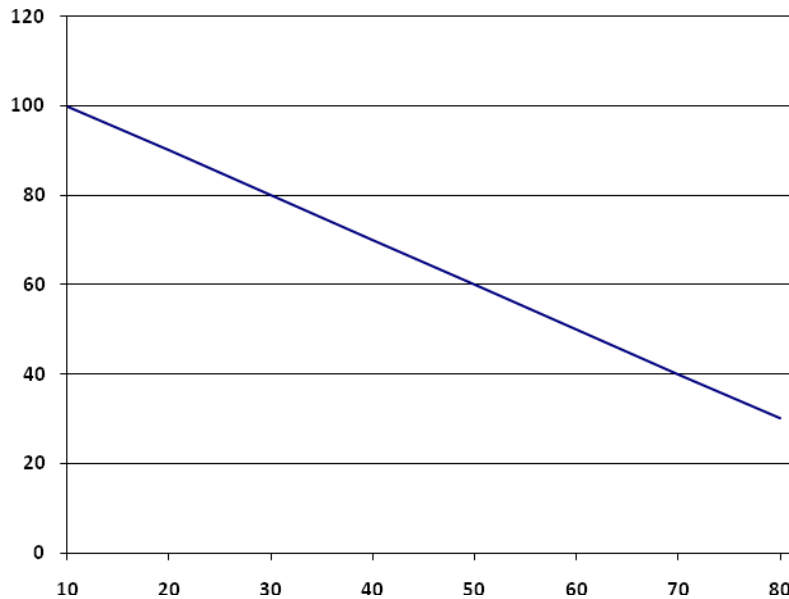

Рисунок 2.6 - Крива досвіду

Джерело: складено автором

Крива досвіду показує, що при збільшенні об'ємів робіт вдвічі, витрати на одиницю виконаних робіт, які повністю очищені від впливу цін, знижуються на 20 % [2].

Факторами, що впливають на величину ефекту кривої досвіду, серед яких основними є [2]:

Ефект групового та індивідуального навчання працівників;

1. Впровадження інформаційно-управлінських систем;
2. Покращення методів організації праці;
3. Економне витрачання матеріалів;
4. Впровадження нових виробничих процесів;
5. Скорочення числа дорогих матеріалів;
6. Скорочення кількості відходів, тощо.

Ефект «кривої досвіду» діє лише в умовах постійного зростання випуску продукції, що призводять до зниження витрат. Керівництво підприємства повинні дуже уважно слідкувати за організацією роботи, щоб досягти бажаного ефекту [2].

Таблиця 2.14 - Аналіз структури витрат звичайної діяльності

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	854	956	854	566	1024
- питома вага, %	36,34%	28,43%	18,32%	25,79%	30,65%
- відхилення структури від попереднього року, %	x	12%	-11%	-34%	81%
Адміністративні витрати, тис.грн	726	1265	2809	1065,3	1359
- питома вага, %	30,89%	37,62%	60,27%	48,54%	40,68%
- відхилення структури від попереднього року, %	x	74%	122%	-62%	28%
Витрати на збут, тис.грн	421	564	637	274	586
- питома вага, %	17,91%	24,00%	27,11%	11,66%	24,94%
- відхилення структури від попереднього року, %	x	34%	13%	-57%	114%
Загальновиробничі витрати	226	324	243	65,6	183
- питома вага, %	9,62%	13,79%	10,34%	2,79%	7,79%
- відхилення структури від попереднього року, %	x	43%	-25%	-73%	179%
Інші операційні витрати	123	254	118	224	189
- питома вага, %	5,23%	10,81%	5,02%	9,53%	8,04%
- відхилення структури від попереднього року, %	x	107%	-54%	90%	-16%
Витрати звичайної діяльності, разом	2350	3363	4661	2194,9	3341

Джерело: складено автором

Слід зауважити, що проблема управління витратами не стільки у зменшенні рівня того чи іншого виду витрат, а у досягненні оптимального їх рівня, який забезпечує максимальну доцільність та прибутковість. Зрозуміло, що головним напрямком подальшого аналізу є аналіз витрат операційної діяльності.

Операційні витрати - є основним видом витрат підприємства, безпосередньо пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Узагальнюючим показником ефективності витрат операційної діяльності, який можна отримати аналізуючи фінансову звітність підприємств є рівень

операційних витрат на 1 грн. реалізованої продукції. У деяких авторів цей показник має назву „коефіцієнт витрат виробництва" або „граничний рівень витрат" Використання цього показника для аналізу витрат операційної діяльності зумовлене його універсальністю: його можна визначати для підприємств усіх галузей і на всіх рівнях управління, застосовувати для порівняної (продукція, яка вже вироблялась на підприємстві) та непорівнянної продукції (яка лише передбачається вироблятися) [33].

Показник витрат на одну гривню продукції наочно відображає зв'язок між витратами і прибутком, утворюючи з ним органічну єдність (табл. 2.15). Між масою прибутку й відповідною їй собівартістю існує зворотна функціональна залежність. Чим більше маса прибутку, тим менша собівартість і витрати на 1 грн. продукції, і навпаки [33].

Таблиця 2.15 -Аналіз витрат на 1 гривню БМР за 2013-2017 роки

Показник	Роки					Відносне відхилення (+, -)			
	2013	2014	2015	2016	2017	2014 р. від 2013 р.	2015 р. від 2014 р.	2016 р. від 2015 р.	2017 р. від 2016 р.
Загальна сума витрат, тис.грн.	4139, 9	2015, 1	4635,8	2017, 09	6663	-51,3	130,1	-56,5	230,3
Обсяг наданих БМР, тис. грн..	3564, 8	1956, 3	3987,9	1826, 3	4856, 4	-45,1	103,8	-54,2	165,9
Витрати на 1 грн.	0,861 08	0,970 82	0,8602 4	0,905 41	0,728 86	12,7	-11,4	5,3	-19,5

Джерело складено автором

Отже, з наведених розрахунків можна зробити висновок, що у 2017 році підприємство значно зменшило свої витрати на 1 гривню будівельно-монтажних робіт. Це пов'язано зі зростанням кількості робіт та раціональнішим використанням матеріальним ресурсів, що призвело до зменшення цих витрат на 19,5%

Організація економічного аналізу витрат передбачає забезпечення виконання завдань через посилення дії факторів, які позитивно впливають на

показники і усунення факторів, що негативно впливають на них, для чого їх необхідно попередньо класифікувати. Скористаємося структурно-логічною схемою, щоб краще зрозуміти які чинники впливають на зміну показника витрат на одну гривню вартості продукції [2].

Розглянемо функціональну залежність факторів першого рівня:

- зміна обсягу і структури реалізації;
- зміна рівня витрат на виріб (собівартості окремих виробів);
- зміна цін на продукцію.

Вплив цих факторів на зміну рівня витрат на одну гривню продукції визначають методом ланцюгових підстановок (рис.2.7).

Аналіз собівартості будівельних робіт має дуже важливе значення. Він дозволяє з'ясувати тенденції зміни даного показника, виконання плану по його рівню, визначити вплив чинників на його приріст, встановити резерви і дати оцінку роботи підприємства по використанню можливостей зниження собівартості продукції [33].

Об'єктами аналізу собівартості продукції є наступні показники:

- повна собівартість товарної продукції в цілому та за елементами витрат;
- витрати на гривню товарної продукції;
- собівартість окремих виробів;
- окремі статті витрат.

Планування і облік собівартості на підприємствах ведуть по елементах витрат і калькуляційних статтях витрат.

Елементи витрат: матеріальні витрати (сировина і матеріали, покупні комплектуючі вироби і напівфабрикати, паливо, електроенергія, теплоенергія і т.д.), витрати на оплату праці, відрахування на соціальні потреби, амортизація основних засобів, інші витрати (знос нематеріальних активів, орендна плата, обов'язкові страхові платежі, відсотки по кредитах банку, податки, що

включаються в собівартість продукції, відрахування у позабюджетні фонди та ін)[33].

Рівень витрат при всіх базисних показниках:

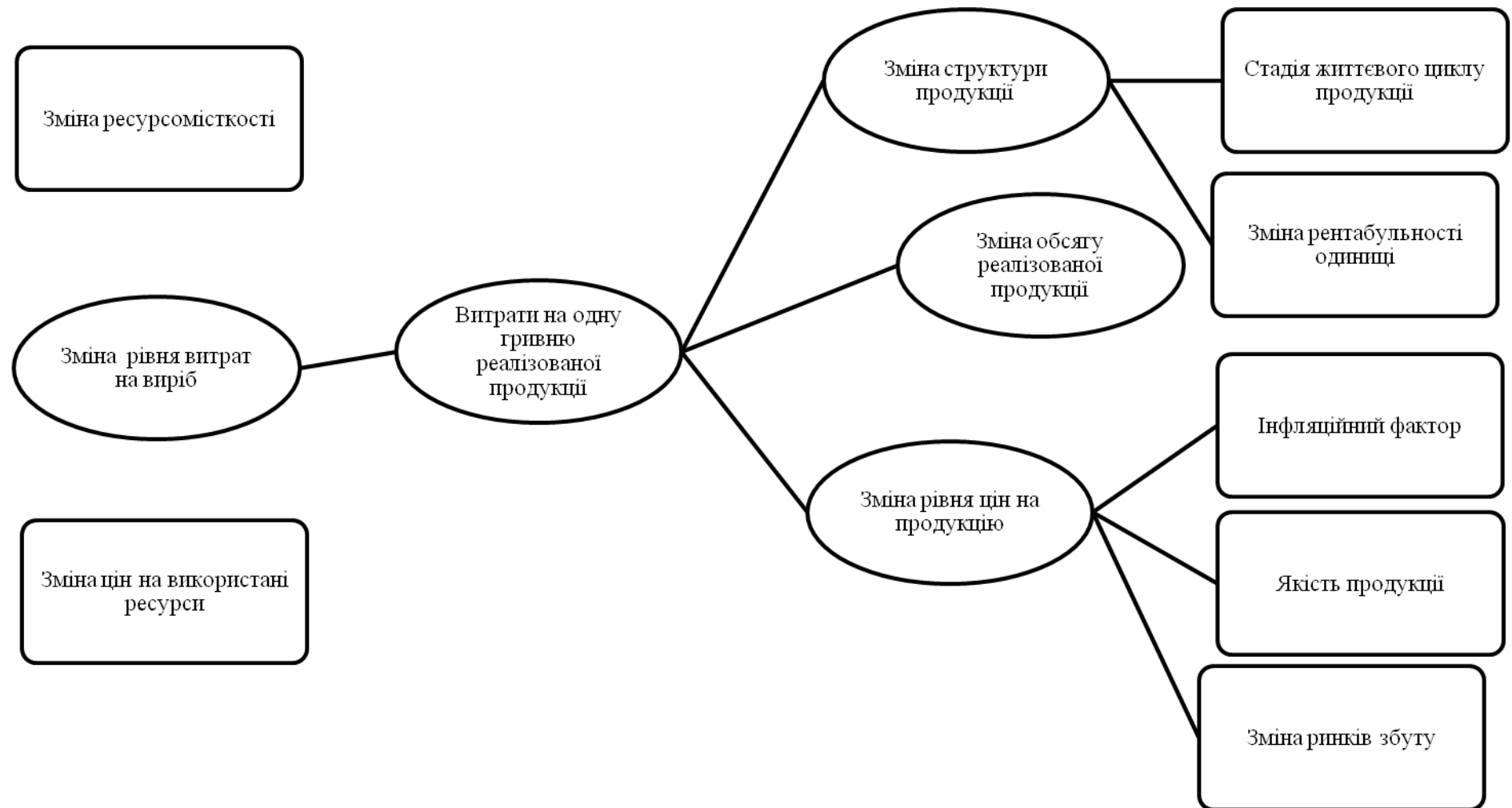

Рис. 2.7 Структурно-логічна схема факторного аналізу витрат на одну гривню вартості продукції

Джерело: складено автором

Групування витрат за елементами необхідна для того, щоб вивчити матеріаломісткість, енергоємність, трудомісткість, фондомісткість і встановити вплив технічного прогресу на структуру витрат. Якщо частка заробітної плати зменшується, а частка амортизації збільшується, то це свідчить про підвищення технічного рівня підприємства, про зростання продуктивності праці. Питома вага зарплати скорочується і в тому разі, якщо збільшується частка покупних комплектуючих виробів, напівфабрикатів, що говорить про підвищення рівня кооперації і спеціалізації [33]..

Групування витрат за призначенням, тобто за статтями калькуляції, вказує, куди, на які цілі і в яких розмірах витрачені ресурси. Вона необхідна для обчислення собівартості окремих видів виробів у багатоміноменклатурному виробництві, встановлення центрів зосередження витрат і пошуку резервів їх скорочення [34].

Відмінність статей калькуляції від аналогічних елементів витрат в тому, що в першому випадку враховують лише витрати на даний виріб, а в другому - всі витрати підприємства, незалежно від того де і на які потреби вони були здійснені [34].

Аналіз витрат за елементами дає змогу [34]:

- дослідити зміни у структурі собівартості порівняно з бізнес-планом;
- оцінити динаміку структури витрат;
- охарактеризувати галузеві особливості ТОВ «БВК ПМК-226»;
- встановити вплив науково-технічного прогресу, рівня кооперації та спеціалізації на зміну структури витрат;
- визначити найважливіші напрями пошуку резервів зниження собівартості.

Аналіз проводиться методом порівняння фактичної питомої ваги кожного елемента витрат на виробництво з плановою (з питомою вагою витрат попереднього року) [34].

Розглядаючи структуру витрат підприємства, потрібно оцінювати кожен статтю щодо її значущості і контрольованості.

Аналіз витрат за калькуляційними статтями дозволяє дати оцінку розміру економії чи перевитрат у зв'язку з відхиленням фактичної собівартості від планової, показати «внесок» кожної калькуляційної статті в загальне відхилення, зробити висновок про характер матеріало-, оплато-, фондомісткості виробництва і, в результаті, здійснити заходи щодо виявлення та реалізації резервів зниження собівартості продукції [34] (2.16).

Таблиця 2.16 - Структура витрат ТОВ «БВК ПМК-226» за 2013 - 2017 роки

№п/п	Показник	Сума витрат за 2013 рік	Сума витрат за 2014 рік	Сума витрат за 2015 рік	Сума витрат за 2016 рік	Сума витрат за 2017 рік
1	Матеріальні витрати	867,6	1156	2809,00	1065,3	2623,2
2	Витрати на оплату праці	421	523	637,00	274,00	457,5
3	Відрахування на соціальні заходи	252	201	243,00	65,6	266
4	Амортизація	198,3	297,4	393,00	194,00	415
5	Інші операційні витрати	194	221,7	282,00	204,00	512

Джерело: складено автором

За даними табл. 2.16 проаналізуємо динаміку, склад та структуру операційних витрат ТОВ «БВК ПМК-226» за економічними елементами (рис. 2.8).

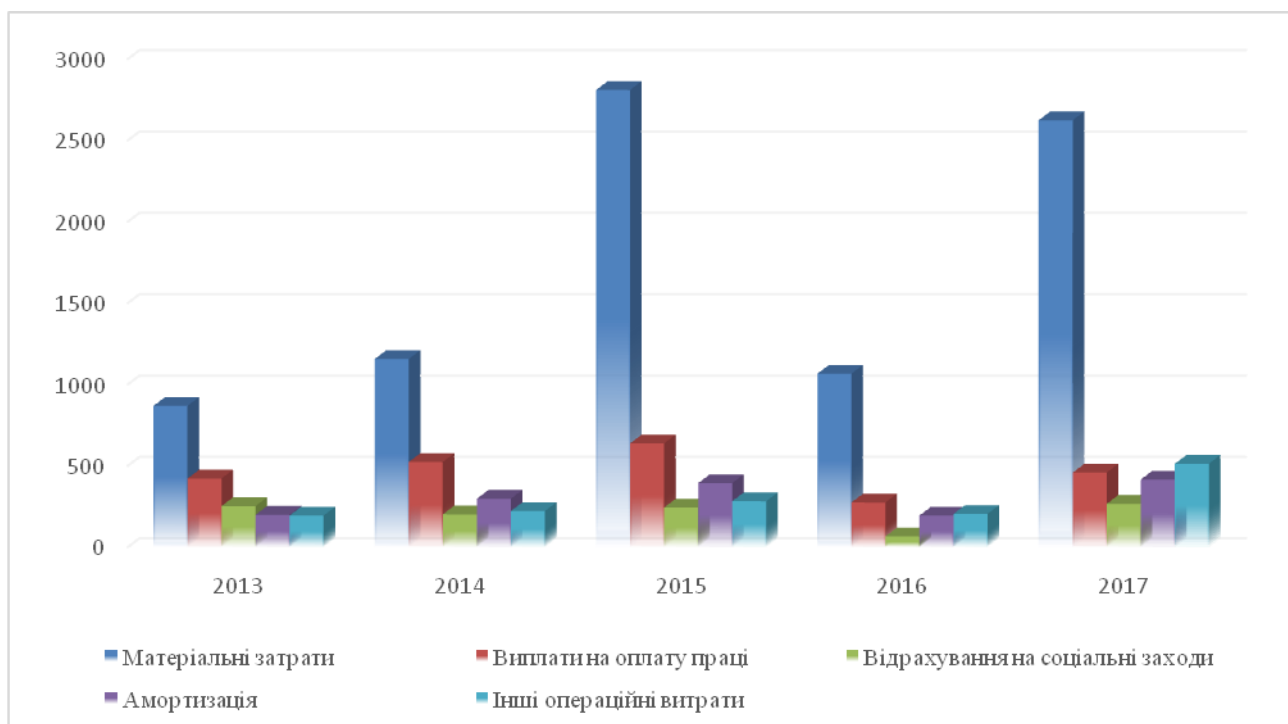

Рис. 2.8 Структура витрат ТОВ "БВК ПМК-226"

Джерело: складено автором

З кожним роком витрати зростають, що пов'язано з кількістю будівельних об'єктів. За 2016 рік ТОВ «БВК ПМК-226» значно зменшило суму витрат в цілому. Матеріальні витрати зменшились практично вдвічі, витрати на оплату праці у 2,5 рази, відповідно з цим зменшились відрахування на соціальні заходи. Сума амортизації зменшилась у 2 рази. Це пов'язано з відсутністю об'єму будівельних робіт у 2016 році порівняно з 2015, але у 2017 році знову витрати зросли, з'явилися нові об'єкти.

Підприємство працює досить не стабільно, відсутність робіт у ТОВ БВК ПМК-226» пояснюється:

- Відсутністю замовлень та фінансування;
- Не конкурентоспроможність підприємства;
- Сезонність робіт, адже будівельні роботи можна виконувати лише за сприятливих погодних умов.

Схематично суму витрат ТОВ «БВК ПМК-226» за 2017 рік можна представити діаграмою 2.4

Наступним етапом аналізу є аналіз загального обсягу витрат та їх відсоткове співвідношення за 2 роки (табл. 2.17)

Таблиця 2.17 - Аналіз загального обсягу витрат та їх структури

Показник	2013		2014		2015		2016		2017	
	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%	Тис. грн.	%
Матеріальні затрати	867,6	44,8	1156	48,1	2809	64,3	1065,3	59,0	2623	61,3
Виплати на оплату праці	421	21,7	523	21,8	637	14,6	274	15,2	457,5	10,7
Відрахування на соціальні заходи	252	13,0	201	8,3	243	5,5	65,6	3,6	266	6,2
Амортизація	198,3	10,2	297,4	12,4	393	9,0	194	10,7	415	9,7
Інші операційні витрати	194	10,0	221,7	9,2	282	6,4	204	11,3	512	11,9
Разом	1932,9	100	2399,1	100	4364	100	1802,9	100	4273,7	100

Джерело: складено автором

Із проведеного аналізу, можна зробити висновок, що загальну частку витрат «ТОВ БВК ПМК-226» складають матеріальні витрати, вони складають більше половини витрат. На другому місці – витрати на оплату праці, на третьому – відрахування на соціальні заходи, які мають найменшу частку у загальній структурі. Четверте і п'яте місце з невеликим розходженням займають витрати на амортизацію та інші операційні витрати. Загальна сума витрат за 2013 рік складає 1932,9 тис.грн., а в 2014 році – 2399,1 тис.грн., 2015р. -4364 тис.грн., 2016р. -1802,9 тис.грн., а в 2017р. - 4273,7 тис. грн. ТОВ БВК ПМК-226 значно зменшило суму витрат у 2016 році, це пов'язано з раціональним використанням матеріальних ресурсів підприємством, економії фонду оплати праці та амортизації.

2.4. Кореляційно-регресійний аналіз чинників впливу на управління процесами формування витрат

Будь - яке явище природи і суспільства не може бути усвідомленим і зрозумілим без обґрунтування його зв'язків з іншими явищами. Щоб пізнати сутність явищ, необхідно розкрити їх взаємовідносини, кількісно визначити вплив тих або інших об'єктивних і суб'єктивних факторів [35].

Вплив цих факторів на рівень економічних показників на підприємстві до недавнього часу визначався в основному за допомогою методу статистичних групувань. Співвідношення ознак, виявлених в результаті статистичних групувань, відрізняються від співвідношень, які мають місце при функціональних зв'язках, коли кожному значенню аргумента відповідає визначене значення функції. Метод статистичних групувань дозволяє встановити тільки наявність зв'язку між явищами, не визначаючи при цьому його порівняльні кількісні параметри. Через це поряд з методом групувань, які відіграють винятково важливу роль у економічних дослідженнях, для рішення подібних питань необхідно застосовувати і інші методи, зокрема, метод кореляційно-регресійного аналізу [34].

Кореляцією називається зв'язок між досліджуваними явищами. Це така залежність, коли будь - якому значенню однієї змінної величини може відповідати декілька різноманітних значень іншої змінної. Вона відображає закон множини причин і наслідків і є вільною неповною залежністю [34].

У дослідженнях важливо вивчати не стільки міру кореляції, скільки форму її і характер зміни однієї ознаки в залежності від зміни другої. Ці задачі розв'язуються методами регресійного аналізу. Кореляційний аналіз є свого роду логічним продовженням (розвитком) методу статистичних групувань, його поглибленням. Він допомагає вирішити цілий ряд нових завдань у економічному аналізі [34].

Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу, часто виявляють недоліки попереднього аналізу. Перевага цього методу складається також і в тому, що він дає можливість розв'язувати задачі, які не можна вирішити за допомогою інших методів економічного аналізу [34].

Використання методу кореляції і регресії дозволяє вирішити такі основні завдання [34]:

- 1) встановити характер і тісноту зв'язку між досліджуваними явищами;
- 2) визначити і кількісно виміряти ступінь впливу окремих факторів і їх комплексу на рівень досліджуваного явища;
- 3) на підставі фактичних даних моделі залежності економічних показників від різних факторів розраховувати кількісні зміни аналізованого явища при прогнозуванні показників і давати об'єктивну оцінку діяльності підприємств.

Правильне застосування кореляційних методів дає змогу зрозуміти глибинну сутність процесів взаємозв'язків. Кореляційні зв'язки виявляються не в кожному окремому випадку, а в середньому для багатьох випадків. У цих зв'язках між причиною і наслідком немає повної відповідності, а спостерігається лише певне співвідношення. Особливості кореляційних зв'язків породжують у теорії кореляції два завдання визначити теоретичну форму

зв'язку (регресійний аналіз) і виміряти щільність зв'язку (кореляційний аналіз) [35]. Перше полягає в тому, щоб знайти форму функціонального зв'язку, яка найбільшою мірою відповідає суті кореляційної залежності. Друге – виміряти за допомогою спеціальних показників, якою мірою кореляційний зв'язок наближається до зв'язку функціонального.

Кореляційно-регресійний аналіз – це побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (рівняння кореляційного зв'язку), що виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає оцінку міри щільності зв'язку [35].

Кореляційно-регресійний аналіз складається з таких етапів [35]:

- попередній (апріорний) аналіз,
- збирання інформації та її первинна обробка,
- оцінка тісноти зв'язку (кореляційного аналізу);
- побудова моделі (рівняння регресії),
- оцінка й аналіз моделі.

Для кореляційно-регресійного аналізу витрат підприємства у якості результативної ознаки було обрано собівартість будівельно-монтажних робіт, а факторними: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, загальновиробничі витрати, інші операційні витрати.

На ТОВ «БВК ПМК-226» із вищенаведених даних, можна запропонувати наступний вигляд рівняння регресії:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3, \quad (2.6)$$

де y – собівартість будівельно-монтажних робіт тис. грн;

x_1 – адміністративні витрати тис. грн;

x_2 – витрати на збут тис. грн.;

x_3 – всі виробничі витрати тис. грн.;

a_0 – вільний член рівняння регресії тис. грн.;

a_i - коефіцієнти рівняння регресії, що характеризують кількісний вплив на результуючий показник зміни величини відповідного факторного показника на одиницю його виміру ($a_i = \overline{1,3}$).

Для проведення кореляційно-регресійного аналізу основні фінансові показники наведено у таблиці 2.18:

Таблиця 2.18 – Основні фінансові показники діяльності підприємства за 2013-2017 рр.

Показник	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Собівартість будівельно-монтажних робіт тис.грн.	854	956	854	566	1024
Адміністративні витрати тис.грн	611	587	963	561	869
Витрати на збут тис.грн.	421	564	637	274	586
Всі виробничі витрати тис.грн.	226	324	243	65,6	183

Джерело: складено автором

Задля виявлення основних факторів, що мають вплив на собівартість робіт, проведемо кореляційно-регресійний аналіз окремих фінансових показників діяльності підприємства. Даний аналіз виконувався в MS Excel (надбудова «Аналіз даних/Кореляція»), результати представлено у таблиці 2.19.

Таблиця 2.19 – Результати кореляційного аналізу

Показник	Собівартість будівельно-монтажних робіт	Адміністративні витрати	Витрати на збут	Всі виробничі витрати
Собівартість будівельно-монтажних робіт	1			
Адміністративні витрати	0,446106	1		
Витрати на збут	0,833358	0,75237	1	
Всі виробничі витрати	0,733669	0,143549	0,728461	1

Джерело: складено автором

На основі отриманих результатів кореляційного аналізу здійснюємо оціку тісноти зв'язку за шкалою Чеддока, характеристика представлена у таблиці 2.20.

Таблиця 2.20 – Характеристика тісноти зв'язку

Показник	Адміністративні витрати	Витрати на збут	Загальновиробничі витрати
Собівартість будівельно-монтажних робіт	Помірний	Сильний	Сильний

Джерело: складено автором

Результати кореляційного аналізу свідчать про те, що між результативною та факторними ознаками спостерігається сильний зв'язок, явище мультиколінеарності відсутнє [35].

Щоб встановити за даними ознаками форми зв'язку проведемо регресійний аналіз.

Для його проведення використано MS Excel (надбудова «Аналіз даних/Регресія»), результати представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.21 – Регресійна статистика

Показник	Значення
Множинний R	0,888276
R-квадрат	0,789034
Нормований R квадрат	0,156135
Стандартна помилка	160,5596
Спостереження	5

Джерело: складено автором

У кореляційному аналізі найбільш важливими результатами є: коефіцієнт кореляції $R = 0,88$, що свідчить про тісний зв'язок між показниками; коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,16$ свідчить що результативний показник залежить від трьох факторів на 16%. Враховуючи результати проведеного аналізу, можна зробити висновок, що побудована модель пояснює всю взаємозалежність прямого лінійного зв'язку між собівартість будівельно-монтажних робіт та витратами підприємства (2.22) [35].

Таблиця 2.22 – Результати дисперсійного аналізу

	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	3	96417,41	32139,14	1,246699	0,563544
Залишок	1	25779,39	25779,39		
Всього	4	122196,8			

Джерело: складено автором

Результати дисперсійного аналізу вказують на надійність отриманої моделі: за критерієм Фішера $F=1,246699 > F_{табл} = 0,563544$, тобто рівняння регресії значиме (на 95 %), вплив випадкових факторів відсутній.

Таблиця 2.23 – Результати регресійного аналізу

Показник	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-значення	Нижнє 95%	Верхнє 95%
Собівартість будівельно-монтажних робіт	543,71	423,90	1,28	0,42	-4842,47	5929,90
Адміністративні витрати	-0,79	1,49	-0,53	0,68	-19,73	18,13
Витрати на збут	2,12	2,68	0,79	0,57	-31,98	36,23
Всі виробничі витрати	-0,84	2,78	-0,30	0,81	-36,28	34,60

Джерело: складено автором

Розрахунок коефіцієнту регресії показує що багатofакторна лінійна модель має вигляд:

$$y = 543,7165 - 0,79745x_1 + 2,125x_2 - 0,84044x_3, \quad (2.7)$$

Отже, якщо адміністративні витрати зростуть на одиницю, то собівартість будівельно-монтажних робіт зменшиться на 0,79745 од.; при збільшенні витрат на збут на одиницю, собівартість будівельно-монтажних зросте на 2,125 од.; при зростанні всіх виробничих витрат на одиницю, собівартість будівельно-монтажних зменшиться на 0,84044 од.

З аналізу коефіцієнтів кореляції можна зробити висновок, що найбільш важливим в моделі є фактор витрат на збут, бо за його вилучення інші фактори мають слабкий індивідуальний вплив на результативну ознаку, а індивідуальний вплив власне фактора x_2 є дуже значним за почергового вилучення всіх інших чинників. За допомогою обраної моделі підприємство може збалансовувати основні чинники впливу на процеси формування витрат будівельно-монтажних робіт, а також здійснювати прогнозування результативної ознаки (собівартість будівельно-монтажних робіт) змінюючи величину основних факторів моделі.

Висновки до розділу II

Завдання та обов'язки планово-економічного відділу ТОВ «БВК ПМК-226» є здійснення керівництва роботи з економічного планування на підприємстві, направленою на організацію раціональної господарської діяльності, виявлення і використання резервів виробництва з метою досягнення найбільшої економічної ефективності. Очолює підготовку проектів перспективних, річних, квартальних і місячних планів підрозділами підприємства з усіх видів діяльності, а також обґрунтувань і розрахунків до них згідно з завданнями, встановленими планами та замовленнями [36].

Керування складанням планів підприємства, узгоджує і взаємно пов'язує всі його розділи, бере участь у розробленні комплексного плану соціально-економічного розвитку. Забезпечення доведення показників плану до підрозділів підприємства. Організація розроблення прогресивних планів техніко-економічних нормативів матеріальних і трудових витрат, проектів постійних, тимчасових, разових цін на продукцію підприємства, тарифів на роботи (послуги), планово-розрахункових цін на основні види сировини, матеріалів та напівфабрикатів, які використовуються у виробництві, кошторисної калькуляції товарної продукції. Забезпечення проведення робіт з підвищення наукового обґрунтування планів, комплексного економічного аналізу всіх видів діяльності підприємства і своєчасне розроблення заходів щодо ефективного використання капітальних вкладень, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, прискорення темпів зростання продуктивності праці, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності виробництва, збільшення фондівіддачі та прибутку, усунення збитків і нераціональних витрат [36].

Організація контролю за виконанням плану реалізації продукції та плану прибутку, правильністю застосування встановлених цін, участю відділу в розробленні заходів щодо підсилення режиму економії, зниженням збитків та непродуктивних витрат, ліквідацією збиткових окремих видів продукції, удосконаленням ціноутворення [36].

Разом з бухгалтерією здійснює методичне керівництво і організацію роботи з упровадження, вдосконалення та розширення сфери внутрішньогосподарського розрахунку. Забезпечення розроблення проектів кошторисів витрат фондів економічного стимулювання, методичних матеріалів для цехового техніко-економічного планування, розрахунку економічної ефективності заходів щодо упровадження нової техніки та технології, раціоналізаторських пропозицій і винаходів [36].

Аналіз основних фондів показав, що підприємство у 2017 році значно покращило свої показники, що співпадає зі збільшенням обсягів роботи.

Середньоспискова чисельність працівників залишається не змінною протягом 2013-2017 рр., в той час як рух робітників є незначним.

Підприємство має незадовільний фінансовий стан, про що свідчить аналіз показників платоспроможності та фінансової стійкості. Підприємство має певні ризики і не спроможне покрити свої зобов'язання за кредитами.

Метою планування є визначення обсягів витрат, які будуть понесені для здійснення будівельних робіт. Запропонований метод «Кривої досвіду» показав, що при збільшенні обсягів роботи вдвічі, витрати на одиницю виконаних робіт зменшаться на 20 %. Але «ефект кривої досвіду» діє лише в умовах постійного зростання рівня БМР [2].

Показник витрат на 1 грн. показав, що підприємство у 2017 році значно зменшило свої витрати. Це пов'язано зі зростанням кількості робіт.

Проведений аналіз витрат за елементами показав, що вагому частку витрата складають Матеріальні витрати.

Згідно із проведеним дослідженням, для формування рекомендацій по покращенню управління процесом формування витрат, слід врахувати, що найбільший вплив на зміну собівартості будівельно-монтажних мають такі ознаки, як витрати на збут та всі виробничі витрати.

Кореляція – неповний зв'язок між досліджуваними явищами. Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу [35].

Кореляційно-регресійний аналіз – побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії. Результати кореляційного аналізу свідчать про те, що між результативною та факторними ознаками спостерігається сильний зв'язок, явище колініарності відсутнє [35].

У кореляційному аналізі найбільш важливими результатами є: коефіцієнт кореляції $R = 0,88$, що свідчить про тісний зв'язок між показником; коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,16$ свідчить що результативний показник залежить від трьох факторів на 16%.

З аналізу коефіцієнтів кореляції можна зробити висновок, що найбільш важливим в моделі є фактор витрат на збут, бо за його вилучення інші фактори мають слабкий індивідуальний вплив на результативну ознаку, а індивідуальний вплив власне фактора x_2 є дуже значним за почергового вилучення всіх інших чинників. За допомогою обраної моделі підприємство може збалансовувати основні чинники впливу на процеси формування витрат будівельно-монтажних робіт, а також здійснювати прогнозування результативної ознаки (собівартість будівельно-монтажних робіт) змінюючи величину основних факторів моделі.

РОЗДІЛ III. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ТОВ БВК ПМК-226

1.1. Пропозиції щодо удосконалення управління процесами формування витрат на ТОВ БВК ПМК-226

Враховуючи стрімкий розвиток економіки та зростання конкуренції, всі підприємства без винятку знаходяться у постійній боротьбі за лідируючі позиції на ринку. Отримання прибутку та здобуття конкурентної переваги є першочерговою метою здійснення господарської діяльності будь-якого підприємства. Підвищенню рівня конкурентоспроможності та прибутковості сприяє правильно налагоджена та організована система управління.

Управління – це специфічний процес, що забезпечує планування, організацію, мотивацію, контроль і регулювання будь-якої діяльності, спираючись на інформацію про господарювання підприємств яку надає система бухгалтерського обліку.

Важливою основою управління витратами є їх контроль.

Саме функція контролю витрат є однією з найголовніших проблем на будь-якому підприємстві. На досліджуваному підприємстві ТОВ БВК ПМК-226 функція контролю практично відсутня, тому доцільно запропонувати підприємству її впровадження.

Контроль витрат – перевірка всіх фактичних показників споживання ресурсів та витрат, що були понесені в процесі діяльності з їх за плановими значеннями.

Завдання функції контролю витрат узагальнено схематично на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Завдання функції контролю

Джерело: складено автором

Види контролю зображено на рисунку:

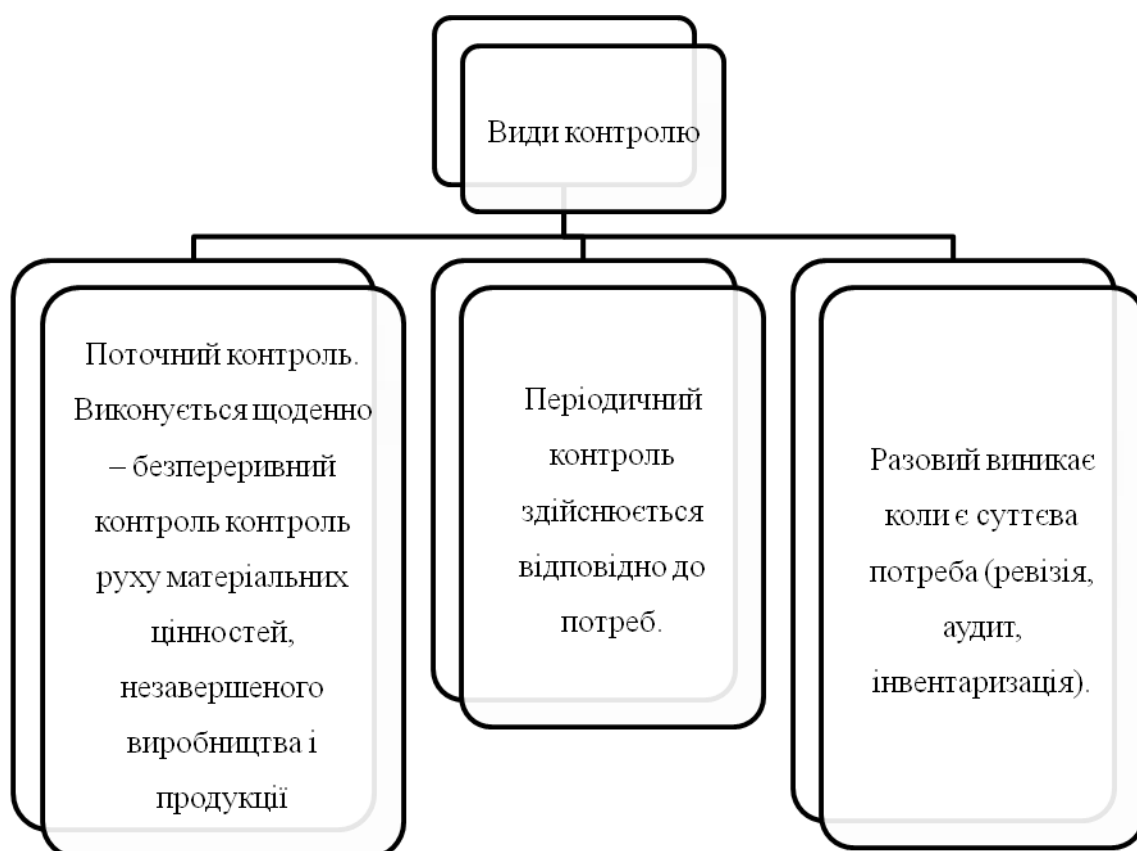

Рисунок 3.2. – Види контролю

Джерело: складено автором

За часом здійснення контролю існують наступні види контролю [37]:

1. Попередній контроль виконується до початку реалізації планів.
2. Проміжний контроль проводиться під час виконання планових завдань
3. Заключний - наприкінці планового періоду.

Основну частину всіх витрат складають витрати на сировину, матеріали, роботи та послуги виробничого характеру. Існують наступні методи контролю витрачання сировини та матеріалів, що узагальнено в таблиці 3.1

Таблиця 3.1 – Методи контролю витрачання сировини та матеріалів

№ п/п	Методи	Характеристика методів
1	Метод сигнального документування	Використовується для фіксації відхилень, що виникли внаслідок заміни або витрачання сировини та матеріалів понад норми.
2	Метод розкрою партіями	Використовується коли з одного матеріалу виготовляється декілька деталей. Кожну партію матеріалів, що відпускається у виробництво супроводжує розкрійний лист, де міститься інформація про кількість матеріалу, та кількість продукції що має бути виготовлення.
3	Метод наступних розрахунків за даними інвентаризації	Використовується за недоцільності використання інших методів. Сутність полягає у визначенні фактичних витрат матеріалів на підставі даних про вхідні залишки на робочих місцях, надходження протягом періоду зі складу та також кількості матеріалів, що повернулися з робочих місць на кінець розрахункового періоду.

Джерело: складено автором

Отже, управління витратами - складний економічний процес, що спрямований на формування оптимального рівня витрат підприємства. Налагоджена система управління витратами дає змогу доцільно використовувати та економити ресурси і отримувати максимальну віддачу від них.

Управління витратами включає в себе [37]:

- 1) організацію обліку витрат;
- 2) аналіз структури витрат та її вплив на результати діяльності підприємства;
- 3) обґрунтовані управлінські рішення;
- 4) планувати рівень витрат;

5) планування прибутку з урахуванням обсягів здійснюваних витрат та змін у ринковому середовищі;

6) дієва система мотивації працівників до контролю та зменшення витрат;

7) контроль рівня витрат та заходи для їх зменшення

Управління витратами - система цілеспрямованого впливу на склад, структуру і поведінку витрат та всі чинники всіх етапах формування і їх розподілу.

Основним завданням управління витратами є пошук найефективнішого способу використання наявних ресурсів, а саме оптимізація витрат.

Процес оптимізації діяльності підприємства - пошук методів господарювання, за яких підприємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами [14].

Оптимізація витрат –процес планування, обліку, аналізу, контролю витрат та прийняття рішень щодо подальшої економічної політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників. Планування здійснюється з метою визначення рівня витрат для забезпечення ефективної роботи підприємства, а також обчислення прибутку, який буде отримано за певного рівня та структури витрат [14]:

- облік – дає можливість спостерегати, ідентифікувати та реєструвати факт витрачання ресурсів у процесі діяльності підприємства;

- аналіз здійснюється для визначення ступеня раціональності витрат та оцінки впливу відповідних факторів на їх рівень;

- організація та контроль – визначення місць формування витрат і центрів відповідальності з метою виявлення причин перевитрат або економії та виявлення відповідальних за це осіб;

- прийняття рішень у сфері витрат здійснюються з метою обґрунтування доцільності виробництва окремих видів продукції, виборі техніки та технології, формуванні товарного асортименту підприємства тощо.

На ТОВ БВК ПМК – 226 система контролю витрат знаходиться на низькому рівні. Тривалий час підприємство знаходилося практично в

кризовому стані це пов'язано з відсутністю роботи, ситуацією в країні та розподілом бюджетних коштів.

В 2017 році разом із появою будівельних об'єктів разом із тим з'явилися витрати, які є дуже високими. Тому підприємство потрібно знайти вирішення цього питання якнайшвидше.

Для заохочення працівників бухгалтерської служби та професійно-технічного відділу, які безпосередньо беруть участь у формуванні витрат, потрібно використати адміністративний метод премії за економію витрат та знаходження шляхів їх зниження.

Також підприємству доцільно запропонувати приймати рішення всіма існуючими відділами, а не лише директором, щоб уникнути одновладдя.

Рисунок 3.3 – Схема пропозицій ТОВ «БВК ПМК-226»

Джерело: складено автором

Доцільно було б запропонувати ТОВ БВК ПМК-226 сформувати чітку структуру управління витратами на будівельно-монтажні роботи, які виконуються підприємством найчастіше. Планування витрат ґрунтується на основі базових витрат.

Також доцільно підприємству підібрати для себе оптимальне програмне забезпечення, яке в подальшому буди лише допомагати у подальшому. Програмне забезпечення вимагає повної адаптації документообігу відповідно до обраної інформаційної системи.

3.2. Обґрунтування економічної ефективності впровадження пропозицій з метою удосконалення управління витратами на ТОВ «БВК ПМК -226»

Метою кожного підприємства без винятку є досягнення максимального економічного ефекту.

Витрати виробництва знаходяться у взаємозв'язку з рівнем показників ефективності виробництва, прибутками та витратами на 1 гривню чистого доходу.

Шляхи зниження витрат виробництва – заходи, щодо економії ресурсів.

Основними чинниками зниження витрат є:

- Підвищення технічного рівня виробництва(економія матеріальних та трудових витрат).
- Впровадження нової технології, автоматизація та механізація виробництва.
- Застосування більш нових та удосконалених видів сировини та матеріалів.
- Удосконалення якості.

Розрахунок економії від підвищення технічного рівня виробництва базується на розрахунках ефективності заходів, що запроваджуються. Розрахунок виконується виходячи з витрат на нову техніку, які передбачені підприємством включаючи кредити банку та середньої окупності витрат, що визначається розрахунком за минулий час.

Сума економії від впровадження нових заходів розраховується за формулою:

$$E_{\text{пв}} = C_{\text{с}} - C_{\text{н}}$$

$E_{\text{пв}}$ – економія поточних витрат;

$C_{\text{с}}$ – поточні витрати на річний обсяг продукції до впровадження технічних засобів;

$C_{\text{н}}$ – поточні витрати на річний обсяг виробництва продукції.

Ефективним напрямком зниження витрат є дотримання принципів ефективного розміщення продуктивних сил: скорочення відстані між виробником та споживачем, між виробництвом та сировинною базою.

Для ТОВ БВК ПМК-226 цей принцип є недоцільним та майже неможливим у використанні, адже будівельні майданчики можуть знаходитися на великій відстані від самого підприємства. Також є проблема у пошуку постачальників потрібних матеріалів поблизу будівельного майданчику, тому підприємство змушено витрачати кошти на транспортування матеріалів.

Характерною ознакою для ТОВ БВК ПМК-226 є використання великої кількості важкої механізації під час будівництва. Відповідно до умов будівництва та пори року підприємство витрачає велику кількість паливно-мастильних матеріалів.

Дуже часто фактичні витрати набагато перевищують витрати, які передбачені кошторисом та нормами використання паливно-мастильних матеріалів тій чи іншій техніці.

Основними резервами зниження витрат на ТОВ БВК ПМК-226 можуть бути:

- Розширення спеціалізації та кооперації;
- Зменшення трудових витрат;
- Зниження продуктивності праці за рахунок збільшення перевиконання встановлених норм виробітку.
- Безперервність постачання матеріалів, недопущення простоїв виробництва;
- Обґрунтована амортизаційна політика;
- Зменшення витрат на транспортування та витрат паливно-мастильних матеріалів.

ТОВ БВК ПМК-226 має в своєму розпорядженні наступні механізми, яке постійно беруть участь у будівництві: КРАЗ 255, ЕКСКАВАТОР 4421, ДЗ110, КС4561.

Орієнтована вартість роботи машин та калькуляція будівельно-монтажних робіт на об'єкті «Зерноочисний комплекс с. Інгулка» представлені у таблицях 3.2 та 3.3 відповідно.

Таблиця 3.2 – Орієнтована вартість роботи машин

Найменування машин	Вартість роботи машин грн..
КРАЗ 255	88256,00
ЕКСКАВАТОР 4421	105632,00
ДЗ110	99900,00
КС4561	120528,00
Всього	414316,00

Джерело: складено автором

Таблиця 3.3 – Калькуляція будівельно-монтажних робіт на об'єкті «Зерноочисний комплекс с. Інгулка» з використанням власної техніки

Статті витрат калькулювання	Фактична собівартість БМР (витрати основної діяльності, грн)				
	прямі витрати			загальновиробничі витрати на виконання БМР	
	матеріальні	на оплату праці	інші прямі витрати	змінні	постійні розподілені
Матеріали	280955	—	—	—	—
експлуатація машин і механізмів	—	—	414316	—	—
субпідряд	—	—	2500	—	—
електроенергія	—	—	150000	—	—
транспортні послуги	—	—	—	—	—
допоміжні матеріали	1500	—	—	—	—
зарплата і ЄСВ	—	—	—	—	—
— робітники	—	1730000	65706	—	—
— машиніст крана	—	—	—	2000 + 760	—
— лінійні БМР	—	584000	222056	—	—
— адміністрація	—	—	—	—	100000 + 380000
Адмінвитрати	—	—	—	1576565	—
інші постійні витрати на виробництво	—	—	—	—	231025
* Вартість матеріальних ресурсів включається до собівартості БМР за одним із наведених у П(С)БО 9 «Запаси» методів оцінки їх вартості, зафіксованим підприємством у наказі про облікову політику.					

Джерело: складено автором

У зв'язку з тим, що ТОВ БВК ПМК-226 збільшило обсяги роботи, у підприємства з'явилась потреба у залучені на будівельний майданчик

механізації, яка у свою чергу знаходиться на першому об'єкті, тому ТОВ БВК ПМК-226 залучає орендовану техніку, вартість якої наведена у таблиця 3.4.

Таблиця 3.4 – Вартість орендованої техніки за 1 годину роботи

Найменування механізмів	Вартість роботи механізмів грн.. за 1 год.
КРАЗ 255	800,00
ЕКСКАВАТОР 4421	1500,00
ДЗ110	900,00
КС4561	558,00

Джерело: складено автором

Таблиця 3.5 – Вартість орендованої техніки у розрахунку за місяць

Найменування механізмів	Вартість роботи механізмів грн. за місяць роботи
КРАЗ 255	140800,00
ЕКСКАВАТОР 4421	264000,00
ДЗ110	158400,00
КС4561	140800,00
Всього	704000,00

Джерело: складено автором

Таблиця 3.6 – Калькуляція собівартості БМР за умов використання орендованої техніки

Статті витрат калькулювання	Фактична собівартість БМР (витрати основної діяльності, грн)				
	прямі витрати			загальновиробничі витрати на виконання БМР	
	матеріальні	на оплату праці	інші прямі витрати	змінні	постійні розподілені
Матеріали	280955	—	—	—	—
експлуатація машин і механізмів	7040000	—	—	—	—
субпідряд	—	—	2500	—	—
електроенергія	—	—	150000	—	—
транспортні послуги	—	—	—	—	—
допоміжні матеріали	1500	—	—	—	—
зарплата і ЄСВ	—	—	—	—	—
— робітники	—	1730000	65706	—	—
— машиніст крана	—	—	—	2000 + 760	—
— лінійні БМР	—	584000	222056	—	—
— адміністрація	—	—	—	—	100000 + 380000

Продовження таблиці 3.6

Адмінвитрати	—	—	—	1576565	—
інші постійні витрати на виробництво	—	—	—	—	231025
* Вартість матеріальних ресурсів включається до собівартості БМР за одним із наведених у П(С)БО 9 «Запаси» методів оцінки їх вартості, зафіксованим підприємством у наказі про облікову політику.					

Джерело: складено автором

Таблиця 3.7 – Порівняльний аналіз витрат власної та орендованої техніки наведено в таблиці

Найменування механізмів	Власні витрати, грн..	Витрати на орендовану техніку грн..	Відхилення (+ -)
КРАЗ 255	88256,00	140800,00	+52544,00
ЕКСКАВАТОР 4421	105632,00	264000,00	+158368,00
ДЗ110	99900,00	158400,00	+58500,00
КС 4561	120528,00	140800,00	+20272,00
Всього	414316,00	704000,00	+289684,00

Джерело: складено автором

Так як підприємство має сезонний характер роботи, можна припустити що воно працює 6 місяців у рік, тому можна припустити що за пів року підприємство витрачає на 1 738 104,00 грн. більше на орендовану техніку.

Із вищенаведених розрахунків можна зробити висновок, що підприємство несе дуже високі витрати на оренду, в деяких випадках вартість орендованої техніки перевищує у два рази.

У такому випадку підприємству доцільніше купити власну техніку, яка буде працювати на будівельних майданчиках.

Розрахунок інвестиційного проекту на закупівлю нової техніки наведено у таблиці 3.8..

Таблиця 3.8 – Розрахунок інвестиційних витрат

Назва	Обсяги фінансових витрат, грн.
Витрати на закупівлю механізмів	4000000,00
Витрати на її перебазування від постачальника до місця знаходження	90 000
Оформлення документів	32 000
Страховання	15000,00
Витратні матеріали	6 300
Зарплата механізаторів найнятих на роботу після закупівлі нової техніки	158963,00
Всього	4302263,00

Джерело: складено автором

ТОВ БВК ПМК-226 планує отримати 10000000,00 млн. грн. прибутку.

Період окупності – це час, який потрібен для того, щоб сума надходжень від реалізації проекту відшкодувала суму витрат на його впровадження. Період окупності вимірюється у роках або місяцях.

$$PBP = \frac{II}{ACI},$$

II - сума інвестицій;

ACI – щорічні надходження

$$PBP = \frac{4302263,00}{10000000,00} = 0,43$$

Тобто підприємство окупить свої витрати за 0,43 роки.

Матеріальні витрати на ТОВ БВК ПМК-226 мають наступний вигляд:

Таблиця 3.9 – Матеріальні витрати ТОВ «БВК ПМК-226»

Структура матеріальних витрат	Грн..
сировина	800,00
паливо	1200,00
Запасні частини	523,20
МШП	100,00
Всього	2623,2

Джерело: складено автором

Для ТОВ БВК ПМК-226 доцільно приділити увагу резерву зниження використання паливно-мастильних матеріалів, адже у складі витрат

підприємства найбільшу частку займають витрати на матеріали, які в свою чергу містять витрати на паливно-мастильні матеріали.

Задля зменшення витрат та їх контролю доцільно використовувати Систему Контролю Палива.

Часто співробітники користуються службовим автомобілем в особистих цілях, зливають бензин або здійснюють інші махінації. GPS-контроль палива допоможе підвищити дисципліну, якість обліку і безпеку в роботі підприємства. Система моніторингу надає дані про витрату палива, пробіг автомобіля, рейси, відповідність пройденого маршруту щодо запланованого, кількість і час заправок, а також випадки зливу бензину.

Система GPS моніторингу транспорту- це проста і ефективна система контролю транспорту і витрат палива. Система контролю транспорту за лічені секунди надає достовірну інформацію про місцезнаходження автомобіля, швидкість і напрямок його руху . Датчик рівня палива дозволяє в реальному часі відстежувати як рівень палива в баку, так і його витрати. Виходячи з цих даних, автоматично розраховуються показники і формується звітність.

Таким чином, підприємство зможе ефективно планувати витрати на ПММ в майбутньому.

Впровадження ПЗІ стеження і контролю витрат палива на підприємстві гарантує повну ліквідацію махінацій з боку водіїв.

Моніторинг здійснюється такими методами:

1. Контроль витрати палива, який дозволяє дізнатися про кількість пального, споживаного конкретним автомобілем за певний проміжок часу та за певних погодних умов. Для цього на борту встановлюють спеціальний датчик - витратомір. Лічильник фіксує, скільки палива використав транспортний засіб. Ці дані передаються на GPS-трекер, де вони прив'язуються до часу і місця розташування, а потім відправляються на сервер.
2. Контроль рівня палива, який є відмінним способом запобігання зловживань з боку персоналу. На бак встановлюють датчик, який фіксує рівень пального, швидкість його зміни. Дані будуть надходити на сервер у вигляді

графіка, завдяки чому видно всі зупинки транспорту, заправки, їх обсяг, час і місце, а також при відкритті баку надходить сигнал на сервер та різке падіння рівня палива в разі зливу.

Розрахунок інвестиційних витрат наведено у таблиці 3.10.

Таблиця 3.10 – Розрахунок інвестиційних витрат

Назва	Обсяги фінансових витрат, грн.
Розробка проекту	40000,00
Закупівля обладнання	900000,00
Встановлення та ведення в експлуатацію	32 000
Витратні матеріали	6 300
Всього	168300,00

Джерело: складено автором

Після введення заходу контролю палива на підприємстві структура витрат буде мати наступний вигляд (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Матеріальні витрати на ТОВ БВК ПМК-226

Структура матеріальних витрат	Грн..
сировина	800,00
паливо	900,00
Запасні частини	523,20
МШП	100,00
Всього	2323,2

Джерело: складено автором

$$РВР = \frac{II}{АСІ},$$

II - сума інвестицій;

АСІ – щорічні надходження

$$РВР = \frac{168300,00}{100000,00} = 1,68$$

Тобто підприємство окупить свої витрати за 1,68 роки.

Вирішивши встановити обладнання, яке контролює витрату пального, ви зможете значно поліпшити загальні показники за місяць для кожного транспортного засобу. Вдасться заощадити до 25% бензину, скоротити пробіг автомобілів, зменшити час простою і витрати на амортизацію.

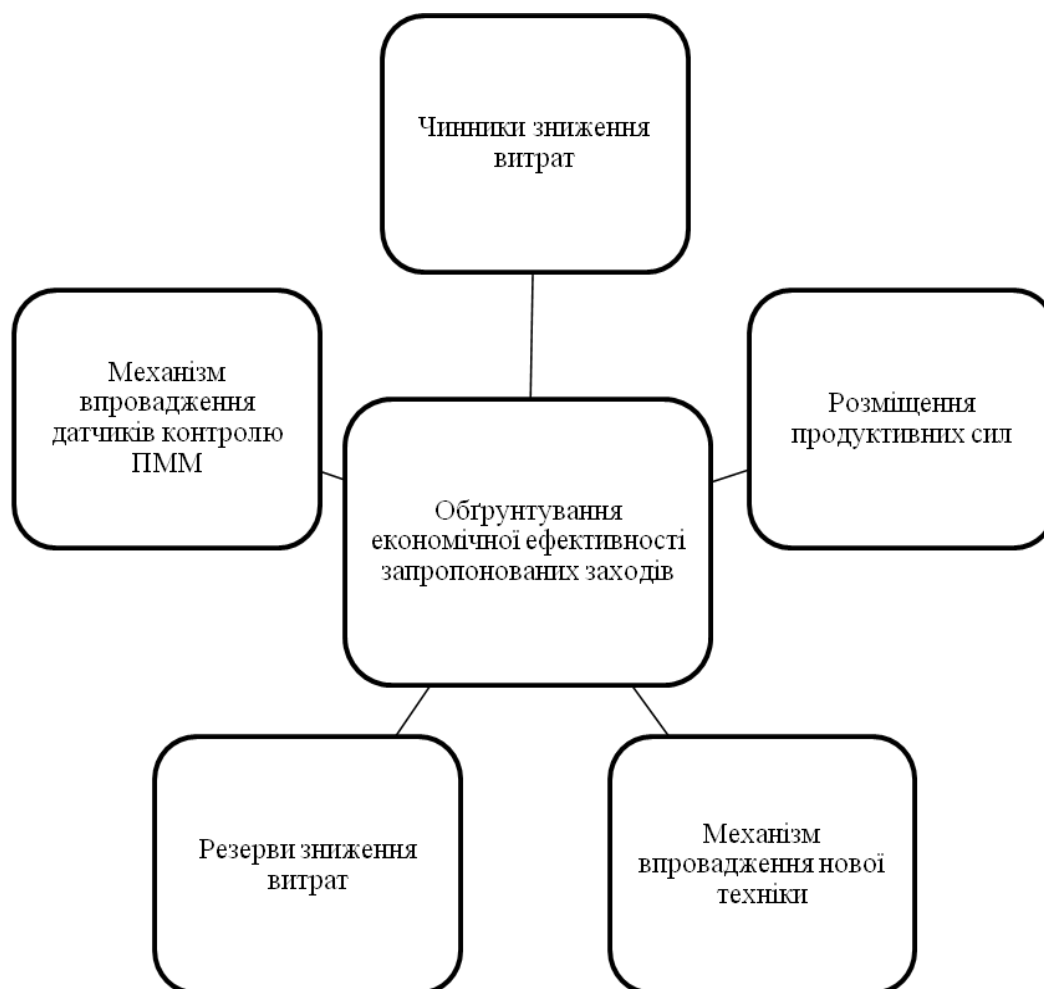

Рисунок 3.4 – Обґрунтування економічної ефективності запропонованих заходів

Джерело: складено автором

Резерви зниження витрат – заходи щодо економії ресурсів. Основними заходами для ТОВ БВК ПМК-226 було запропоновано закупівля власної техніки у кількості чотирьох одиниць, розраховано витрати на придбання та її впровадження а також період окупності та впровадження датчиків контролю ПММ, яке зменшить його витрачання на 25%.

3.3. Прогнозування тенденцій зміни економічної ефективності діяльності ТОВ БВК ПМК-226 в умовах запропонованих заходів

Підприємство використовує у своїй діяльності орендовану техніку і несе відповідно великі затрати на її оплату. Зважаючи на це, було запропоновано ТОВ БВК ПМК-226 закупити власну техніку, витративши на впровадження

4 302 263,00 грн. період окупності данного проекту 4,3 роки. Підприємство планує отримувати щорічно мінімум 1000000,00 грн. чистого доходу. Розрахунок різниці витрат на орендовану та власну техніку дає можливість зробити висновок, що підприємство буде економити 289684,00 у місяць, а так як ТОВ БВК ПМК-226 має сезонний характер, то можна припустити за пів року роботи без використання орендованої техніки, залучивши свою власну можна заощадити 1 738 104,00 грн.

За основу взято Звіт про фінансові результати за 2017 рік і пораховано прогнозований звіт, якщо підприємство буде використовувати орендовану техніку лише 1 місяць, відповідно зменшено собівартість на суму перевищення витрат оренди від власних лише за 1 місяць у сумі 289684,00 грн.

Після закупівлі нової техніки підприємство планує зменшити свої витрати на 289684,00 грн. за 1 місяць за умови, що чистий дохід від реалізації залишиться не змінним Розрахунок проведено у таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 – Прогнозований звіт про фінансові результати після впровадження

Стаття	Код рядка	За звітний період	Прогнозовані показники
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	16956	16956
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1024)	(735)
Валовий: прибуток	2090	15932	16221
Адміністративні витрати	2130	(1359)	(1359)
Витрати на збут	2150	(586)	(586)
Інші операційні витрати	2180	(189)	(189)

Продовження таблиці 3.12

Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	13798	14087
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	13798	14087
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1200	-1500
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	11598	12587
збиток	2355	()	()

Джерело: складено автором

Схематично на рисунку 3.5 показано динаміку зміни фінансового результату від операційної діяльності (прибутку) та чистого фінансового результату.

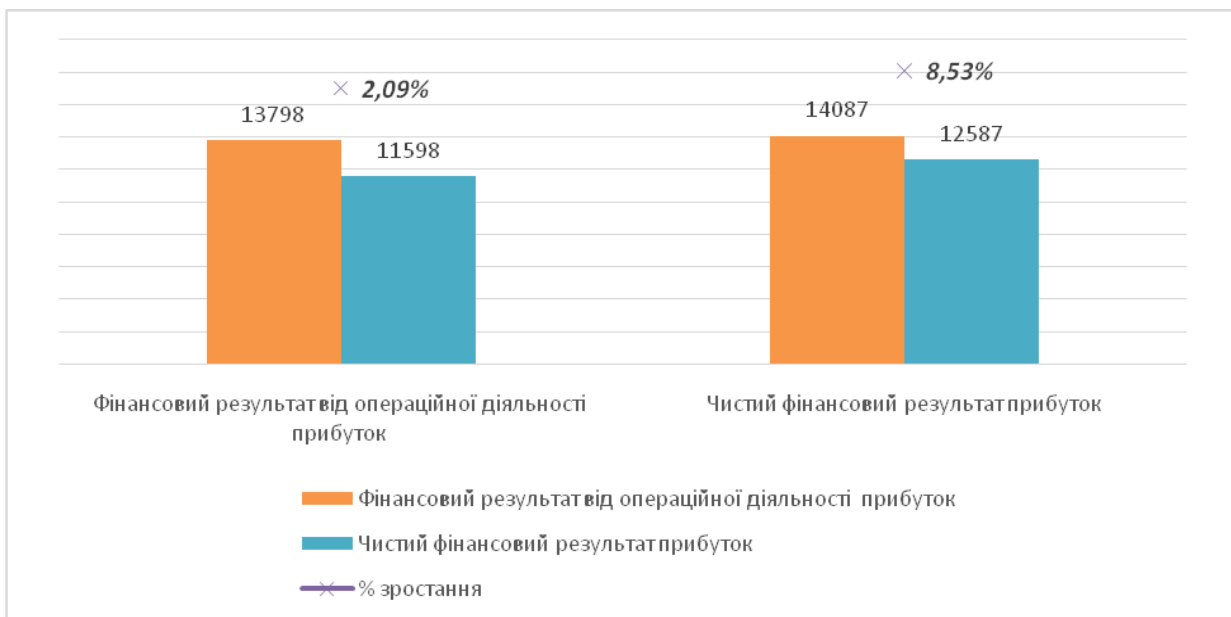

Рисунок 3.5 – Динаміка зміни фінансових результатів

Джерело: складено автором

Придбання нової техніки призведе до збільшення амортизації, а це вже призводить до збільшення собівартості продукції. За умов незмінної ціни - зменшиться прибуток, але за рахунок збільшення обсягів виробництва

прибуток залишиться на тому ж місці або ж взагалі зросте, що спостерігається в даній таблиці.

За прогнозованими даними фінансовий результат буде більше від чистого фінансового результату на 8,53%, якщо у першому випадку лише на 2,09%.

Впровадження нової техніки позитивно вплине на діяльність підприємства вцілому.

Якщо зробити припущення, що підприємств буде працювати цілий рік без перерви і використовувати в своїй роботі власну техніку, за умов, що планується отримання чистого доходу від реалізації на рівні 169 956 000,00 млн. грн.. можна розрахувати прогнозований Звіт про фінансові результати на 2018 рік, який буде мати наступний вигляд.

Таблиця 3.13 – Звіт про фінансові результати на 2018 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	Прогнозований на 2018 рік
1	2	3	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	16956	169956
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1024)	(2762)
Валовий: прибуток	2090	15932	167194
збиток	2095	()	
Інші операційні доходи	2120	-	
Адміністративні витрати	2130	(1359)	(2586)
Витрати на збут	2150	(586)	(900)
Інші операційні витрати	2180	(189)	(500)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	18954,7	163208
збиток	2195	()	
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	()	
Втрати від участі в капіталі	2255	()	
Інші витрати	2270	()	

Продовження таблиці 3.13

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	18954,7	163208
збиток	2295	()	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-1500	-15000
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	17454,7	148208
збиток	2355	()	

Джерело: складено автором

Після закупівлі власної техніки ТОВ БВК ПМК-226 може збільшити обсяги своїх робіт у 10 раз, що призведе за собою збільшення прибутку.

Після впровадження системи контролю палива на підприємство було прораховано прогнозований обсяг матеріальних витрат, які очікуються зменшити на 25 %. Відповідно до Звіту про Фінансові результати «Елементи операційних витрат» мають наступний вигляд, наведений у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14 – Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	прогнозований
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	2623	2323
Витрати на оплату праці	2505	457,5	457,3
Відрахування на соціальні заходи	2510	266	266
Амортизація	2515	415	415
Інші операційні витрати	2520	512	512
Разом	2550	4273,7	3973,7

Джерело: складено автором

Постачальник гарантує що впроваджена система контролю та економії палива дозволить зменшити наші затрати на 25%, тому спрогнозовано що матеріальні витрати, у складі яких знаходяться витрати на паливо будуть мати вигляд у розмірі 2323,00 грн.

Витрати на впровадження проекту складатимуть 168300,00 грн, період окупності дорівнює 1,68 року.

Зміна структури витрат у звіті про фінансові результати після введення системи контролю палива показано на рисунку 3.5.

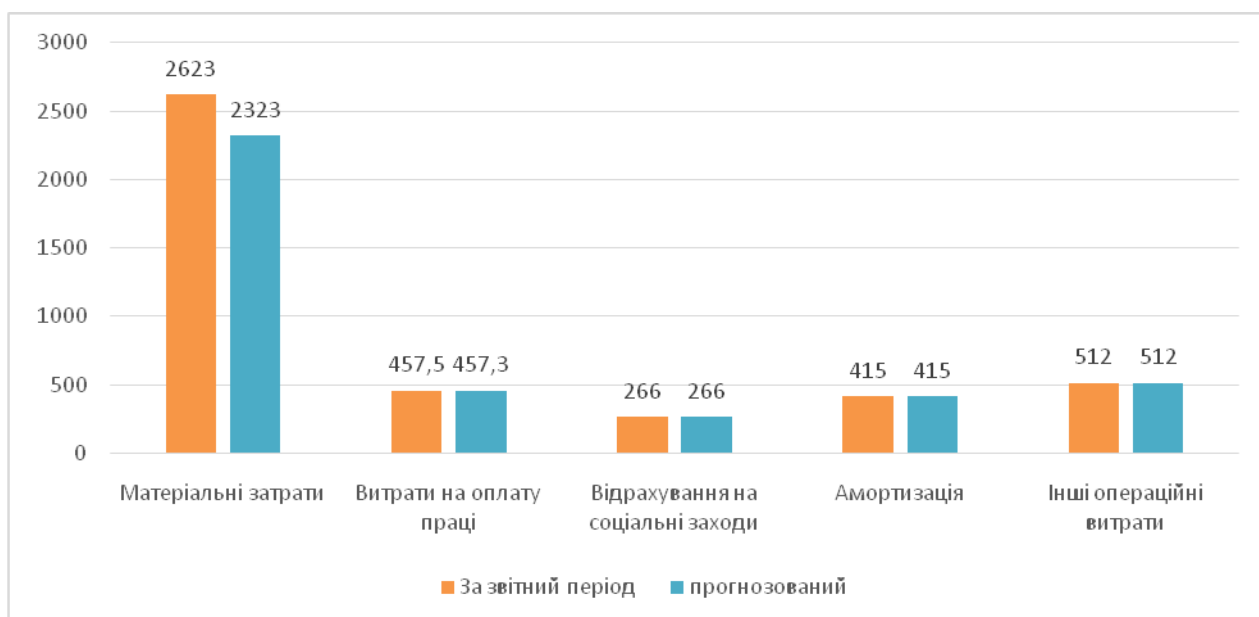

Рисунок 3.5 – Зміна структури витрат після нововведення

Джерело: складено автором

В результаті впровадження заходу контролю палива, витратчання на наступні механізми будуть мати наступний вигляд (табл. 3.15).

Таблиця 3.15 – Економія палива після впровадження датчиків контролю ПММ

Найменування механізмів	Витрачання палива на 1 год роботи (норми затверджені на підприємстві)	Витрачання палива після впровадження датчиків	Відхилення (+ -)
КРАЗ 255	20 л	15 л	-5 л
ЕКСКАВАТОР 4421	30 л	22,5 л	-7,5 л
Д3110	30 л	22,5 л	-7,5 л
КС 4561	40 л	30 л	-10 л

Джерело: складено автором

Так як підприємство має сезонний характер роботи, можна припустити, що залучення вище запропонованих методів контролю та економії витрат дозволять підприємству суттєво їх зменшити, що автоматично призведе до зменшення собівартості будівельно-монтажних робіт. Відповідно до цього, впровадження нової техніки призведе до виникнення потреби нарахування амортизації, додаткове залучення водіїв механізаторів, що призведе до додаткових витрат на заробітну плату, обслуговування механізмів тощо.

Але в кінцевому результаті виникнення цих витрат в подальшому призведе до їх зменшення та економії.

Висновки до розділу III

Для заохочення працівників бухгалтерської служби та професійно-технічного відділу, які безпосередньо беруть участь у формуванні витрат, потрібно використати адміністративний метод премії за економію витрат та знаходження шляхів їх зниження.

Також підприємству доцільно запропонувати приймати рішення всіма існуючими відділами, а не лише директором, щоб уникнути одновладдя.

Доцільно було б запропонувати ТОВ БВК ПМК-226 сформувати чітку структуру управління витратами на будівельно-монтажні роботи, які виконуються підприємством найчастіше. Планування витрат ґрунтується на основі базових витрат.

Також доцільно підприємству підібрати для себе оптимальне програмне забезпечення, яке в подальшому буди лише допомагати у подальшому. Програмне забезпечення вимагає повної адаптації документообігу відповідно до обраної інформаційної системи.

Вирішивши встановити обладнання, яке контролює витрату пального, ви зможете значно поліпшити загальні показники за місяць для кожного транспортного засобу. Вдасться заощадити до 25% бензину, скоротити пробіг автомобілів, зменшити час простою і витрати на амортизацію.

Після впровадження системи контролю палива на підприємство було прораховано прогнозований обсяг матеріальних витрат, які очікуються зменшити на 25 %.

Придбання нової техніки призведе до збільшення амортизації, а це вже призводить до збільшення собівартості продукції. За умов незмінної ціни - зменшиться прибуток, але за рахунок збільшення обсягів виробництва

прибуток залишиться на тому ж місці або ж взагалі зросте, що спостерігається в даній таблиці.

За прогнозованими даними фінансовий результат буде більше від чистого фінансового результату на 8,53%, якщо у першому випадку лише на 2,09%.

Впровадження нової техніки позитивно вплине на діяльність підприємства в цілому.

Так як підприємство має сезонний характер роботи, можна припустити, що залучення вище запропонованих методів контролю та економії витрат дозволять підприємству суттєво їх зменшити, що автоматично призведе до зменшення собівартості будівельно-монтажних робіт. Відповідно до цього, впровадження нової техніки призведе до виникнення потреби нарахування амортизації, додаткове залучення водіїв механізаторів, що призведе до додаткових витрат на заробітну плату, обслуговування механізмів тощо. Але в кінцевому результаті виникнення цих витрат в подальшому призведе до їх зменшення та економії.

ВИСНОВКИ

Завдання та обов'язки планово-економічного відділу ТОВ «БВК ПМК-226» є здійснення керівництва роботи з економічного планування на підприємстві, направленою на організацію раціональної господарської діяльності, виявлення і використання резервів виробництва з метою досягнення найбільшої економічної ефективності. Очолює підготовку проектів перспективних, річних, квартальних і місячних планів підрозділами підприємства з усіх видів діяльності, а також обґрунтувань і розрахунків до них згідно з завданнями, встановленими планами та замовленнями. Керування складанням планів підприємства, узгоджує і взаємно пов'язує всі його розділи, бере участь у розробленні комплексного плану соціально-економічного розвитку. Забезпечення доведення показників плану до підрозділів підприємства.

Організація розроблення прогресивних планів техніко-економічних нормативів матеріальних і трудових витрат, проектів постійних, тимчасових, разових цін на продукцію підприємства, тарифів на роботи (послуги), планово-розрахункових цін на основні види сировини, матеріалів та напівфабрикатів, які використовуються у виробництві, кошторисної калькуляції товарної продукції. Забезпечення проведення робіт з підвищення наукового обґрунтування планів, комплексного економічного аналізу всіх видів діяльності підприємства і своєчасне розроблення заходів щодо ефективного використання капітальних вкладень, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, прискорення темпів зростання продуктивності праці, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності виробництва, збільшення фондівіддачі та прибутку, усунення збитків і нераціональних витрат.

Організація контролю за виконанням плану реалізації продукції та плану прибутку, правильністю застосування встановлених цін, участю відділу в

розробленні заходів щодо підсилення режиму економії, зниженням збитків та непродуктивних витрат, ліквідацією збиткових окремих видів продукції, удосконаленням ціноутворення.

Разом з бухгалтерією здійснює методичне керівництво і організацію роботи з упровадження, вдосконалення та розширення сфери внутрішньогосподарського розрахунку. Забезпечення розроблення проектів кошторисів витрат фондів економічного стимулювання, методичних матеріалів для цехового техніко-економічного планування, розрахунку економічної ефективності заходів щодо упровадження нової техніки та технології, раціоналізаторських пропозицій і винаходів.

Аналіз основних фондів показав, що підприємство у 2017 році значно покращило свої показники, що співпадає зі збільшенням обсягів роботи.

Середьоспискова чисельність працівників залишається не змінною протягом 2013-2017 рр., в той час як рух робітників є незначним.

Підприємство має незадовільний фінансовий стан, про що свідчить аналіз показників платоспроможності та фінансової стійкості. Підприємство має певні ризики і не спроможне покрити свої зобов'язання за кредитами.

Метою планування є визначення обсягів витрат, які будуть понесені для здійснення будівельних робіт. Запропонований метод «Кривої досвіду» показав, що при збільшенні обсягів роботи вдвічі, витрати на одиницю виконаних робіт зменшаться на 20 %. Але «ефект кривої досвіду» діє лише в умовах постійного зростання рівня БМР.

Показник витрат на 1 грн. показав, що підприємство у 2017 році значно зменшило свої витрати. Це пов'язано зі зростанням кількості робіт.

Проведений аналіз витрат за елементами показав, що вагому частку витрата складають Матеріальні витрати.

Згідно із проведеним дослідженням, для формування рекомендацій по покращенню управління процесом формування витрат, слід врахувати, що найбільший вплив на зміну собівартість будівельно-монтажних мають такі ознаки, як витрати на збут та всі виробничі витрати.

Кореляція – неповний зв'язок між досліджуваними явищами. Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу.

Кореляційно-регресійний аналіз – побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії. Результати кореляційного аналізу свідчать про те, що між результативною та факторними ознаками спостерігається сильний зв'язок, явище колініарності відсутнє.

У кореляційному аналізі найбільш важливими результатами є: коефіцієнт кореляції $R = 0,88$, що свідчить про тісний зв'язок між показникам; коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,16$ свідчить що результативний показник залежить від трьох факторів на 16%.

Для заохочення працівників бухгалтерської служби та професійно-технічного відділу, які безпосередньо беруть участь у формуванні витрат, потрібно використати адміністративний метод премії за економію витрат та знаходження шляхів їх зниження.

Також підприємству доцільно запропонувати приймати рішення всіма існуючими відділами, а не лише директором, щоб уникнути одновладдя.

Доцільно було б запропонувати ТОВ БВК ПМК-226 сформувати чітку структуру управління витратами на будівельно-монтажні роботи, які виконуються підприємством найчастіше. Планування витрат ґрунтується на основі базових витрат.

Також доцільно підприємству підібрати для себе оптимальне програмне забезпечення, яке в подальшому буди лише допомагати у подальшому. Програмне забезпечення вимагає повної адаптації документообігу відповідно до обраної інформаційної системи.

Вирішивши встановити обладнання, яке контролює витрату пального, ви зможете значно поліпшити загальні показники за місяць для кожного транспортного засобу. Вдасться заощадити до 25% бензину, скоротити пробіг автомобілів, зменшити час простою і витрати на амортизацію.

Так як підприємство має сезонний характер роботи, можна припустити, що залучення вище запропонованих методів контролю та економії

витрат дозволять підприємству суттєво їх зменшити, що автоматично призведе до зменшення собівартості будівельно-монтажних робіт. Відповідно до цього, впровадження нової техніки призведе до виникнення потреби нарахування амортизації, додаткове залучення водіїв механізаторів, що призведе до додаткових витрат на заробітну плату, обслуговування механізмів тощо.

Але в кінцевому результаті виникнення цих витрат в подальшому призведе до їх зменшення та економії.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Левченко Ю. Г. Методичні підходи до визначення ефективності господарської діяльності підприємства / Ю. Г. Левченко, Н. А. Шекмар. // УжнУ, 2011. – №32. – С. 130–137.
2. Ткаченко Т. П., Токарська Ю. О. Шляхи зниження операційних витрат при виконанні будівельно-монтажних робіт. Ефективна економіка, 2018. № 7. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6456>
3. П (С)БО № 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 353 зі змінами і доповненнями
4. Красношاپка В. В. Концепції управління витратами та їх використання у формуванні витрат підприємств будівельної галузі України [Електронний ресурс] / В. В. Красношайка, Ю. О. Токарська // Ефективна економіка, 2018. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/72.pdf.
5. Гришко Н. В. Сучасні концепції управління витратами промислових підприємств [Електронний ресурс] / Н. В. Гришко // 99, 2007. – URL: http://lukyanenko.at.ua/_ld/2/208_.pdf
6. Ростовська Г. В. Концепції управління витратами [Електронний ресурс] / Г. В. Ростовська // 1, 2010. – URL: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/64/9762-konceptii-upravlinnya-vitratami.html>.
7. Ткаченко Т. П. Управління витратами на підприємствах будівельної галузі за умов використання концепції ланцюжка цінностей [Електронний ресурс] / Т. П. Ткаченко, Ю. О. Токарська // 6. – 2018. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/44.pdf.
8. Ясінська А. І. Управління витратами в системі управління господарською діяльністю підприємства [Електронний ресурс] / А. І. Ясінська. – 2007. – URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/33929/1/64_344-348.pdf.

9. Смірнова П. В. Управління витратами / П. В. Смірнова. – Харків: Ф-ОП Шейніна О.В., 2016. – 95 с.
10. ПЛАН рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс]//Основи бухобліку, 1999.–URL: https://dtkr.com.ua/documents/dovidnyk/plan_rah/plan-u.html.
11. Наказ про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] // МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ. – 2013. –URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
12. Облік витрат та собівартості продукції на підприємстві [Електронний ресурс]. – 2011. –URL: <http://stud24.ru/accounting/oblk-vitrat-ta-sobvartost-produkc/135262-396706-page3.html>.
13. Гайдаєнко О. АНАЛІЗ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ СТРУКТУРИЗАЦІЯ / О. Гайдаєнко, І. Малицька. // ОБЛІК. ЕКОНОМІКА. МЕНЕДЖМЕНТ: наукові нотатки Міжнародний збірник наукових праць.. – 2016. – №1. – С. 79–84.
14. Омельченко О. С. Напрями оптимізації витрат в системі управління [Електронний ресурс] / О. С. Омельченко // Ефективна економіка. – 2016. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4901>.
15. Основні положення організації і технології будівельних робіт [Електронний ресурс]. – 2016. –URL: <http://hydrotechnics.ru/metod1/met2.html>.
16. Економіка підприємства [Електронний ресурс] // Ekon.in.ua. – 2017. – URL: <http://ekon.in.ua/ekonomika-pidpriyemstva-v44.html>.
17. Ефективність використання основних фондів [Електронний ресурс] // Економіка підприємства: конспект лекцій. – 2017. – URL: <https://buklib.net/books/32653/>.
18. Матеріальні ресурси: аналіз ефективності використання. [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – 2017. – URL: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18183/.

19. Клименко І. В. Економічний аналіз ефективності автотранспортної послуги на умовах лізингу / І. В. Клименко. // ВІСНИК ЖДТУ. – 2015. – №1. – С. 269–278.

20. Л. В. Юрчишена. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві / Л. В. Юрчишена, С. М. Волинець. // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2011. – №8.

21. ОПЛАТА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ [Електронний ресурс] // Економіка підприємства. – 2002. – URL: <https://library.if.ua/book/20/1629.html>.

22. Леонід ГУЙДА. Облікова політика [Електронний ресурс] / Леонід ГУЙДА // Дебет Кредит Український бухгалтерський тижневик. – 2001. – URL: <https://dtkr.com.ua/debet/ukr/2001/03/03pr5.html>.

23. Ж. М. Балабанюк,. Аналіз показників руху персоналу організації / Ж. М. Балабанюк,. // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2011. – №8.

24. Аналіз ресурсозабезпечення і ресурсовикористання в операційній діяльності підприємства [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн. – 2016. – URL : https://pidruchniki.com/1899100941887/ekonomika/analiz_resursozabezpechennya_resursovikoristannya_operatsiyniy_diyalnosti_pidpriyemstva.

25. Собівартість продукції, напрямки та шляхи її зниження [Електронний ресурс] // Українські реферати. – 2017. – URL: <http://ukrefs.com.ua/page,4,204645-Sebestoimost-produkcii-napravleniya-i-puti-ee-snizheniya.html>.

26. І.Є. Груцкая. Собівартість продукції напрями та шляхи її зниження [Електронний ресурс] / І.Є. Груцкая // ua_referat. – 2003. – URL: http://ua-referat.com/Собівартість_продукції_напрями_та_шляхи_її_зниження.

27. Посадова інструкція інженера по організації праці [Електронний ресурс] // Охрана труда. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://trudova-ohrana.ru/primery-dokumentov/zrazki-posadovih-nstrukcj/2891-posadova-nstrukcja-nzhenera-po-organzac-prac.html>.

28. Призначення та функції бухгалтерії [Електронний ресурс] // Черновицький національний університет ім. Ю. Федьковича. – 2016. –URL: <https://studfiles.net/preview/5462161/>.

29. Зміст та завдання управління фінансами підприємств [Електронний ресурс] // Finlit.Online. – 2017. –URL: <http://finlit.online/osnovyi-finansov-ekonomika/zmist-zavdannya-upravlinnya-finansami-42001.html>.

30. Державні будівельні норми України управління+організація і технологія організації будівельного виробництва [Електронний ресурс] // Державний комітет України у справах містобудування і архітектури. – 1996. – URL: https://msmeta.com.ua/file/dbn_norma/DBN_A_orh_metod/DBN_A.3.1-5-96.pdf.

31. Оцінка ринку будівельних послуг [Електронний ресурс] // УКРАЇНСЬКІ РЕФЕРАТИ – URL: <http://bukvar.su/marketing/page,2,135356-Ocenka-rynka-stroitel-nyh-uslug.html>.

32. Статистичні дані (оперативні, річні, методологічні пояснення) [Електронний ресурс] // ukrsta. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/stat_2016.htm.

33. Аналіз структури витрат звичайної діяльності [Електронний ресурс] // StudFiles. – 2017. – URL: <https://studfiles.net/preview/5563399/page:4/>.

34. АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн. – 2017. – URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..**

35. Кореляційно-регресійний аналіз [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн. – 2016. – URL : https://pidruchniki.com/11570718/statistika/korelyatsiyno-regresiy_niy_analiz.

36. ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ НАЧАЛЬНИКА ПЛАНОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДДІЛУ [Електронний ресурс] // Jobs.ua. – 2013. –URL.: https://jobs.ua/ukr/job_description/view/12.

37. Контроль витрат і резерви зниження собівартості продукції [Електронний ресурс] // Posibniki.ua. – 2017. URL: <http://posibniki.com.ua/post-kontrol-vitrat-i-rezervi-znizhennya-sobivartosti-produkciyi>.

38. Ал'перін Л. Сучасний погляд на системи якості та їх розвиток / / Стандарти та якість. - 1998. - № 102.

39. Антонов Г. А. Основи стандартизації та управління якістю продукції. Ч. 1-3. - СПб.: Изд-во СПбУЕФ, 1995.

40. . Белобрагін В. Я. Сучасні проблеми теорії управління ефективністю виробництва та якістю продукції в умовах становлення ринку. - М.: Изд-во стандартів, 1994

41. . Березенко М. П. Сертифікація системи якості та продукції в легкій промисловості. - К., 1996.

42. Бляхман Л. С., Галенко В. П., Мінкін А. В. Введение в менеджмент. СПб.: Изд-во СПбУЕФ, 1994

43. . Богуслав В. А., Жеменюк П. Д., Захаров Г. А. Система якості промислового підприємства. - Запоріжжя: АТ "МоторСІЧ", 1996.

44. . Бреде Х. Сучасні методи управління витратами на швейцарських підприємствах / / Проблеми теорії і практики упр. - 1995. --№ 4.

45. . Вахрушев В. Принципи японського управління. - М.: ФОЗБ, 1992.

46. Миронова А.В. Організація облікового процесу біологічних активів тваринництва/ А.В.Миронова-Запоріжжя:Запорізький національний університет

47. Бутинець Ф.Ф.Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління/Ф.Ф.Бутинець-Житомир: Житомирський державний технологічний університет

48. Присяжнюк М.В.Становлення науково-організаційних основ вітчизняного тваринництва(20-ті роки XX ст)/М.В Присяжнюк//ВІСНИК 68 Полтавської державної аграрної академії -№ 2 - 2011

49. Зубець М.В., Хусієва І.В Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки

/М.В.Зубець,І.В.Хусієва-Київ: Інститут розведення і генетики тварин імені М.В.Зубця НААН

50. Кобернюк С.О Теоретичні підходи до оцінки собівартості продукції інтенсивного свинарства/С.О.Кобернюк-Дніпропетровськ:Дніпропетровський державний аграрний університет

51. Андрійчук В. Г. А 00 Економіка аграрних підприємств: Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.

52. Голубовський Л. Аналіз сучасних методів управління витратами / Л. Голубовський // Галицький економічний вісник. —2010. — № 1 (26). — С. 187–192.

53. Кальєніна Н.В. Методи управління витратами, їх переваги та недоліки /Н.В. Кальєніна // Держава та регіони. —№ 5. — 2007. — С. 32–35.

54. Дмитренко Е.Д., Безверха О.Г Оптимізація витрат підприємства на виробництво продукції в ринкових умовах//Збірник наукових праць Київського національного авіаційного університету .-№26.-2010.

55. Слобода Р.Я. Інформаційно-методологічні аспекти формування стратегії управління витратами підприємства// Науковий вісник Київського національного економічного факультету. -2009. -№11. -С.87-89

56. Гарасим П.М. Курс управлінського облік: [навчальний посібник] / П.М. Гарасим, Г.П. Журавель, П.Я. Хомин. — К.: Знання, 2007. — 314 с.

57. Максимова В. Визначення об'єктів формування витрат / В. Максимова // Підприємство, господарство і право. — 2005. - № 10. — С. 155-159.

58. Управлінський облік /Дон Р. Хенсен, Мерієн М. Моувен, Небіл С. Еліас, Девід І Сенков; Пер. з англ. 5-го канад. Вид. О. Григораша, О. Рахубовського, Н. Краснік та ін. Наук. ред. пер. Н.П. Краснік. — К.: Міленіум, 2002. — 974 с

59. Гасенко Л.В. Управлінський облік: [навчальний посібник] / Л.В. Гасенко, С.С. Грановський. — Дніпродзержинськ, 2007. — 215 с

60. Жук В.М. Розвиток моделювання в бухгалтерського обліку /В.М.Жук//Облік і фінанси АПК.-2010.-№3.- с.26-32

61. Карпушенко М. Ю. Організація обліку : навч. посіб. / М. Ю. Карпушенко ; Харк. нац. акад. міськ.госп-ва. - Х. : ХНАМГ, 2011. - 239 с.
62. Організація бухгалтерського обліку. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 592 с.
63. Огійчук М. Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : підручник /Огійчук М. Ф., Плаксієнко В. Я., Панченко П. Г. – [3-тє вид., переробл. і доповн.]. – К. : Алерта,2006. – 878 с.
64. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки / П. Й. Атамас. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
65. Плаксієнко В. Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві України / [Плаксієнко В. Я.,Пісьмаченко Л. М., Павлова Г. Є. та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 490 с.
66. Карасьов О.П., Карасьова О.С. Шляхи й резерви підвищення ефективності продукції тваринництва/О.П.Карасьов.,О.С.Карасьова-ДніпропетровськДніпропетровський державний аграрний університет
67. Абчук В. Путь к успеху, или курс бизнеса. — СПб: Мир и семья, 1998.
68. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятия. — М., 2002.
69. Амоша А. Н. Экономическая эффективность улучшения условий труда. — Донецк: НЭП НАН Украины, 1998. — 378 с.
70. Афонин И. В. Управление развитие предприятия: Учеб. пособие. — М 2002.
71. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. — К.: Ника-центр Эльга, 2002. —528 с.
72. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посібник. — К.: Атіка, 2004.—480 с.
73. Васильков В. Г. Організація виробництва: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. —524 с.

74. Волков О. И., Склярєнко В. К. Экономика предприятия: Курс лекций. — М., 2003.
75. Воронцовский А. В. Управление рисками: Учеб. пособие. — Спб., 2004.
76. Горфинкель В. Я. Экономика предприятия: Учебник. — 3-е изд. — М.: ЮНИТИ, 2003. — 742 с.
77. Горфинкель В.Я. Экономика фирмы: Учебник. — М.: ЮНИТИ, 2003. — 543 с.
78. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV // zakon1.rada.gov.ua
79. Грей К Управление проектами: Практ. руководство. — М., 2003.
80. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки. — Харків: Вид. дім "ІНЖЕК", 2004. — 756 с.
81. Гриньов А. В. Організація та управління на підприємстві. — Харків: Вид. дім "ІНЖЕК", 2004. — 329 с.
82. Грузинов В. П. Экономика предприятия (предпринимательская): Учебник. — М, 2002.
83. Грэхем Х. Т. Управление человеческими ресурсами: Учеб. пособие,— М., 2003.
84. Дейли Дж. Эффективное ценообразование — основа конкурентного преимущества. — М., 2004.
85. Економіка виробничого підприємства: Навч. посібник / За ред. И. М. Петровича. — 2-ге вид., пер. та доп. — К., 2002.
86. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / За ред. С. Ф. Покропивного. — К., 2000.
87. Економіка підприємства. Підручник / За ред. С. Ф. Покропивного. — 2-ге вид., пер. та доп. — К., 2002.
88. Економіка підприємства: Навч. посібник / За ред. А. В. Шегди. — К.: Знання, 2005. — 431 с.

89. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов; За ред. акад. НАНУ, проф. Чумаченка М. Г.— К.: КНЕУ, 2001. —540 с.

90. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навч. посібник.— К.: КНЕУ, 2003.— 300 с.

91. Зайцев И. Л. Экономика промышленного предприятия: Учебник. — 4-ге изд., пер. и доп. — М, 2002.

92. Иванилов А. С. Экономика и организация производства: Учеб. пособие. — Харьков: Вища шк., 2001. — 332 с.

ДОДАТКИ